

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra českého jazyka a literatury

EFEKTIVNÍ METODY PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ
DĚTÍ V ONLINE PROSTŘEDÍ SE ZAMĚŘENÍM NA ŠKOLNÍ
PROSTŘEDÍ

EFFECTIVE METHODS OF PREVENTING CHILDREN'S RISKY BEHAVIOR IN THE
ONLINE ENVIRONMENT WITH A FOCUS ON THE SCHOOL ENVIRONMENT

Diplomová práce

Bc. Jana Máchová

Olomouc 2024

vedoucí práce: prof. Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, a to za využití uvedených zdrojů a literatury. Všechny zdroje jsem řádně citovala dle zadaných parametrů.

V Olomouci, dne 6. 6. 2024

Podpis:

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji prof. Mgr. Kamilovi Kopeckému za vstřícnost, trpělivost a cenné rady při tvorbě této diplomové práce. Dále také kolektivu Základní školy v Petřvaldě u Nového Jičína a kolektivu Základní školy ve Staré Vsi nad Ondřejnicí za jejich ochotu zúčastnit se dotazníkového šetření. Bez nich by tato práce nemohla vzniknout. V neposlední řadě děkuji také celé své rodině, která mi poskytla podporu po celou dobu studia, především mému synovi.

Obsah

1. VYMEZENÍ POJMU ONLINE PROSTŘEDÍ.....	8
1.1. VYMEZENÍ POJMU ONLINE PROSTŘEDÍ VE ŠKOLNÍ SFÉŘE.....	8
1.1.1 ŽÁCI DRUHÉHO STUPNĚ ZÁKLADNÍ ŠKOLY.....	9
2. ŽÁKY NEJČASTĚJI NAVŠTĚVOVANÁ ONLINE PROSTŘEDÍ.....	10
2.1. SOCIÁLNÍ SÍTĚ.....	11
2.1.2. Instagram.....	11
2.1.3. Snapchat.....	11
2.1.4. TikTok.....	12
2.1.5. Twitch.....	12
2.1.6. YouTube.....	12
2.1.6. Facebook	13
2.1.7. Messenger, WhatsApp a další komunikační platformy.....	13
2.1.8. Zásady bezpečného používání sociálních sítí.....	14
3. RIZIKA SPOJENÁ S NAVŠTĚVOVÁNÍM KYBERPROSTORU.....	14
3.1. Kyberšikana.....	15
3.1.1. Formy kyberšikany.....	16
3.1.2. Projevy kyberšikany.....	16
3.1.3. Vybrané typy kyberšikany	17
3.1.3. Kyberšikana u českých dětí ve statistikách.....	18
3.2. Kybergrooming.....	18
3.2.1. Pachatelé kybergroomingu.....	18
3.2.2. Oběti kybergroomingu.....	19
3.2.3. Techniky kontaktování obětí.....	19
3.2.4. Kybergrooming u českých dětí ve statistikách.....	20
3.3. Kybernetická agrese souhrnně ve statistikách České děti v kybersvětě.....	20
3.4. Sexting.....	20
3.4.1. Sexting u českých dětí ve statistikách.....	21
3.5. Využívání sociálních sítí.....	22
3.5.1. Nejznámější sociální síť.....	23
3.5.2. Sociální síť u českých dětí ve statistikách.....	23
3.6. Rizikové výzvy.....	23
3.7. Dezinformace, misinformation, fake news a hoax.....	25
3.8. Sharenting.....	27
3.9. Online podvody.....	28
3.10. Závislost na online prostředí.....	29
3.11. Vliv sociálních sítí na duševní zdraví.....	30
4. METODY PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ V ONLINE PROSTŘEDÍ.....	31
4.1. Prevence ze stran rodičů.....	31
4.2. Prevence ze stran školy a veřejnosti.....	32
4.2.1. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.....	33
4.2.2. Projekt E-Bezpečí.....	34
4.2.3. Safer Internet Centrum ČR.....	36
4.2.4. Národní centrum bezpečnějšího internetu.....	37
4.2.5. Nebud' obět'!.....	37
4.2.6. Digitální wellbeing.....	38

5. KAUZY V ČR I ZAHRANIČÍ.....	39
5.1. Kauza Pavla Hovorky v oblasti kybergroomingu.....	39
5.2. Případ „Piškot a Meluzín“	39
5.3. Kauzy z online poradny E-bezpečí.....	40
5.4. Kauza Jessicy Renee Logan v oblasti sextingu.....	42
5.5. Kauza Anny Halman v oblasti kyberšikany.....	43
6. TÉMA EMPIRICKÉHO VÝZKUMU.....	45
6.1. Metodologie výzkumu.....	45
6.2. Stanovení cíle.....	46
6.3. Průběh výzkumu.....	47
7. Vyhodnocení dotazníků.....	48
7.1. Dotazník pro žáky druhého stupně.....	48
7.1.1. Shrnutí výsledků dotazníkového šetření pro žáky druhého stupně	61
7.2. Dotazník pro rodiče	63
7.2.1. Shrnutí výsledků dotazníkového šetření u rodičů žáků druhého stupně	72
7.3. Dotazník pro pedagogy	72
7.3.1. Shrnutí výsledků dotazníkového šetření u pedagogů žáků druhého stupně	83
ZÁVĚR	85
POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE	87
INTERNETOVÉ ZDROJE.....	88
SEZNAM PŘÍLOH.....	93
ANOTACE.....	104

ÚVOD

Internet. Fenomén, který je dnes už běžnou a nepostradatelnou součástí životů nás všech, včetně dětí. To, co bylo pro mnohé na přelomu tisíciletí poměrně novinkou, je dnes běžně využívaným nástrojem. Slouží nejen k vyhledávání informací, k pracovním procesům či komunikaci, ale dokáže mnohdy také ublížit. On-line prostředí s sebou nese nespočet rizik a často se oběťmi stávají ti nejzranitelnější, a to děti. Přesto, že si všichni uvědomujeme rizika, kterým se děti v on-line prostoru vystavují, nedokážeme zřejmě úplně zabránit tomu, aby se v tomto prostoru pohybovaly a aby jej využívaly. Můžeme však dětem pomoci se v daném prostoru pohybovat bezpečně a s co nejmenšími riziky. Právě metodami, jak efektivně zmírnit rizikové chování dětí v on-line prostředí se budu zabývat v této diplomové práci, a to se zaměřením na školní prostředí, přesněji u žáků druhého stupně základních škol.

Cílem teoretické části práce bude vymezit, co vše si můžeme představit pod pojmem on-line prostředí. Jelikož je práce zaměřena na žáky druhého stupně ZŠ, pozornost věnuji on-line prostředí, které tito žáci využívají nejčastěji. Podrobněji popíši rizika spojená s tímto prostorem, a to především riziko kyberšikany, sextingu, rizika užívání sociálních sítí, apod. Hlavním tématem, ke kterému v práci směřuji, jsou metody prevence rizikového chování žáků v on-line prostředí. Nedílnou součástí jsou také reálné kauzy, se kterými se již české školství v minulosti setkalo.

V empirické části práce se zaměřím na výsledky dotazníkového šetření, které jsem prováděla jak u žáků druhého stupně základních škol, tak také u pedagogů a u rodičů těchto žáků. Dotazníkové šetření bylo u žáků zaměřeno na to, v jakém prostředí se žáci pohybují, zda si jsou vědomi rizik, spojených s pohybem v on-line prostředí a zda nějaké riziko sami zažili. U rodičů jsem zjišťovala především to, zda mají přehled o tom, v jakých on-line prostorech se jejich děti pohybují, zda jim pohyb v tomto prostoru nějak omezují a zda jsou si vědomi všech rizik, která s sebou on-line prostředí přináší. Poslední sledovanou skupinou jsou pedagogové, u kterých jsem se zaměřila především na to, zda si myslí, že mohou ovlivnit chování dětí v on-line prostředí a zda znají nějaké metody a nástroje, jak rizikovému chování předcházet.

1. VYMEZENÍ POJMU ONLINE PROSTŘEDÍ

Online prostředí, nebo-li též kyberprostor, zajímavě definuje Jirovský, a to jako prostor, kde „se přenáší všechny rysy současné společnosti, ale život v kyberprostoru si formuluje svoje vlastní pravidla, která se často vymykají přirozenému řádu, ve kterém lidské společenství žilo po staletí“ (Jirovský, 2007, s.16). Existence dnešní společnosti je pak podmíněna tím, že se musí v tomto prostoru naučit žít, přizpůsobit mu dřívější pravidla a zároveň vytvářet pravidla nová (Jirovský, 2007).

Internet je dnes pravděpodobně nejdůležitějším nástrojem každodenní lidské komunikace, a to nejen dospělých, ale také dětí. Uživatelé zde najdou zábavu, poznání, vyhledávají si zde informace všeho druhu, mohou komunikovat se svými vrstevníky, ale nezřídka také se zcela cizími uživateli internetu (Kopecký, 2015).

1.1. VYMEZENÍ POJMU ONLINE PROSTŘEDÍ VE ŠKOLNÍ SFÉŘE

Pro děti je dnes připojení k internetu zcela běžné. Dobu bez mobilních telefonů a dalších digitálních technologií neznají a život bez nich si už nedokáží představit, jelikož jsou jimi obkloповány od samého narození (Ševčíková a kol., 2014). Zatímco dříve bylo užívání internetu závislé na stolním počítači, dnes díky notebookům, tabletům, ale převážně mobilním telefonům mají děti připojení téměř neustále k dispozici, ať už doma, ve škole, či na cestách (Ševčíková a kol., 2014).

Dle výzkumu EU Kids Online 2020¹ využívá k přístupu na internet 84 % dětí ve věku 9 - 17 let právě chytré telefony (eukidsonline.net). Z výzkumné zprávy České děti v kybersvětě² z roku 2019 vyplývá, že více než polovina dětí má ve svém telefonu trvalý přístup na internet, nejsou tedy závislé na Wi-Fi a mohou tak být online kdykoliv (České děti v kybersvětě, 2019). Obecně lze říci, že děti využívají přístupu na internet pro zábavu, hraní her, pro práci do školy, sledování videí, pro přístup na sociální sítě a v neposlední řadě pro komunikaci se svými kamarády (Ševčíková a kol., 2014).

1 EU Kids Online je nadnárodní výzkumná síť, která se snaží rozšířit znalosti o příležitostech, rizicích a bezpečnosti evropských dětí na internetu (eukidsonline.net).

2 České děti v kybersvětě je výzkum realizovaný v roce 2019 Pedagogickou fakultou Univerzity Palackého v Olomouci spolu se společností O2 Czech Republic (České děti v kybersvětě, 2019).

1.1.1 ŽÁCI DRUHÉHO STUPNĚ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

Žáci na druhém stupni základních škol jsou z hlediska vývoje osobnosti ve fázi mezi dětstvím a dospělostí. Období mezi 10. a 15. rokem se nazývá raná adolescence, též pubescence, pozdější období, mezi 15. a 20. rokem, se nazývá pozdní adolescence (Krčmářová, 2012).

V období pubescence dochází k rozsáhlým změnám osobnosti, ať už v oblasti sociální, psychické či somatické. Jedná se o období pohlavního dospívání a velkých tělesných proměn. Žáci se socializují ve větších skupinách a dochází k postupnému osamostatňování od rodinných vazeb. Žáci začínají přemýšlet o budoucnosti, o svém místě na světě, hledají svou identitu. Myšlení žáků se posouvá do úrovně abstraktního myšlení a žák si začíná uvědomovat, jaké hodnoty či principy jsou pro něj důležité (Krčmářová 2012).

Současní adolescenti však žijí v době, ve které dochází k tzv. normativnímu zanedbávání dětí. Jedná se o rodičovství, které v sobě zahrnuje negativní, mnohdy až poškozující výchovné praktiky. Rodiče na děti nemají čas, výchova často nemá vymezené hranice a rodiče často dětem umetají cestičku a neučí tak děti zodpovědnosti. Děti mají málo pohybu a často se uchylují k televizím či právě k počítačům (Labusová, 2014).

Důvodů, proč je svět internetu a virtuální reality přitahuje, je v tomto období hned několik. Jedním z nich je potřeba objevovat svou vlastní identitu. Žáci na internetu hledají odpovědi na otázky “kdo jsem”, “kým chci být” a svět internetu jim na tyto otázky nabízí mnoho odpovědí. Vše je navíc umocněno možností působit v tomto prostředí anonymně a opustit jej, kdykoli budou chtít. Mezi další důvod patří také potřeba někam patřit. Žáci se tak mohou zapojovat do skupin, které mají podobné zájmy, smýšlení či zažívají podobné období.

Separace od rodiny je dalším typickým důvodem uchýlování se žáků do virtuálního světa. Navozují nové kontakty, objevují svět, a to bez sebemenšího pocitu strachu, který by je možná ve skutečné realitě provázel.

Intenzivním pocitem v období pubescence bývá pocit frustrace. Ten lze ve virtuálním světě ventilovat pomocí různých her či aplikací a žáci si tak mohou svůj vztek, zlost či agresivitu ventilovat pouhými “pár kliknutími” (Krčmářová, 2012).

2. ŽÁKY NEJČASTĚJI NAVŠTĚVOVANÁ ONLINE PROSTŘEDÍ

V této části práce budu vycházet z výsledků výzkumu České děti v kybersvětě z roku 2019, ačkoli jak uvádí Ševčíková ve své knize Děti a dospívající online „*reflexe výzkumníků je vždy o krok zpět za aktuálním stavem*“, jelikož vývoj technologií je opravdu překotný a lze předpokládat neustálý pohyb (Ševčíková a kol., 2014).

Mezi nejčastěji navštěvovaná internetová prostředí žáci uvedli následující:

- sociální sítě,
- servery pro sdílení videosouborů (YouTube, Stream a další),
- online encyklopedie (Wikipedia),
- stránky s herní tematikou ,
- úložiště souborů.

Mezi nejvíce navštěvovaná prostředí, spadající pod pojem sociální sítě, pak žáci uvedli tyto:

- Instagram,
- E-mail,
- SMS/MMS,
- WhatsApp Messenger,
- Snapchat,
- TikTok,
- Twitch,
- Facebook,
- Facebook Messenger (České děti v kybersvětě, 2019).

2.1. SOCIÁLNÍ SÍŤE

Sociální sítě jsou platformou, která může uživatelům sloužit nejen pro komunikaci, ale také pro jejich sebe prezentaci (Ševčíková a kol., 2014). Uživatelé mohou být jednak aktivními uživateli – tedy mohou svůj obsah vytvářet a sdílet s ostatními, nebo mohou být také pasivními pozorovateli. Svůj název si však získaly především proto, že mohou pomocí online prostředí propojovat uživatele po celém světě (Kopecký, Krejčí, 2023).

2.1.2. Instagram

Počet aktivních uživatelů Instagramu dosáhl v roce 2023 počtu přes 1,3 miliardy. Instagram je platforma, kde je možné především sdílet fotografie a videa. Instagram však, stejně jako Facebook, umožňuje také sdílení Instagram Reels a Instagram Stories. Příspěvky ostatních uživatelů je možné „lajkovat“³ a také komentovat (Kopecký, Krejčí, 2023). Pro Instagram jsou typické tzv. hastagy, kterými se označují jednotlivé příspěvky a které uživatelům následně umožňují snadnější vyhledávání podobně zaměřených témat (Kožíšek, Písecký, 2016).

2.1.3. Snapchat

Hlavní myšlenkou této platformy bylo odlišit se od ostatních sociálních sítí tím, že zprávy a fotografie, které uživatelé pomocí této platformy odešlou se po nějakém čase samy odstraní. Tímto by se přiblížila komunikaci v reálném životě, kde také nejsou všechny informace a zážitky uchovávány trvale (Kopecký, Krejčí, 2023). Uživatelé si tedy posílají tzv. snaps, což jsou fotky a videa, které se automaticky smažou poté, co je uživatel zhlédne. Stejně jako v předchozích dvou platformách, i zde máme tzv. stories – tedy příběhy, jejichž obsah zmizí za 24 hodin. Snapchat je tedy platformou pro ty uživatele, kteří se chtějí cítit svobodněji v online prostoru, a to díky tomu, že se jejich zážitky a příspěvky samy po krátkém čase odstraní (Kopecký, Krejčí, 2023). Právě mizení fotografií se paradoxně stává prostředkem pro vyhrožování – pachatelé ukradené fotografie následně využívají k vydírání (Musk, 2021). Také pro rodiče je tato síť problematickou – jen těžko lze totiž vysledovat, jaký obsah jejich děti sledují. Navíc fakt, že příspěvky mizí, může v uživatelích vyvolávat pocit, že o něco

3 Lajkovat znamená, že se uživateli příspěvek líbí. V prostředí instagramu se tak děje pomocí znaku srdce.

přijdou. Snadno tak může vést k nadměrnému užívání sociálních sítí a k následné závislosti (Kopecký, Krejčí, 2023).

2.1.4. TikTok

Tato sociální síť slouží svým uživatelům od roku 2016. Je hojně využívána a přístupná dětem od dvanácti let (Musk, 2021). Tato platforma je založená na sdílení krátkometrážních videí. Pro své uživatele je velmi jednoduchá a klade důraz na kreativitu. Sdílená videa mohou uživatele různě upravovat, sestřihávat, přidávat hudbu či různé efekty a filtry.

Zajímavostí platformy je její originální algoritmus. Ten uživatelům vybírá a zobrazuje ta videa, která by pro ně mohla být jakkoliv zajímavá.

Další zajímavostí jsou tzv. duety, při nichž může uživatel vybrat video od jiného uživatele, upravit jej a přidat k němu nějaký svůj přídavek a toto hotové video poté opět sdílet s ostatními (Kopecký, Krejčí, 2023).

V březnu roku 2023 však bylo Národním úřadem pro kybernetickou a informační bezpečnost (NÚKIB) vydáno varování před užíváním této platformy, a to zejména z důvodu množství shromažďovaných dat o uživateli, způsobu jejich sběru a následným nakládáním s nimi (NÚKIB, 2023).

Problematickým bývá také obsah, který ačkoliv je platformou regulován, stále se zde objevují příspěvky urážlivé, diskriminační a také nebezpečné, a to především ve formě tzv. výzev, kdy jejich autoři nabádají ostatní uživatele k nebezpečnému chování (Kopecký, Krejčí, 2023).

2.1.5. Twitch

Twitch je online služba, jejíž hlavním zaměřením je živé vysílání. Mezi hlavní témata této služby patří videohry, esport, ale také např. hudba či různé talk show (Kopecký, 2023).

2.1.6. YouTube

YouTube je služba pro sdílení videosouborů. Svým uživatelům umožňuje nejen poslech a vytvoření playlistu svých oblíbených skladeb, nýbrž také sledování tzv. youtuberů (Internetembezpecne.cz, 2023) či influencerů. Tito tvůrci ovlivňují vnímání lidí a jejich

interakci s online obsahem (Kopecký, 2023). Výhodou pro rodiče, kteří chtějí ochránit své děti před nevhodným obsahem je možnost aplikace YouTube Kids. Rodiče si zde mohou zvolit věkovou skupinu, pro kterou má být obsah nabízen, mohou zde nastavit limit pro sledování videí a děti se zde nedostanou k nevhodnému obsahu (Musk, 2021).

2.1.6. Facebook

Facebook je sociální síť, kterou mohou uživatelé využívat již od roku 2004. Zakladatelem této sítě je Mark Zuckerberg, jehož záměrem bylo vytvoření online prostoru pro studenty, ve kterém by sdíleli své osobní informace, fotografie či kontakty (Kopecký, Krejčí, 2023).

Facebook „*již druhé desetiletí propojuje uživatele z celého světa a umožňuje jim sdílet svoje myšlenky, názory, fotografie, videa a další typy obsahu*“ (Kopecký, Krejčí, 2023, s. 31). Dle zprávy společnosti Meta za druhé čtvrtletí roku 2023 využívalo Facebook aktivně přes 3 miliardy uživatelů měsíčně (Meta Earnings Presentation Q2, 2023).

Užívání Facebooku je v České republice podmíněno věkovou hranicí 15 let. Jedná se o hranici, při které děti poskytují souhlas s užíváním online služeb (Kopecký, Krejčí, 2023). Zkušenosti jsou ovšem takové, že děti mladšího věku účelně lžou a uvádí svůj věk vyšší, než skutečně je. Tudíž i mezi dětmi mladšími 13 let najdeme spoustu uživatelů této sociální sítě (Ševčíková a kol., 2014).

Facebook disponuje několika funkcemi, které jsou jejich uživateli využívány. Patří sem např. Facebook Reels, což jsou krátká videa, která mohou uživatelé doplnit o hudbu či nějaké vizuální efekty. Další funkcí jsou pak Facebook Stories, které představují sdílení fotografií a videí, jejichž obsah se automaticky odstraní po 24 hodinách. V neposlední řadě je to funkce Messenger, díky níž mohou uživatelé společně komunikovat prostřednictvím zpráv, ale taktéž si posílat fotografie a videa či přímo vést video hovory (Kopecký, Krejčí, 2023).

2.1.7. Messenger, WhatsApp a další komunikační platformy

Vlastníkem platformy Messenger je již zmiňovaná společnost Facebook. Je založena na bezplatném zasílání zpráv mezi jejími uživateli (Musk, 2021). Dále mohou účastníci mezi sebou uskutečňovat hovory a videohovory a také přijmout či odmítnout něčí žádost o zprávu (Facebook.com).

Jednou z nejpožívanějších komunikačních platform je WhatsApp. Tato aplikace je dostupná jak pro mobilní telefony, tak také pro počítače. Prostřednictvím WhatsAppu je možné nejen komunikovat, ale také zasílat videosoubory, audiosoubory nebo uskutečňovat telefonní hovor a videohovor. Vlastníkem této platformy je také společnost Facebook (Musk, 2021).

Další využívanou komunikační platformou je Telegram. Tato aplikace podporuje nejen komunikaci, ale také zasílání audio zpráv či videohovorů. Jednotlivé chaty si uživatelé mohou rozdělit do složek. Bezpochyby zajímavou funkcí jsou zprávy, které se po určité době samy z aplikace vymažou (Musk, 2021).

2.1.8. Zásady bezpečného používání sociálních sítí

Aby byl pohyb v rámci sociálních sítí bezpečný, je důležité nastavit si správně soukromí. Zamezíme tak tomu, aby na naše informace nahlížel někdo cizí. Dalším krokem je správně nastavené heslo. To je takové, které obsahuje kombinace velkých a malých písmen, číslic i speciálních znaků. Když už se pomocí hesla přihlásíme, většina uživatelů si nastaví svou profilovou fotku. Je vhodné vybrat takovou fotografii, na níž není zachycen náš obličej zepředu. Mezi své přátele je vhodné si přidávat pouze takové, jejichž identitu si lze ověřit. Samozřejmostí je nesdílet na internetu intimní fotografie a videa, ale také nesdílet informace o naší domácnosti. Těchto informací často využívají zloději, kteří díky sociálním sítím zjistí, že je oběť právě na dovolené nebo že má novou televizi. Je třeba být obezřetný i v případě hraní počítačových her. Ty často vyžadují velké množství osobních údajů. Pokud se stane, že při nějaké činnosti na internetu narazíte na závadný obsah, rozhodně jej nahláste. Každá větší sociální síť již nabízí možnost závadný obsah nahlásit (E-bezpečí, 2016).

3. RIZIKA SPOJENÁ S NAVŠTĚVOVÁNÍM KYBERPROSTORU

Pro dnešní děti je kyberprostor stejně přirozený jako skutečná realita. Přesto však přináší určitá specifika, která jej odlišují od skutečného světa (Dětská delikvence v prostředí internetu, 2014).

Hlavním specifikem je především absence neverbální složky komunikace, které nám v její běžné formě mohou pomoci rozpoznat skutečné úmysly komunikačního partnera. Jedná se především o mimiku, gesta, oční kontakt apod. Tyto skutečnosti mají v nonverbální komunikaci náhradu ve formě tzv. emotikonů, neboli smajlíků (Kopecký a kol., 2021).

Dalšími důležitými pojmy v problematice kyberprostoru jsou pojmy disinhibice a disinhibiční efekt, což lze definovat jako jakési odložení zábran, ostychu, jistou formu odvázanosti, která může přejít až do obcházení stanovených zákazů. Děti se odklání od reality, jsou impulsivní a více zvědavé (Kopecký a kol., 2015). Disinhibiční efekt má šest hlavních charakteristických zdrojů: anonymitu – mohou skrývat svou identitu, neviditelnost – absence neverbálních prostředků v komunikaci, asynchronicitu – možnost reagovat opožděně, solipsistickou introjekci – vytváření vlastních představ o druhých, disociativní představivost – představa, že za své chování v kyberprostoru neberu zodpovědnost a minimalizaci autority – není podstatné, jaký máme společenský status či postavení (Kopecký a kol., 2021).

Dle výzkumu České děti v kybersvětě z roku 2019 se s internetovými riziky a kybernetickou agresí setkalo přes 40 % dotazovaných dětí. Mezi nejčastější formy patřilo slovní ubližování, šíření fotografie s cílem zesměšnit, nabourání do on-line účtu bez svolení vlastníka účtu, vyhrožování či zastrašování přes internet nebo také založení falešného profilu na sociálních sítích. Co se týče platformy, přes kterou tato kybernetická agrese nejčastěji probíhala, tak se jednalo především o Facebook, Facebook Messenger a Instagram (České děti v kybersvětě, 2019). V následující části si vybraná rizika blíže představíme.

3.1. Kyberšikana

Pojem kyberšikana lze chápat jako „*záměrné agresivní chování, které je prováděno buď jednotlivcem, nebo skupinou prostřednictvím elektronických médií vůči člověku, jenž se v danou chvíli nemůže vůči útokům bránit*“ (Černá a kol., 2013). Od klasické šikany, kdy dochází k přímé interakci mezi obětí a agresorem, se liší právě zachováním jisté míry anonymity a odstupu agresora vůči oběti. Ačkoliv na oběti nezanechává fyzické rány, přispívá k psychickému a emocionálnímu poranění oběti (Rogers, 2010). Jak prokázaly některé z výzkumů, tradiční šikana a kyberšikana nejsou dva oddělené pojmy, nýbrž jsou provázány. Kyberšikana má své kořeny v offline světě, tudíž zdrojem rizika není online prostředí samo o sobě, ale způsob jejich užití některými uživateli (Černá a kol., 2013).

3.1.1. Formy kyberšikany

Kyberšikana je nejčastěji uskutečňována pomocí počítače či mobilního telefonu. Riziko kyberšikany umocňuje nástup tzv. chytrých zařízení (Šmahaj, 2014). Prostředky kyberšikany pak mohou být:

- textové zprávy,
- fotografie a videoklipy,
- mobilní telefonáty,
- e-maily,
- chatovací místnosti,
- Instant messaging,
- sociální sítě,
- internetové stránky (Rogers, 2010),
- hraní her on-line (Šmahaj, 2014).

3.1.2. Projevy kyberšikany

Publikování ponižujících záznamů či fotografií – jedná se o zveřejnění ponižujících záznamů nebo fotografií a jejich následné šíření. Útočník je získá buď zcizením, jejich vytvořením nebo mu je dokonce oběť sama poskytne. Poslední ze jmenovaných má obvykle klasický scénář, kdy agresor oběť vyprovokuje k nějaké reakci, kterou agresor zachytí a následně šíří.

Ponižování a pomlouvání – tento způsob kyberšikany zahrnuje zveřejňování lživých informací či urážení a ponižování oběti (Sztokowski a kol., 2013). Cílem je poškodit její pověst či vztahy (Rogers, 2010).

Krádež identity či zneužití cizí identity – jedná se o neoprávněné získání přístupu do účtu oběti, čímž následně může manipulovat s profily, může mazat kontakty či zprávy, jménem oběti posílat zprávy s nevhodným obsahem či zneužít osobních údajů oběti k následné nevhodné činnosti.

Ztrapňování pomocí falešného profilu – vytvořením falešného profilu či účtu pak může agresor o oběti zveřejňovat lživé informace, které oběť poškozují.

Provokování a napadání uživatelů - znamená urážlivou a provokativní interakci mezi uživateli komunikačních online nástrojů.

Zveřejňování cizích tajemství – jedná se o zveřejňování intimních či důvěrných informací o oběti. Nebezpečí tohoto chování je jejich možnost využití k následným nebezpečným jevům, jako např. vydírání či manipulace (Szołkowski a kol., 2013). Tento jev se v angličtině označuje termínem *outing*, který zahrnuje i zveřejnění homosexuální orientace oběti (Rogers, 2010).

Vyloučení z virtuální komunity – oběť je záměrně vyloučena ze sociální skupiny.

Obtěžování – opakované telefonáty, zasílání zpráv či „pouhé“ prozvánění, čímž agresor oběti cíleně zneprůjemňuje život (Szołkowski a kol., 2013).

3.1.3. Vybrané typy kyberšikany

Prvním typem šikany je tzv. pomstychtivý anděl. V tomto případě se agresor považuje za někoho, kdo napravuje křivdy a vůbec v sobě nevidí roli tyrana. Často jsou to sami oběti kyberšikany, kteří přejdou do role agresora. Svou činnost vidí jako činnost ochránce, který bere spravedlnost do svých rukou.

Dalším typem kyberšikany může být touha po moci. Agresoři se zde snaží ukázat svou autoritu a ke své agresi obvykle potřebují publikum. Často se svými činy chlubí, jelikož jejich prvotní potřeba je být vnímán jako mocná a zstrašující osobnost.

Nejnežralejší formou kyberšikany jsou tzv. zlé holky. Agresorem jsou zde převážně ženy, jejichž oběti mohou být dívky i chlupci. Z velké části je založena na egu a často vyplývá z pouhé nudy a z touhy hledat zábavu.

Typem kyberšikany může být také skutečnost, kdy si agresor vůbec neuvědomuje, že nějakou formou kyberšikany provádí. Reaguje na různé podněty na internetu, aniž by si uvědomoval důsledky svého jednání. Jejich kyberšikana je nezáměrná, podporovaná hněvem či nějakou formou frustrace (Stopcyberbullying.org).

3.1.3. Kyberšikana u českých dětí ve statistikách

Dle projektu EU Kids Online 2020⁴ se 15 % dětí setkala s online formou agrese, tedy agrese prostřednictvím telefonu, počítače či tabletu. 2 % dětí mělo zkušenost každý den či skoro každý den právě s kyberšikanou a 8 % dětí se s ní setkala jedenkrát za měsíc či častěji. Nejfrekventovanějším způsobem online agrese bylo zasílání nepříjemných a nevhodných zpráv (EU Kids Online IV, 2018).

3.2. Kybergrooming

Kybergrooming lze považovat za jeden z nejvíce nebezpečných fenoménů současnosti, a to i z toho důvodů, že konečným cílem agresora je osobní setkání s obětí. V případě kybergroomingu agresor naváže s obětí vztah v online prostoru, snaží se vyvolat v oběti falešnou důvěru a touto psychickou manipulací pak docílí osobní schůzky (Szotkowski, Kopecký, 2013). Následně pak dochází k sexuálnímu zneužití oběti či k fyzickému násilí na oběti, případně k je obět' zneužita pro dětskou prostituci či k dětské pornografii (Kopecký a kol., 2015).

Útočníky v tomto případě označujeme jako kybergroomery či predátory. Pro jejich chování je typická manipulace a postupné budování vztahu s obětí. Manipulace může probíhat buď formou nějaké pozitivní emoce, např. že útočník vyvolá v oběti pocit zamilovanosti, nebo také formou vyhrožování, zastrasování či dokonce vydírání (Kopecký a kol., 2015). Vybírají si ta online prostředí, která jsou pro dětské oběti zrovna nejpopulárnější – Facebook, Twiter, internetové messengery, apod. (Szotkowski, Kopecký, 2013).

3.2.1. Pachatelé kybergroomingu

Převážná část pachatelů kybergroomingu jsou muži. Přestože jde většinou o muže osamělé, setkáme se i s případy pachatelů, kteří měli svou vlastní rodinu, dokonce i své vlastní děti. Časté jsou případy, v nichž oběti útočníka znaly. Byli to příbuzní či rodinní známí a trpěli patologickým zájmem o děti. Věková charakteristika útočníků je nejednoznačná. Jedná se o pachatelé ve věku od 17 do 70 let, přičemž bývá časté, že jsou pachatelé věkově blízcí své oběti (Kybergrooming.cz).

4 Respondenty byly děti ve věku 9-17 let a jejich celkový počet byl 2 825 dětí, a to celkem z 89 základních a středních škol v České republice.

3.2.2. Oběti kybergroomingu

Nejčastějšími oběťmi kybergroomingu jsou děti ve věku 11-17 let, přičemž poměr dívek a chlapců je vyrovnaný. Oběťmi jsou často děti přehnaně důvěřivé, děti s nedostatkem sebedůvěry nebo děti s nedostatkem pozornosti ze strany rodičů (Kybergrooming.cz).

3.2.3. Techniky kontaktování obětí

Technika „kobercového tapetování“

Při tomto způsobu kontaktování oběti si pachatel pomocí zvolených kritérií vybere konkrétní děti, které následně hromadně osloví. Dětem nabídne možnost vzájemné komunikace, případně rovnou možnost zajímavého výdělků. Množství dětí, které jsou ochotny za finanční obnos zaslat své intimní fotografie či dokonce svolit k sexuálnímu styku, bohužel na sociálních sítích roste. Příkladem může být případ 12leté dívky, která nabízela sexuální služby přímo u ní doma, a to v době, kdy její matka byla v práci. Dívka tímto způsobem získala finanční hotovost ve výši zhruba 150 000 Kč (Kopecký, 2015).

Vylákání intimních materiálů prostřednictvím fotografie osoby opačného pohlaví

Dalším typem kontaktování oběti je způsob využití fotografie opačného pohlaví. Chce-li útočník získat intimní materiály od chlapce, zahájí komunikaci prostřednictvím dívčí fiktivní identity. Po zahájení komunikace útočník pošle své oběti alespoň částečně intimní fotografii a oběť na to reaguje obdobným způsobem. Intimnost materiálů se pak nadále stupňuje, až má v konečné fázi útočník k dispozici fotografie obnaženého dítěte. Ty pak následně mohou útočníkovi sloužit k vydírání oběti (Kopecký, 2015).

Webcam trolling

U tohoto typu kontaktování oběti se jedná o „*získávání intimních materiálů dětí i dospělých prostřednictvím podvržené videosmyčky, která je pomocí počítačového programu integrována do běžných aplikací či sociálních sítí, které umožňují videorozhovor*“ (Kopecký, 2015, str.2).

Výsledkem je tedy podvržený videozáznam, kdy oběť místo skutečného útočníka vidí videozáznam jiné osoby či dítěte. Často je komunikace pouze písemná, jelikož se pachatel vymluví na nefunkční mikrofon. Obsahem komunikace je intimní obsah, který pak následně pachatel opět využívá k vydírání oběti (Kopecký, 2015).

3.2.4. Kybergrooming u českých dětí ve statistikách

Dle zprávy EU Kids Online 2020 se 23 % dětí již osobně setkala s někým, s kým se seznámili v prostředí internetu. Celých 78 % dětí toto setkání hodnotilo pozitivně a pouze 2 % dětí uvedlo, že bylo z tohoto setkání hodně rozhozeno (Eu Kids Online, 2020).

3.3. Kybernetická agrese souhrnně ve statistikách České děti v kybersvětě

Dle výzkumné zprávy z roku 2019 se s nějakou formou kybernetické agrese, ať již šlo o kyberšikanu, kybergrooming či jinou formu, setkala za rok 2018 41,29 % respondentů. Mezi nejčastější odpověď patřilo slovní ubližování prostřednictvím internetu. Dalšími nejčastěji uváděnými formami agrese byly téměř shodně nabourání do osobního účtu a šíření zesměšňující fotografie. V nejmenší míře se pak děti setkaly s šířením jejich intimní fotografie (České děti v kybersvětě, 2019).

3.4. Sexting

Téma lidské sexuality je v naší společnosti stále do jisté míry tabuizováno. Do roku 1989 byl u nás jakýkoliv erotický a pornografický obsah potírán, po roce 1989 však došlo k jeho poměrně velkému rozšíření. Vznikla řada časopisů s tematikou erotiky a pornografie, ke které měli přístup nejen dospělí, ale také děti a dospívající. S postupným vývojem internetu se pak začal tento erotický obsah rapidně šířit v online prostředí. Dostupnost k tomuto obsahu byla téměř neomezena, jelikož k přístupu stačilo uživateli pouze „odkliknout,“ že již dosáhl věku osmnácti let. Svět erotiky se tak stal pro děti světem zcela dostupným. A zatímco z počátku

byly děti pouze pasivním pozorovatelem, s příchodem chytrých telefonů se z nich staly také aktivní tvůrci intimního obsahu (Szotkowski a kol., 2020).

Poměrně novým fenoménem dnešní doby je sexting. Pod tímto pojmem si lze představit nejen posílání, ale také příjem zpráv, fotografií nebo videí se sexuálním podtextem, a to prostřednictvím online prostoru (Kopecký a kol., 2021). Sexting může mít také společenský kontext, a to ve smyslu toho, že dává dnešním mladistvým pocit, že jsou ve vztahu, i když tomu tak ve skutečnosti není (Dočekal a kol., 2019).

Nebezpečí sextingu není ani tak v posílání či v příjmu citlivého obsahu, ale tkví především ve zneužití tohoto obsahu k následnému vydírání, šikanování či k manipulaci s obětí. Rizikem je také zveřejnění jakýchkoliv fotek či videí na internetu, jelikož jejich zpětné stažení je téměř nemožné a citlivý obsah může být na internetu zneužíván i po několik letech (Szotkowski a kol., 2013).

Proč vlastně k sextingu dochází? Například na první pohled nevinné a vzrušující zasílání intimních fotografií či videí v rámci partnerského vztahu či sdílení intimního obsahu při vztahu na dálku. To se však po rozchodu partnerů stává obrovským rizikem jejich následného zneužití. Další důvod je zcela jednoduchý – potlačení nudy. Nespočet případů také ukazuje, že sexting bývá vyvolán tlakem na danou osobu, a to jak v rámci partnerských vztahů, tak např. v rámci nějaké sociální skupiny, která oběť k zaslání intimního obsahu vyprovokuje. Častým důvodem, díky kterému k sextingu dochází, je také využívání intimního obsahu jako nástroje pomsty (např. po rozchodu partnerů). A v neposlední řadě je to bohužel i následek dnešní konzumní společnosti, ve které je normální svůj intimní obsah sdílet a je normální se odhalovat. Médii je tento obsah běžně sdílen a pro dnešní děti je tak běžné tento vzorec chování napodobit (Kopecký a kol., 2015).

3.4.1. Sexting u českých dětí ve statistikách

Z výzkumu EU Kids Online 2020⁵ vyplývá, že 35 % dětí v posledním roce dostalo zprávu se sexuálním obsahem a 10 % dětí takovou zprávu samo poslalo či zveřejnilo. Rozdíl v tom, zda jde o chlapce či dívku, nejsou v této problematice patrné (EU Kids Online, 2020).

V roce 2020 byla vydána publikace Sexting u českých dětí, v níž byly zveřejněny výsledky ročního výzkumu, zaměřeného právě na tuto problematiku. Respondenty tohoto výzkumu

5 Do výzkumu byly zahrnuty děti ve věku 11-17 let

byly děti ve věku 11-17 let. Výsledky ukázaly, že sexting ve formě intimních či erotických zpráv provozuje 25,92 % oslovených dětí. 15,68 % dětí pak rozesílá své vlastní intimní fotografie intimní videa posílá prostřednictvím internetu 5,9 % dětí (Sztokowski kol., 2020).

3.5. Využívání sociálních sítí

Sociální sítě jsou dnes již přirozenou součástí života většiny adolescentů, ale jejich přirozenost je patrná i u dětí mladšího věku (Ševčíková a kol., 2014). Jak však tvrdí sami tvůrci tohoto fenoménu, sociální sítě mají vedlejší účinky a využívají zranitelnosti lidské psychiky (Dočekal a kol., 2019). Je tedy důležité si uvědomit, že užívání sociálních sítí s sebou nese spoustu rizik (Kopecký, 2023). Jak vlastně sociální sítě fungují?

Základem sociálních sítí jsou tzv. algoritmy, které lze obecně charakterizovat jako systém činností, vedoucí k vyřešení nějaké úlohy (Internetembezpecne.cz, 2024). Algoritmy sociálních sítí pak slouží k tomu, aby jejich uživatelům nabídly obsah, který je jim přizpůsoben „na míru“. Jedná se o tzv. personalizovaný obsah (Kopecký, 2023). V praxi to znamená, že to, co nejčastěji vyhledáváme nebo nejčastěji navštívujeme, je nám pak nabízeno v další, rozšířenější podobě, např. v podobě reklamy (Internetembezpecne, 2024).

Možností sociálních sítí je však také vytvořit si okruh uživatelů, se kterými sdílíme své názory a kteří mají stejný či podobný pohled na určitou problematiku. Uzavřeme se tak do kruhu podobně či stejně smýšlejících osob a jiné názory se do tohoto kruhu nedostanou. Vzniká nám tak bariéra mezi různými uživateli, zabraňující oboustrannému přenosu informací. Této bariéře říkáme sociální bublina. Negativní dopad této bubliny pak spočívá např. v šíření nepravdivých informací či v polarizaci společnosti (Kopecký, 2023).

Dalším rizikem sociálních sítí může být také závislost (Dočekal a kol., 2019) nebo zanechání tzv. digitální stopy. Což znamená, že veškerá naše data, která sociálním sítím poskytneme (komentářem, fotografií, apod.) jsou poté využívány k cíleným reklamám na dané uživatele (Kopecký, 2023).

3.5.1. Nejznámější sociální sítě

Mezi nejznámější sociální sítě patří Facebook, Instagram, TikTok, YouTube, Snapchat, Twitter a spousta dalších (Kopecký, 2023). Jejich základní charakteristiku jsme si již shrnuli v kapitole 2.1.

3.5.2. Sociální sítě u českých dětí ve statistikách

Z výzkumné zprávy České děti v kybersvětě z roku 2019 vyplývá, že nejvyužívanější platformou je platforma YouTube, kterou využívá téměř 90 % oslovených respondentů. Následuje Facebook a jeho Facebook Messenger se zhruba 70 % uživateli a téměř na stejné úrovni pak platforma Instagram (České děti v kybersvětě, 2019).

3.6. Rizikové výzvy

Na sociálních sítích se šíří fenomén, ve kterém autoři vybízí uživatele k nebezpečným výzvám, které mohou mít za následek vážnou újmu na zdraví a v některých případech dokonce i smrt. Jedná se především o videa, která děti a dospívající nabádají k napodobení určité činnosti. Video se šíří např. prostřednictvím TikToku či YouTube (Kopecký, 2023).

Eyeballing

Výzva, která uživatele nabádá k nalévání alkoholu do očí. Alkohol se dle vyzyvatelů rychleji dostane do krve a způsobí tak rychlejší opilost. Dle odborníků je to ale nepravděpodobné, naopak zde hrozí popálení rohovky či dokonce úplné oslepnutí (Kopecký, 2019).

Salt and Ice Challenge

Bolestivá výzva, která končí poškozením a zjizvením kůže. Cílem je posypat si část kůže solí a na tuto část poté přiložit led. Následkem jsou poté puchýře, popálení kůže či tvorba omrzlin (E-bezpečí, 2017).

Choking Challenge (Choking Game)

Následky této výzvy vedly bohužel v několika případech k té nejtragičtější verzi – k úmrtí dítěte. Tato výzva nabádá k dušení dítěte až do fáze, dokud dítě neodmlí nebo k zabránění proudění krve do mozku pomocí lana či pásku. Výsledkem má být příjemný pocit, kdy se blokována krev dostává do mozku. V řadě případů však došlo k upadnutí dítěte do kómatu a ve všech případech dochází k poškození mozkových buněk (E-bezpečí, 2017).

Modrá velryba

V roce 2017 se na sociálních sítích začala šířit riziková výzva, před kterou uživatelé internetu varovala i Policie České republiky. Jednalo se o výzvu s názvem Modrá velryba, ve které jsou děti nuceni plnit úkoly vedoucí k sebepoškozování, dokonce i k sebevraždám. Ve skutečnosti se ale později ukázalo, že záměrem této hry byl marketingový tah, s cílem nalákat nové uživatele do konkrétních skupin na sociálních sítích. Přesto, že se spousta sebevražd spojovala právě s touto formou sociální výzvy, přímá spojitost nebyla prokázána ani u jedné z nich (Kopecký, 2017).

Ghost Pepper Challenge

Polykání pálivých papriček patří mezi tradiční výzvy. Jedná se o chilli papričky s vysokým obsahem kapsaicinu, který je příčinou pálivosti papriček. Zatímco u běžných papriček se pálivost pohybuje v jednotkách tisíců, u jiných druhů tyto jednotky dosahují milionů. Při takto vysokých jednotkách mohou nastat potíže s dechem, nevolnost, v extrémních případech může nastat i smrt. Při jedné z výzev se dvě dívky, Lizzy Wurst a Sabrina Stewart, pokusily sníst papričku s pálivostí přes dva miliony jednotek. Reakce byla okamžitá – dívky dostaly hysterický záchvat, dusily se, křičely a volaly o pomoc (Kopecký, 2019).

Tide Pod Challenge

Nebezpečná výzva, založená na principu polykání kapslí na praní prádla. Účelem je kapsli rozžvýkat, spolknout a samozřejmě se u toho natočit. Kapsle, jakkoli vypadají jako barevné bonbóny, však obsahují spoustu nebezpečných chemikálií. Ty mohou v případě požití popálit a poleptat sliznici, vyvolat dušení, zvracení, mohou poškodit trávicí systém a ve výjimečných případech mohou způsobit i smrt (Kopecký, 2019).

3.7. Dezinformace, misinformace, fake news a hoax

Dezinformace

Migrační krize, pandemie covid-19, parlamentní či prezidentské volby, válka na Ukrajině. To vše jsou situace, které s sebou přinesly řadu dezinformací (Kopecký, 2023).

Důvodem šíření dezinformací je hned několik. Prvním jsou finanční důvody. Autoři dezinformací často požadují od svých sledujících finanční příspěvek, který má být následně využit k fiktivnímu odhalení pravdy. Častým finančním výdělkem je také profit z reklamy. Další oblastí, kde se dezinformací často využívá, je politika. Ať už ve formě cíle zdiskreditovat svého konkurenta a snížit jeho šanci volebního úspěchu, tak ve formě komunikace s voliči. Další důvod existoval ještě před zavedením moderních technologií a jedná se o součást vojenských konfliktů. Aktuálně například šíření dezinformací spojených s válečným konfliktem na Ukrajině. Posledním důvodem je šíření dezinformace na základě důvěry ve známou osobnost (politik, zpěvák či jiná celebrita). Tady se však blížíme spíše k termínu misinformace (Kopecký, 2022).

Misinformace

Termínem misinformace nazýváme neúmyslné šíření nepravdivé informace. Autor této informace je přesvědčen o její správnosti a pravdivosti, nejedná se o systematickou činnost ovlivnění našeho rozhodnutí (Kopecký, 2022).

Fake news

Jedná se o lživé a nepravdivé informace, které se úmyslně šíří prostřednictvím masmédií, v posledních letech převážně prostřednictvím sociálních sítí, které se pro mnoho uživatelů stávají primárním zdrojem informací. Problémem sociálních sítí však je, že od sebe nerozlišují pravdivé a nepravdivé informace. Fake news mohou být buď od základu vymyšlené, nebo se mohou zakládat na pravdivé informaci, která je však doplněna množstvím nepravdivých informací. Často využívají různé stereotypy, jako náboženské, rasové, vázané na vzdělání, na sexualitu apod. Čeští uživatelé sociálních sítí často nejsou schopni vyhledat

původní zdroj, který má často původ v zahraničí. Ať už z důvodu nedostatečné jazykové vybavenosti, nebo jednoduše z lenosti (E-bezpečí, 2017).

Měli bychom tudíž učit děti kriticky pracovat s textem, rozlišovat pravdivost a nepravdivost informací a učit je pracovat s primárními zdroji informací. Ve školním prostředí se jedná o rozvíjení funkční gramotnosti a kritického myšlení (E-bezpečí, 2017).

Hoax

Zpráva, jejímž úmyslem je u uživatelů sociálních sítí vyvolat paniku, vyděsit je či postrašit. Jedná se o různá varování před vymyšleným nebezpečím nebo o různé druhy nebezpečných návodů.

Ukázky hoaxu:

Bodnutí včelou, vosou ... dobrá rada

„Málo kdo ví, jak rychle pomoci člověku a dítěti, aby neotekl po včelím a vosím bodnutí. Platí tato rada i pro alergiky ... mám to mnoho let vyzkoušené !!! Všichni komu jsem tuto radu řekla, žasnou jak to úžasně funguje!!!

Když vás bodne tento hmyz, nejdříve se podívejte, jestli je v kůži zabodnuté žihadlo, pokud ano, vytáhněte ho a ihned naberte do ruky hlínu, zeminu, ta je všude kolem vás. Ránu zeminou potřete a člověk neoteče. Vím, že to je divné, ale v zemi – v hlíně je cosi ukrytého, nějaký protijed, co zabrání otoku a alergická reakce se nekoná.

Byla jsem s kamarádkou na chatě a ona má syna, který musí okamžitě po píchnutí bodavým hmyzem do nemocnice. Když ho bodla včela, přiskočila jsem k němu, vytáhla jsem mu žihadlo a hrábla do záhonu, nabrala jsem zeminu do své dlaně a začala jsem mu třít ránu po bodnutí. Kamarádka jen koukala a nevěřila svým očím.

Chlapec nikam jet nemusel, byli jsme na vesnici a bez auta. Ona říkala, že by se jinak udusil. Od té doby se nebojí se synem někam jezdit, myslím do přírody, zeminu má pokaždé vlastně kam vstoupí :)) I doma ji máme v květináčích :))

Maminky na vesnici byly za tuto moudrou radu velice vděčné, radu šíří dál ... ten rok bylo totiž mnoho vos a včel, které často píchly jejich dítě.

Obdržela jsem mnoho poděkování za tuto radu. :)) Snad pomůže i vám všem.“
(Internetembezpecne.cz).

Dávejte si pozor na své děti!

„Upozorňuji na případ, který se stal nedávno mé známé při nakupování v obch. domě IKEA. Rodiče šli nakupovat se svou desetiletou dcerou do obch. domu IKEA. Najednou zjistili, že dcera s nimi není. Chvilí čekali, jestli se neobjeví. Pak se rozhodli nechat ji vyhlásit. Obchodní dům hned uzavřel všechny východy a začal ji hledat. Holčička byla objevena na toaletě, ostříhaná a převlečená do jiných šatů. Asi to nebyl první případ, co se tam stal. Proto pozor při předvánočních nákupech! „ (Internetembezpečně.cz).

3.8. Sharenting

I vlastní rodiče či prarodiče, aniž by si to mnohdy uvědomovali, mohou svým dětem způsobit do budoucna velký problém. Sdílení fotografií, videí nebo dokonce tvorba celých fotoalb, to vše jsou formy sharentingu. Rodiče často sdílí fotografie svých dětí např. na nočníku či fotky částečně obnažených dětí, které mohou být zneužity pro tzv dětskou pornografii, případně mohou dítěti způsobit potíže i po delší době, kdy mohou být budoucími spolužáky zneužity například pro kybersikanu. Je tedy velice důležité, aby byli rodiče, ale i prarodiče informováni o rizicích, která se sdílením tohoto obsahu hrozí (Kopecký, 2023).

Rizikem sharentingu je pokles sebevědomí dítěte v důsledku negativních reakcí uživatelů sociálních sítí na dané sdílené materiály. Problémové jsou například blogy maminek, které zde sdílí obrovské množství informací o svých dětech. Nerespektují vůbec soukromí svých dětí, jelikož za ně rozhodují a děti nemají možnost svobodné volby (Kopecký, 2019).

Znepokojivým případem byl videokanál DaddyOFive, ve kterém docházelo přímo k týrání, fyzickému napadání a šikaně dětí ze strany rodičů. Ti si reakce svých dětí, jako křik a pláč natáčeli a poté tento obsah sdíleli se svými sledujícími. Dětem následně vysvětlili, že šlo o legraci. Rodiče byli zažalováni a obviněni z týrání a zanedbávání dětí. Po dobu pěti let byli pod probačním dohledem, poté se pokusili o nový kanál, ten byl však serverem YouTube zastaven (Kopecký, 2019).

Rodiče by měli přemýšlet o budoucích dopadech sdíleného materiálu, nesdílet žádné příliš osobní materiály, jako fotografie či videa a především by veškerou činnost, spojenou se

sdílením obsahu o jejich dětech měli s dětmi konzultovat a získat jejich svolení (Kopecký, 2019).

Dle výsledků výzkumu portálu E-bezpečí z roku 2022, který nese název Sharenting u českých rodičů⁶, sdílí informace o svém dítěti 69 % rodičů, přičemž 6,7 % rodičů již někdy sdílelo fotografii částečně obnaženého dítěte s rozpoznatelným obličejem (Kopecký a kol., 2022).

3.9. Online podvody

Ze statistik Policie České republiky vyplývá, že nejčastějším druhem kybernetické kriminality jsou právě online podvody. Cílem tohoto nežádoucího chování je vylákat od oběti finanční prostředky. Způsobů je hned několik. Jedním z nich je tzv. sextortion, při němž pachatel své oběti vyhrožuje zveřejněním intimních fotografií či videí, které údajně získal proniknutím do počítače oběti. Další častý způsob online podvodu je spojen s nakupováním, kdy se snaží pachatel získat od oběti údaje k platební kartě nebo k internetovému bankovníctví. Mnoho uživatelů se setkává také s falešnými výhrami, podvodnými emaily či podvodnými reklamami (Kopecký, Krejčí, 2023).

Příklad podvodné reklamy uvádí na svém webu také e-bezpeci.cz:

Je to konec éry nadváhy na světě! Tři mladí vědci-hrdinové ZDARMA zachránili lidstvo před obezitou. Šok, děs, panika: Generální ředitel velké mezinárodní společnosti odsouzen za pokus zabránit historickému průlomů v hubnutí! Svět nemlčí o neuvěřitelných úspěších mladých génů. Jsou to absolutní TOP3 nejtalentovanější studenti na světě Osud je svedl dohromady během lékařského stipendia v Tokiu. Tam mladí vědci společně pracovali a dosáhli historického průlomů v boji za lidské zdraví. Jejich objev nevratně spaluje veškerou nepotřebnou tukovou tkáň. A co je důležité: 100% bezpečně, bez diety, cvičení a změn životního stylu. Touto metodou zhubnete 10 kg za čtrnáct dní. Jednoduše řečeno, udělali jsme to, co medicína mohla a měla udělat před 50 lety – vysvětlili mladí a vynikající objevitelé. Díky jejich objevu zhublo 47 000 lidí v Singapuru, Brazílii a Jižní Koreji 10, 20, 50, 85 a více kilogramů. Nyní je čas na Českou republiku! (Kopecký, 2022). Projekt E-bezpečí tuto reklamu podrobněji analyzoval a došel k výsledku, že se jedná o podvodné jednání a také

6 Výzkum probíhal v období 8. 3. 2022 do 15. 7. 2022, zapojilo se do něj 2481 respondentů a respondenty byli rodiče dětí mladších 18 let.

předražený výrobek, který vytvořili neexistující vědci, a dokonce zneužívá osobních fotografií cizích osob (Kopecký, 2022).

3.10. Závislost na online prostředí

Mluvíme-li o závislosti na online prostředí, je tím myšlena závislost na jednotlivých aplikacích a také webech, ne závislost na internetu jako takovém. Nejohroženější skupinou jsou právě mladí lidé, kteří jsou s internetem velmi úzce spojeni. V případě, že se jedinec odtrhává od běžného života, začne mít potíže v osobním, rodinném i společenském fungování, nastává problém.

Větší riziko vzniku závislosti nastává u osamělých lidí, kteří mají často potíže v mezilidských vztazích. Pocity stresu, úzkosti či deprese je mnohem snazší řešit ve virtuálním světě, kde je komunikace jednodušší a méně ohrožující (Krčmářová, 2012).

Závislost na online prostředí, přesněji na tzv. virtuálních drogách, se označuje pojmem netolismus. Mezi virtuální drogy se řadí sociální sítě, počítačové hry, ale i samotné užívání mobilního telefonu. Pro člověka trpícího netolismem se daná aktivita stane tou nejdůležitější a ovládá jeho chování a myšlení. Proces se neustále stupňuje a roste tak délka času, který člověk v online prostoru tráví. V případě, že člověk činnost ukončí či nějak omezí, objeví se u něj abstinenční příznaky.

Projevy závislosti na online prostoru jsou podobné jako u ostatních závislostí. Jedná se např. o ztrátu kontroly nad časem, který člověk na internetu stráví, o narušení vazeb s rodinou či přáteli či pokles výkonnosti v pracovním či studentském životě. V případě závislosti zažívá člověk pocit prázdnoty v době, kdy je mimo počítač či telefon, je nervozní a neklidný.

Závislostí může být několik druhů – závislost na užívání stránek s pornografickým obsahem, závislost na virtuálních vztazích, online nakupování, hraní online her, internetové sázení, nadměrné hledání informací a surfování či nadměrné užívání počítače (Internetembezpecne.cz).

3.11. Vliv sociálních sítí na duševní zdraví

Sociální sítě často prezentují idealizovaný obraz života ostatních uživatelů. Tato skutečnost může u některých lidí vyvolávat pocity méněcennosti, nespokojenosti či vyvolávat pocity úzkosti a deprese.

S využíváním sociálních sítí souvisí produkce dopaminu, který funguje v našem mozku na systému odměn. Tento systém se aktivuje v případě, že zažíváme něco příjemného či vzrušujícího. Pocit radosti a uspokojení nám poskytuje právě dopamin a podněcuje nás k opakování dané činnosti.

Tento systém odměn může být stimulován užíváním sociálních médií, například „lajknutím“ nového příspěvku či posláním hezké zprávy. Mozek si tak používání sociálních sítí propojí s uvolňováním dopaminu a motivuje nás k opakování dané činnosti. Tento proces však může mít negativní dopad na duševní zdraví člověka a také může poměrně snadno vyvolat závislost (Kopecký, Krejčí, 2023).

4. METODY PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ V ONLINE PROSTŘEDÍ

System prevence nežádoucího chování je v České republice rozdělen na tři úrovně – primární, sekundární a terciární. Do působnosti rodiny a školského zařízení spadá pouze prevence primární, která zahrnuje různé formy výchovných, vzdělávacích a poradenských aktivit (MVCR).

Prevence v oblasti internetových rizik je nejen důležitá, ale v dlouhodobém důsledku také mnohem efektivnější, než následky již vzniklé situace. Mnoho rodičů řeší spoustu situací přísnými zákazy, což ale většinou nepatří mezi efektivní formy, spíše naopak. Poučení užívání internetu s jasně danými pravidly je pro děti mnohem lepší forma, než striktní zákaz, který děti snadno tzv. obejdou – využití počítače u kamaráda či ve škole (Krčmářová, 2012). Také mnoho škol řeší nežádoucí formy chování, spojené s užíváním internetu, až již reálně probíhají a je již těžké je zastavit (E-bezpeci.cz).

4.1. Prevence ze stran rodičů

Základem prevence je komunikace. Při komunikaci by rodiče měli být otevření, a pokud se již dítě s nějakým nežádoucím jevem na internetu setká, rodiče by mu měli poradit, jak se pro příště této situaci vyhnout. To, jak na situaci rodič zareaguje, určuje důvěru dítěte vůči rodiči do budoucna (Krčmářová, 2012). Důležitým krokem je stanovení pravidel pro využívání internetu a taktéž trvat na jejich následném dodržování. Pravidla je třeba přizpůsobovat aktuálním potřebám internetu tak, aby dítě bylo při jeho užívání v bezpečí, ale zároveň mohlo naplno využívat jeho možností (Kopecký, 2023) Rodiče by se dále měli zajímat nejen o služby, které jeho dítě využívá, ale také o jejich internetové kamarády a spolužáky.

Dalším pravidlem je nepřipustit setkání dítěte s někým, koho poznali prostřednictvím internetu. Pokud by, ale k setkání přeci jen mělo dojít, vždy by měl rodič své dítě na schůzku doprovodit.

Rodiče by měli sledovat, kolik času jejich dítě na internetu tráví a tento čas přiměřeně regulovat. Rodičům jsou k dispozici také speciální programy, které v daném čase, kdy dítě internet využívá, dokáží regulovat rizika vstupu na stránky s nevhodným obsahem. Tyto programy bývají zdarma (Krčmářová, 2012). Důležitým prvkem je také aktivní antivirová ochrana a pro rodiče menších dětí jsou k dispozici aplikace tzv. rodičovské kontroly. Tyto aplikace jsou například schopny limitovat čas, který dítě na zařízení stráví, kontrolovat pohyb dítěte, spravovat některé funkce telefonu na dálku, sledovat, jaká online prostředí dítě navštěvuje, apod. (Kopecký, 2015).

Nejdůležitějším prvkem v oblasti prevence je vzájemná důvěra a podpora dítěte rodičem, aby se dítě neváhalo s jakýmkoli problémem obrátit právě na své rodiče (Kopecký, 2015).

Pokud již však k nějaké formě kyberšikany či ostatních forem online agrese dojde a rodič tuto skutečnost zjistí, mezi důležité kroky patří následující: zajistit dítěti bezpodmínečnou podporu a bezpečí, porozumět situaci a zkusit vysledovat příčinu vzniklé situace, nezakazovat dítěti přístup k internetu a komunikačním technologiím – toto situaci nevyřeší a nepůsobí ani jako prevence. V dalším kroku je dobré kontaktovat školu, pokud se tedy nežádoucí chování odehrávalo v rámci ní, či zkusit kontaktovat samotného agresora. Vhodné je také kontaktovat Policii ČR, pokud je důvodné podezření ze spáchání trestného činu. Konečnou fází je potrestání pachatele a následné stanovení opatření, aby se situace již neopakovala (MŠMT, 2017).

4.2. Prevence ze stran školy a veřejnosti

Smyslem prevence je v první řadě zamezení výskytu rizikového chování, případně, pokud již k nějakému takovému chování dojde, ale byl jeho dopad minimální. Děti by se měly s obecnějšími formami prevence setkávat již v nízkém věku – naučit se základní bezpečnostní pravidla, zásady komunikace s lidmi na internetu, apod. U větších dětí se již v rámci prevence zaměřujeme na konkrétní problémy (Kopecký, 2023).

Časové vymezení prevence by mělo být dlouhodobé, jelikož je mnohem efektivnější než krátkodobá činnost. Měla by probíhat v pro žáky bezpečném prostředí, kde se nebudou bát vyjádřit své názory a postoje. Nikdy by neměla probíhat formou strašení, které je ve většině případů kontraproduktivní. Naopak by žáci měli být vystaveni a reálným či hypotetickým problémům a žáci by měli být aktivními spolupracovníky a řešiteli problémů (Kopecký, 2023).

4.2.1. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Ministerstvo školství si je důležitosti tematiky kyberprevence vědomo, proto se na prevenci v této oblasti aktivně podílí (Edu.cz). Základní dokumentací, kterou Ministerstvo školství k tématu vydalo, je *Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních*. Toto doporučení se zaměřuje obecně na rizikové projevy žáků na školách, vy svých částech však vymezuje i rizika spojená s kyberšikanou a další komunikací prostřednictvím multimedií. Aktivity školy by měly směřovat především na efektivní primární prevenci a následnou včasnou či krizovou intervenci (MŠMT, 2010).

Součástí doporučení je také systém organizace a řízení primární prevence, který v rámci jednotlivých škol zahrnuje činnost metodika prevence, činnost ředitele školy, školního metodika prevence a činnost třídního učitele (MŠMT, 2010).

Součástí uvedeného dokumentu je příloha s názvem *Kyberšikana a další formy kybernetické agrese*, která již přímo popisuje intervenci pedagoga v této konkrétní oblasti (Kopecký, Szotkowski, 2017).

Mezi další činnosti Ministerstva školství patří např. online kurz „Dávej kyber,“ který byl spuštěn v roce 2022 a je zaměřen především na činnost učitele a činnost třídy. Ve spolupráci s Národním pedagogickým institutem ČR vznikl Katalog kyberprevence, který na jednom místě sdružuje kvalitní programy a metodiky k této oblasti. Je určen nejen pro pedagogy a žáky, ale využívat jej mohou také rodiče (Edu.cz).

Jelikož základem pro užívání internetu je samozřejmě jeho připojení, i v této oblasti Ministerstvo školství za spolupráce s partnery vydalo metodický dokument, a to Standard konektivity škol. Dokument je určen především pro ředitele škol a správce IT a popisuje základy síťové infrastruktury a její technická kritéria (Edu.cz).

Výše zmiňovaný Národní pedagogický institut nabízí také spoustu kurzů, materiálů a další podporu v oblasti kybernetické bezpečnosti a prevence (Edu.cz).

4.2.2. Projekt E-Bezpečí

Projekt E-Bezpečí je součástí Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci a je realizován prostřednictvím Centra prevence rizikové virtuální komunikace. Je založen na *prevenci, vzdělávání, výzkum, intervenci a osvětu spojenou s rizikovým chováním na internetu a souvisejícími fenomény* (E-bezpeci.cz). Hlavní specializací tohoto projektu je problematika kyberšikany a sextingu, kybergroomingu, kyberstalkingu a stalkingu, problematika rizik spojená s užíváním sociálních sítí, hoaxy, spamy a fake news, online závislosti, fenomén youtuberingu a zneužívání osobních údajů (E-bezpeci.cz).

Materiální podpora

Rozsah činností s tematikou kybersvěta je v tomto projektu opravdu velmi rozsáhlý. Jednou z činností, kterou projekt poskytuje, je materiální podpora nejen pro žáky a učitele, ale také pro rodiče. Veškeré materiály jsou uživatelům k dispozici zcela zdarma. Jedná se různé materiály do výuky pro učitele – příručky, metodiky, přehledové listy a další (E-bezpeci.cz).

Vzdělávací akce

Pro žáky 2. stupně základních škol a pro žáky středních škol nabízí projekt besedy, zaměřené na prevenci a problematiku bezpečného užívání internetu. V současnosti jsou besedy rozděleny do tří modulů, a to kybernetická šikana, poté sexting, kybergrooming a online podvody a posledním modulem jsou sociální sítě. Všechny akce jsou certifikovány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a také Národním pedagogickým institutem České republiky (E-bezpeci.cz).

Vzdělávací akce jsou však vytvářeny i pro učitele a také pro rodiče. Tyto akce je možno objednat formou prezenční, ale také formou e-learningu (E-bezpeci.cz).

Online poradna

V rámci své činnosti poskytuje projekt také online poradnu, která je poskytována anonymně a zdarma. Na adresu www.napisnam.cz se mohou obracet děti, žáci, rodiče, pedagogové, ale

také široká veřejnost v případě, kdy se dostali do obtížné situace spojené s užíváním internetu. Poradna již pomohla tisícovkám klientů po celé České republice (E-bezpeci.cz).

Výzkumná činnost

Od roku 2010 realizuje projekt E-bezpečí spolu Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci výzkumnou činností. Ve spolupráci s komerčními partnery jako např. O2 Czech Republic, Seznam.cz či Google realizuje také tzv. aplikovaný výzkum, jehož výsledky bývají součástí strategických dokumentů ministerstev či různých metodických doporučení. Výsledky své činnosti zpracovávají členové projektu do výzkumných zpráv a jsou přístupné veřejnosti opět na stránkách projektu (E-bezpeci.cz).

Publikace Bezpečné chování na internetu pro kluky a holky

V roce 2022 vydal projekt E-bezpečí knihu s názvem Bezpečné chování na internetu pro kluky a holky. Kniha je určena jak pro žáky, tak pro školy, a přesto, že jde o didaktickou publikaci, určenou hlavně pro vzdělavatele, spoustu témat zde mohou najít také rodiče. Je přístupná zcela zdarma (E-bezpeci.cz).

Kniha je rozdělena na osm základních oblastí. V každé oblasti čtenáři najdou aktivitu, vztahující se k danému tématu a také metodický list, popisující, jak s danou aktivitou pracovat, včetně řešení.

První oblastí je počítačová bezpečnost, která zahrnuje bezpečnostní zásady, tvorbu hesel, digitální stopu či počítačové viry. Druhou oblastí je téma kyberšikany, včetně tematických videí, které si lze přehrát pomocí QR kódu. Sexting a jeho rizika je třetí oblastí, ve které se pracuje převážně s texty a také s jedním tematickým videem. Čtvrtou oblastí je online seznamování, kde má například čtenář odhalit útočníka. Součástí jsou také ukázkové zprávy či texty, kterými útočníci často cílí na svou oběť. Dnes hodně diskutované online podvody jsou další oblastí, kterými se autoři ve své publikaci zabývají. Šestou oblastí je oblast autorských práv a předposledním tématem jsou rizika sociálních sítí. Aktivity jsou zaměřené i na sociální sítě ve světě, jedna z aktivit je i tabulka zaměřená na to, kolik času denně děti na internetu stráví. Závěrečná oblast je zaměřená na ostatní aktivity, například hraní počítačových her či rizikové výzvy na internetu (Kopecký a kol., 2022).

4.2.3. Safer Internet Centrum ČR

Cílem tohoto projektu je prohlubovat povědomí a znalosti dětí, rodičů i učitelů v oblasti bezpečnosti na internetu. Tato činnost se opírá o tři základní pilíře, jež zahrnují prevenci, helplinky a hotlinky pro hlášení nezákonného obsahu (bezpecnyinternet.cz). Jedná se o společnou aktivitu čtyř organizací, a to CZ.NIC, Linka bezpečí, Dětské krizové centrum a JSNS (Bezpecnyinternet.cz).

CZ.NIC

Jedná se o zájmové sdružení právnických osob, jež provozují registr domény CZ (Nic.cz). Věnuje se také podpoře kybernetické bezpečnosti a podporuje nové technologie (Bezpecnyinternet.cz).

Linka bezpečí

Linka bezpečí pomáhá dětem a studentům se situacemi, se kterými si sami neví rady. Je dostupná jak nonstop telefonicky, tak také prostřednictvím chatu či e-mailové poradny. Pozornost věnuje především prevenci, jezdí za dětmi do škol, natáčí videa, podcasty, má svůj blog a zapojuje se odborných i veřejných akcí. Od roku 2022 funguje v rámci Linky bezpečí například projekt Linka bezpečí NAŽIVO, v rámci kterého navštěvují vybrané školy a seznamují děti se způsoby řešení různých životních situací, a to jak osobních, tak i svého okolí (Linkabezpeci.cz).

Dětské krizové centrum

Dětské krizové centrum je neziskovou organizací, která se specializuje na děti týrané, sexuálně zneužívané či zanedbávané. Svou činností podporuje cíle, jež vyplývají z Úmluvy o právech dítěte. Mezi její činnost patří krizová pomoc, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, telefonní pomoc, sociálně-právní ochrana, zdravotní služby či odborná pomoc pro oběti trestných činů.

V současnosti aktivní kampaň tohoto centra se nazývá Part'ák v nesnázích. Jedná se o papírového medvěda, kterého stačí poskládat a darovat na místech, kde by mohla být pomoc krizového centra potřebná. Zvýší se tak povědomí o problematice ohrožených dětí a mohl by pomoci dětem, které neví, na koho se obrátit (Ditekrize.cz).

JSNS

Jeden svět na školách je vzdělávací program organizace Člověk v tísni. Poskytují výukové materiály, které obsahem i formou reflektují poptávku vyučujících. Pravidelně provádí řadu výzkumů a dotazníkových šetření, při kterých zjišťují potřeby vyučujících. Spolu s materiály poskytují doprovodné aktivity, metodické materiály či dokumentární filmy (Jsns.cz).

4.2.4. Národní centrum bezpečnějšího internetu

Jedná se o neziskové sdružení, které funguje již od roku 2006. Cílem tohoto sdružení je krom bezpečnějšího užívání internetu také snižovat sociální rizika, která se pojí s užíváním moderních informačních a komunikačních technologií. Pořádá konference, přednášky a semináře k podpoře prevence internetové kriminality a také uskutečnilo řadu projektů, například Safer Internet (Bezpecne-online.cz).

4.2.5. Nebud' oběť!

Organizace Nebud' oběť se za pomoci preventivních a různorodých projektů snaží chránit děti před riziky a nástrahami online prostředí. Pořádá akce zaměřené na minimalizaci těchto rizik a aktivně do těchto akcí zapojuje žáky druhého stupně základních škol či studenty středních škol a učňovských oborů. Působí v rámci Moravskoslezského kraje a spolupracuje se školami, s knihovnami, se středisky volného času či s Policí České republiky. Pořádá různé vzdělávací akce, přednášky, projektové dny, kampaně, školení, tvoří komiksy či natáčí videoklipy. Na jejich webu nebudobet.cz uživatelé najdou spoustu užitečných informací, včetně informací k programu pro školy (Nebudobet.cz).

4.2.6. Digitální wellbeing

V posledních letech se tento pojem stává stále častěji předmětem diskuzí. Pojem digitální wellbeing je proces, při kterém člověk využívá technologie takovým způsobem, při kterém je schopen podporovat své fyzické i duševní zdraví a celkovou pohodu. Technologie člověku slouží jako nástroj a jedince je schopen vyvážit čas, který tráví online a čas, který tráví offline.

Digitální wellbeing je důležitý hned z několika důvodů. Působí jako prevence závislosti na online prostoru a pomáhá tomuto negativnímu důsledku předcházet. Podporuje duševní zdraví správným přístupem k technologiím a snižuje stresové faktory. Pokud budeme technologie využívat efektivně, zvýšíme tak produktivitu své práce a budeme také lépe řídit svůj čas. Rovnováha mezi realitou a virtuálním světem vede k celkové spokojenosti a k udržení kvality života (Kopecký, 2024).

V rámci prevence rizik u žáků základních, ale i středních škol, je wellbeing klíčovým pojmem. Jak ukázal výzkum EU Kids Online⁷, který se zaměřil na děti ve věku 9 až 17 let, tráví tyto děti u obrazovek více než šestinu dne. Je také rozdíl, zda je běžný týden či víkend. O víkendu tráví 51 % dotazovaných dětí u obrazovek více než 4 hodiny denně. 22 % z nich udává dokonce hranici sedmi hodin (Bedrošová a kol., 2018).

Dosáhnout wellbeingu je možné několika důležitými pravidly. Prvním z nich je nastavit si hranice. Znamená to vymezit si čas, po který bude člověk technologie využívat. Příkladem může být nastavení pravidla, že po určité večerní hodině již člověk nepoužije mobilní telefon. S časem souvisí i další pravidlo, kterým je využívání nástrojů pro sledování času. Tento pomocník uživatelům pomáhá sledovat, kolik času stráví v určitých aplikacích a lze si tak poté vyhodnotit, kde je třeba strávený čas snížit. Neméně důležitým pravidlem je nezapomenout na offline aktivity, jako procházky, cvičení, četba knih či schůzky s přáteli. Je také třeba dbát na pravidelný odpočinek a kvalitní spánek (Kopecký, 2024).

7 EU Kids Online Report – výzkum probíhal v letech 2017-2018 na 89 základních a středních školách. Zúčastnilo se jej 2 825 dětí, a to ve věku od 9 do 17 let

5. KAUZY V ČR I ZAHRANIČÍ

5.1. Kauza Pavla Hovorky v oblasti kybergroomingu

Mediálně známá kauza Pavla Hovorky, odsouzeného v roce 2008, je jedním z nejtragičtějších případů kybergroomingu.

Pavel Hovorka byl vrátným v pražských tiskárnách a své oběti si vybíral přes internetové seznamky či z dětských domovů. Pod záminkou fiktivní soutěže, za kterou měli vítězové obdržet dva týdny v Praze či zajímavé ceny, vylákal své oběti na osobní schůzku. Na té donutil řadu z nich k pohlavnímu styku, přičemž oběti byli vždy chlapeci. Svě oběti si fotografoval či natáčel a následně jim pak těmito materiály vyhrožoval. Některým z obětí za pohlavní styk také nabízel peníze (E-bezpeci.cz, 2019).

Hovorka byl za svůj čin odsouzen k osmi letům vězení. I přes skutečnost, že všechny oběti svého pachatele usvědčili, a to spolu s fotografiemi obětí a e-maily, které měl pachatel u sebe, Hovorka svou vinu popíral a svého činu vůbec nelitoval. Dle znalců je pachatel mentálně retardovaný a byla mu také nařízena sexuologická léčba (ČT24, 2009).

5.2. Případ „Piškot a Meluzín“

Případ, v němž dva homosexuálové, Martin Mertl alias Piškot a Milan Machát alias Meluzín, zneužili celkem 39 dětí, z toho 36 chlapců a 3 dívky. Oběti byly ve věku od 12 do 18 let. Pachatelé využili falešných profilů dívek, pomocí nichž kontaktovali své oběti. Jednou z obětí byl dvanáctiletý chlapec, který navštěvoval oddíl Junák, vedený pachateli. Ti se s chlapcem seznámili pod falešným profilem dívky a vytvořili s ním virtuální vztah. Když se chtěl chlapec s dívkou osobně setkat, požadovala dívka tzv. důkaz lásky. Prvním důkazem byla fotografie obnaženého chlapce, dalším důkazem už však mělo být video pohlavního styku s mužem. Chlapec tento požadavek odmítl, svěřil se však svým vedoucím oddílu, tedy pachatelům, kteří mu nabídli pomoc a daná videa s ním natáčeli. Chlapec je pak posílal dívce. Když chtěl chlapec přestat, dívka mu vyhrožovala zveřejněním daných videí a rozesláním mezi kamarády a spolužáky. Chlapec tak v této činnosti ze strachu pokračoval. Oba pachatelé byli za své činy odsouzeni k desetiletým trestům odnětí svobody (Kopecký, 2015).

5.3. Kauzy z online poradny E-bezpečí

Již výše zmiňovaný projekt e-bezpeci.cz má na svém webu k dispozici také online poradnu, která již dokázala pomoci několika tisícům klientů. Výroční zpráva z roku 2012 uvádí, že bylo v tomto roce řešeno celkem 163 případů internetové kriminality (Výroční zpráva o činnosti za rok 2012, 2013). O čtyři roky později, tedy v roce 2016, již byl počet řešených případů na čísle 293 (Výroční zpráva o činnosti za rok 2016, 2017). A v uplynulém roce 2023 to byl již téměř trojnásobek, a to 790 případů. Každoroční srovnání tohoto projektu ukazuje rostoucí bilanci v oblasti kyberkriminality nebo také povědomí společnosti o tom, na koho se v případě problémů obrátit (E-bezpeci.cz).

V průběhu roku 2023 začal tento web aktivně využívat umělou inteligenci. Již v témže roce dosáhl počet klientů, kterým byla poskytnuta pomoc prostřednictvím umělé inteligence, přes dvě stovky. Výhodou tohoto modelu je téměř okamžitá odpověď pro klienta. Pokud si však s dotazem nedokáže umělá inteligence poradit, odkáže danou osobu na skutečného poradce (E-bezpeci.cz).

Nejčastěji řešenými případy v online poradně jsou kyberšikana, online podvody či sexting.

Uvádím nyní konkrétní případy, které byly zaslány poradcům na portále E-bezpeci.cz.

Kauza č. 1: kyberšikana

„Dobrý den, potřebovala bych poradit ohledně šikany mé nevlastní dcery. Před dvěma roky byla šikanována 3mi kluky ze školy. Tenkrát to řešila škola jelikož šlo o kyber šikanu. Jeden hoch byl přeřazen do jiné školy, druzí dva dostali důtky. Bohužel tento týden se to zas opakovalo. Dcera byla urážena útoky na její váhu, jeden z chlapců ji natáčel zatím co druhý jí mlátil čepicí a házel po ní mandarinky. Bohužel se vše stalo v neděli v metru. Škola nám na to řekla, že nemůže nic dělat jelikož se to vše odehrálo o víkendu mimo budovu školy. Má otázka zní co teď? Kluci totiž tvrdí, že o víkendu dceru nepotkali a že lže. Je to slovo proti slovu. Děkuji za radu“ . (Schweiner, 2024).

Kauza č. 2: kyberšikana

„Pohybuji se v jedné komunitě na internetu, kde jsem si od začátku dbal na své soukromí. Nedávno se hodně mých osobních informací jako věk, bydliště, škola, jméno apod.. přes jednoho člověka, kterému jsem věřil, dostalo mezi určité lidi v komunitě. Za prvé mi to není vůbec příjemné a dani lidé si v momentální chvíli dávají na Instagram příběhy, kde například píšou „přezdívka" počkám na tebe v Praze". Bojím se, co všechno můžou rozšířit a rád bych se zeptal, v jaké chvíli to mohu začít řešit s policií, případně jiný způsob obrany. V momentální chvíli se snažím na to nereagovat a z celého srdce doufám, že je to přejde a žádná více osobní informace neunikne. Děkuji za pomoc. (vek 16)“ (Schweiner, 2024).

Kauza č. 3: kyberšikana

„Před pár dny se na nás obrátila klientka, která popisovala nějakou chatovací skupinu, kde dvě správkyně skupiny nutí ostatní členy ke striktním restrikcím v jídle, nepřiměřené fyzické zátěži, častému vážení se a kontrole váhy apod. Pokud nějaký úkol členka nesplní, musí se potrestat např. ve formě hladovění další den. Klientka se na nás obrátila s tím, že má nyní strach ze skupiny vystoupit, aby ji poté nespamovaly všechny účty na sociálních sítích, nevyhrožovaly apod. Chtěla jsem se zeptat, zda se s touto situací dá něco dělat, nějakým způsobem nahlásit či zabránit dalšímu fungování této skupiny. Dále mě také napadlo, zda by se na Vás mohla obrátit i samotná klientka a zda byste jí dokázali v této situaci nějak pomoci., (Schweiner, 2024).

Kauza č. 4: sexting

„Dobrý den, jedná se o šíření pornografie, možná i dětské mezi žáky 2.stupně všech tříd ZŠ. Bylo oznámeno zákonnými zástupci do školy a oznámení dnes i dalšími žáky ve škole. Při šetření se zjistilo, že jsou žáci přidáváni do WA skupin, kterých je více bez jejich souhlasu. V jedné skupině je správcem i žák 9.r. naší školy. V různých skupinách se videa objevují a v dalších jiná, jako vlna. Jedná se většinou o chlapce. Jeden z chlapců pravidelně seznamoval na zachodech ostatní chlapce s obsahem závadných videí, opakovaně. Prosíme o vyjádření a další postup, abychom zamezili dalšímu šíření a ochránili žáky naší školy.“ (Schweiner, 2024).

Kauza č. 5: sexting

"Byl jsem kontaktován na Snapchatu údajnou Kanadankou žijící v ČR. Ptala se mě na různé věci, např. kde bydlím apod. Řekl jsem jí jenom že chodím na gymnázium (nespecifikoval jsem to). Pak se mě ptala na sexuální otázky a já jsem byl tak hloupý, že jsem jí poslal nahou fotku. Potřebuji pomoci, děkuji. (vek 16)" (Schweiner, 2024).

Mnohé případy se podařily účinně vyřešit. Bohužel jsou však i případy, které pomoc nenašly, a to jsou takové, při kterých došlo k úniku intimních materiálů. V tomto případě pak dochází k jejich stažení, následnému šíření a oběť nad tímto procesem již úplně ztratí kontrolu. To má za následek psychologický dopad na oběť, která zažívá pocity studu, strachu či zrady. Aby k takovýmto situacím nedocházelo, je zásadním krokem účinná prevence (E-bezpeci.cz).

5.4. Kauza Jessicy Renee Logan v oblasti sextingu

Americká studentka Jessica Renee Logan se stala jednou z prvních obětí sextingu. Jessica si v březnu roku 2008 spolu se svými kamarádkami pořídila své nahé fotografie. V té době chodila Jessica s chlapcem jménem Ryan Salyers a své fotografie mu poslala. Její přítel však tyto fotografie rozeslal dalším dívkám, které chodily na stejnou školu, jako Jessica. Tyto dívky je pak rozeslaly dále a začal tak koloběh nešťastných událostí. Jessica se stala terčem zesměšňování a pronásledování. Obrátila se na odbornou pomoc, kde jí bylo řečeno, aby svůj příběh sdílela s médii. Jessica tak učinila, bohužel situace se po odvysílání na obrazovkách ještě zhoršila. Terčem posměchu byla nejen ve škole, ale i mimo ni. Zhoršila se v prospěchu i v docházce. Na konci června roku 2008 se oběsil Jessiin kamarád a v den jeho pohřbu se oběsila také Jessica. Dívka zemřela měsíc po ukončení středoškolského studia. Bylo jí 18 let (E-bezpeci.cz).

5.5. Kauza Anny Halman v oblasti kyberšikany

Případ Anny Halman z Polska se stal nejtragičtějším případem kyberšikany v Evropě. Případ se stal přímo ve škole, když byla učitelka během vyučování odvolána ze třídy ředitelem. Během této doby spolužáci dívku napadli a sexuálně obtěžovali. Z dívky strhli oblečení, osahávali ji a předstírali znásilnění. Vše si natáčeli na mobilní telefon. Ačkoli se některé spolužačky snažily dívce pomoci, útočníci byli silnější. Ostatní to považovali za legraci. Dívce se podařilo vyprostit a utéci domů. O svém hrůzném zážitku nikomu neřekla, ani rodičům. Spolužáci nahrávku umístili na internet. Další den se dívka oběsila na švihadle. Bylo jí 14 let. Následné vyšetřování ukázalo, že nešlo o první útok na Anninu osobu, ale z chlapců měla dívka panický strach, proto si vše nechala pro sebe. Obava ze zveřejnění nahrávky a dalších útoků tak zřejmě dívku dovedla k tragickému ukončení života (E-bezpeci.cz, 2019).

EMPIRICKÁ ČÁST DIPLOMOVÉ PRÁCE

6. TÉMA EMPIRICKÉHO VÝZKUMU

Žáci druhého stupně základních škol patří mezi velmi zranitelnou skupinu v oblasti online rizik. Denně navštěvují platformy a aplikace, které pro ně představují značnou míru nebezpečí. Ve své diplomové práci jsem se zaměřila především na problematiku toho, v jakých online prostředích se žáci pohybují, zda rodiče nějak kontrolují jejich činnost na internetu a zda jsou si vědomi nějaké prevence na školách, které navštěvují. Otázky ohledně této problematiky jsem položila nejen žákům, ale také jejich rodičům a jejich pedagogům.

6.1. Metodologie výzkumu

Pro toto šetření jsem použila kvantitativní metodu výzkumu, přesněji anonymní dotazníkové šetření. Kvantitativně orientovaný výzkum definuje Chráska jako *záměrnou a systematickou činnost, při které se empirickými metodami zkoumají (ověřují, verifikují, testují) hypotézy o vztazích mezi pedagogickými jevy* (Chráska, 2016). Stanovila jsem si základní cíle a otázky, k nimž se vztahovaly jednotlivé otázky v dotaznících, a na základě výsledků šetření jsem pak porovnávala skutečnosti a výsledky, vycházející z výzkumného šetření.

V dotazníku jsem použila dva základní typy otázek, a to uzavřené a polouzavřené. V případě uzavřených otázek respondenti odpovídají pouze prostřednictvím předem připravených odpovědí. V polouzavřených otázkách mají respondenti možnost zvolit v případě, že jim žádná z daných odpovědí nevyhovuje, možnost „jiná.“ V takovém případě pak ještě svou odpověď doplní (Chráska, 2016).

6.2. Stanovení cíle

Hlavní cíl výzkumu

Hlavním cílem výzkumu bylo analyzovat, jaká online prostředí jsou žáky nejčastěji navštěvována, zda si jsou nejen žáci, ale i rodiče vědomi rizik, které dětem na internetu hrozí, zda je jejich činnost na internetu nějak rodiči kontrolována a také, zda žáci a rodiče mají povědomí o možnostech prevence rizik, které jim v online prostředí hrozí. Nedílnou součástí cílů výzkumu je také pohled pedagogů na tuto problematiku.

Dílčí cíle

Cíl 1: Zmapovat prostředí, ve kterých se žáci druhého stupně základních škol nejčastěji pohybují.

Cíl 2: Analyzovat, zda rodiče jakkoli kontrolují činnost svých dětí na internetu a zda mají povědomí o tom, v jakých online prostředích se jejich děti pohybují.

Cíl 3: Identifikovat, zda se žáci, rodiče a pedagogové již setkali s jakoukoliv formou rizikového chování v online prostoru.

Cíl 4: Zjistit, zda žáci, jejich rodiče a také pedagogové vědí o možnostech prevence rizikového chování na internetu a zda se již s nějakou formou prevence setkali.

Stanovení výzkumných otázek

Pro svou práci jsem si stanovila několik otázek, na něž budu odpovídat v závěru své práce, a to na základě výsledků dotazníkového šetření.

Otázka 1: Uvědomují si žáci rizika, která je v online prostoru mohou potkat?

Otázka 2: Jsou si těchto rizik vědomi rodiče a mají o činnostech svých dětí na internetu přehled?

Otázka 3: Znají pedagogové možnosti a metody prevence rizikového chování pro žáky základních škol?

Výzkumná procedura a výběr respondentů

Dotazníkové šetření probíhalo na dvou základních školách, a to v obci Petřvald u Nového Jičína a v obci Stará Ves nad Ondřejnicí. Celkově bylo osloveno ke spolupráci 196 žáků, jejich rodiče a také jejich učitelé. Jednalo se o žáky druhého stupně, tedy žáky šestých až devátých tříd.

Kritéria výběru respondentů

- žáci druhého stupně, jejich rodiče a učitelé,
- ochota spolupracovat na vyplnění dotazníku,
- lokalita ZŠ Stará Ves nad Ondřejnicí, ZŠ Petřvald u Nového Jičína.

6.3. Průběh výzkumu

Dotazníkové šetření probíhalo v časovém rozmezí 12. 2. 2024 – 3. 3. 2024. Na každé z oslovených škol probíhalo vyplnění dotazníku odlišnou formou. Na Základní škole v Petřvaldě u Nového Jičína jsem dotazníky, po domluvě s ředitelkou školy, rozdala vytištěné mezi jednotlivé třídní učitele, kteří jejich vyplnění provedli s žáky v rámci třídnických hodin. Zároveň jsem jim také zaslala informační plakáty, týkající se problematiky s tím, že mohou vyplnění dotazníku využít jaké krátkou diskuzi na téma rizik na internetu. Tyto plakáty si mohli vytisknout a např. vyvěsit ve třídách. Vyplněné dotazníky mi poté učitelé odevzdali a následně jsem všechny odpovědi žáků zpracovala do elektronické podoby – na portál [survio.cz](https://www.survio.cz), kde bylo možné jej vyplnit online.

Tuto formu zpracování jsem zvolila z důvodu obav, že pokud žákům pouze zašlu odkaz s žádostí o vyplnění, bude počet respondentů nízký a návratnost odpovědí malá.

Na druhé škole, ve Staré Vsi, mi bylo nabídnuto paní zástupkyní, že mohou žáci vyplnit dotazníky v rámci předmětu Informatika. Tato varianta se ukázala jako velmi efektivní.

Rodičům a pedagogům byly dotazníky poslány formou odkazu na portál survio.cz. Na ZŠ Petřvald jsem emaily rozesílala osobně, jelikož zde působím jako asistent pedagoga a mám tak přes aplikaci Bakaláři přístup k emailům rodičů i kolegů. Na škole ve Staré Vsi jsem zaslala vzorový email paní zástupkyni a ta poté tento emailem s odkazem na dotazník rozeslala svým kolegům a také rodičům žáků.

Návratnost dotazníku hodnotím jako úspěšnou, přestože jsem rodiče žáků žádala emailem dvakrát. Po prvních čtrnácti dnech byla totiž návratnost pouhých 16 dotazníků, po opětovném oslovení ale vyplnilo dotazník celkově 103 rodičů.

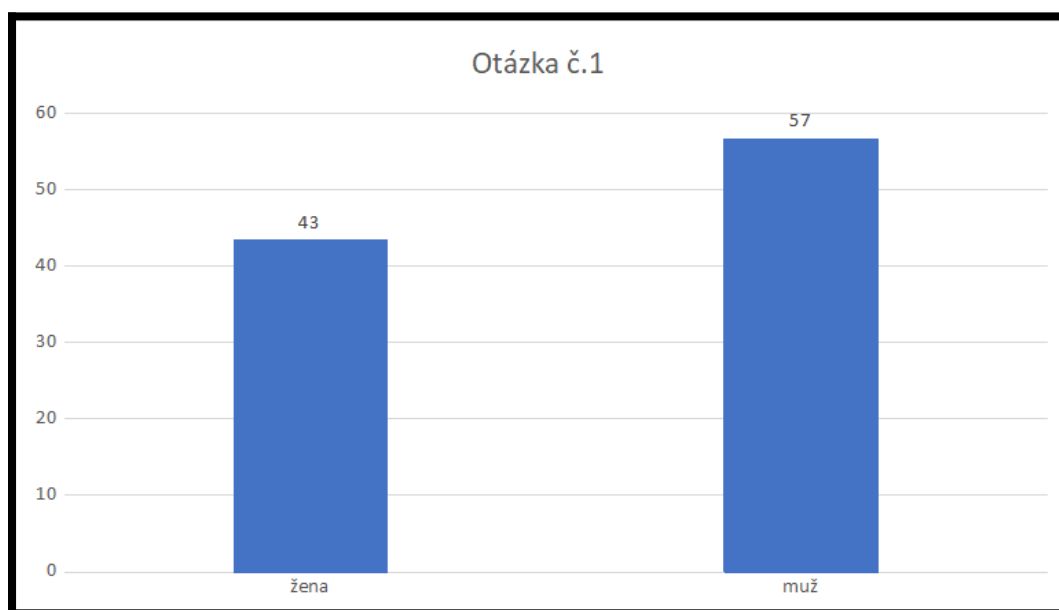
7. Vyhodnocení dotazníků

Součástí většiny otázek je vždy zpracovaný graf, který znázorňuje procentuální vyjádření dané situace (osa y). Tato procenta jsou zaokrouhlena na celá čísla.

7.1. Dotazník pro žáky druhého stupně

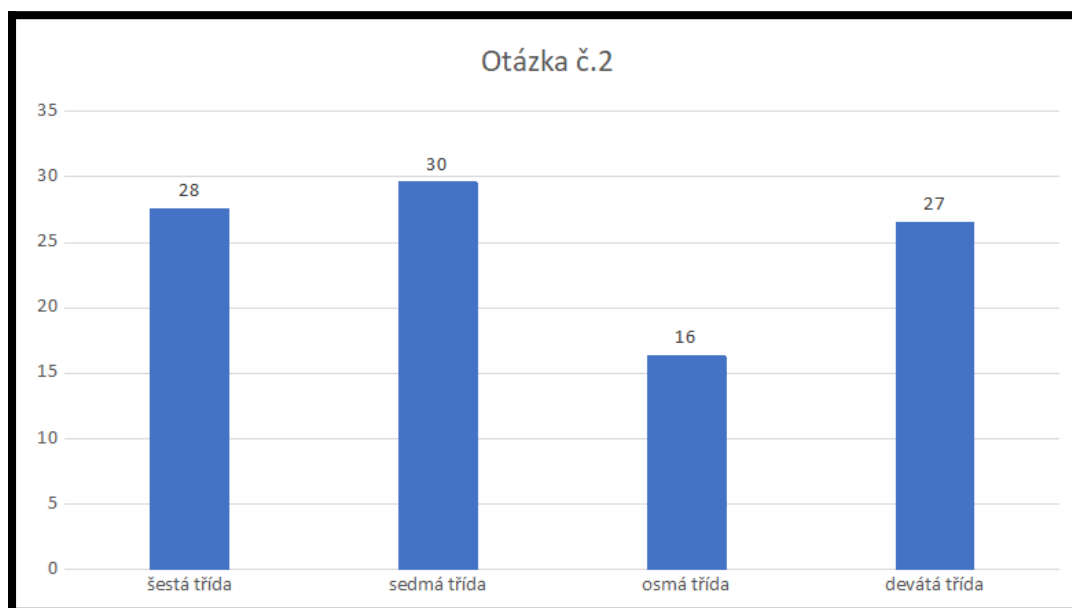
Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 196 žáků.

Otázka č. 1: Zde, prosím, uveď své pohlaví.

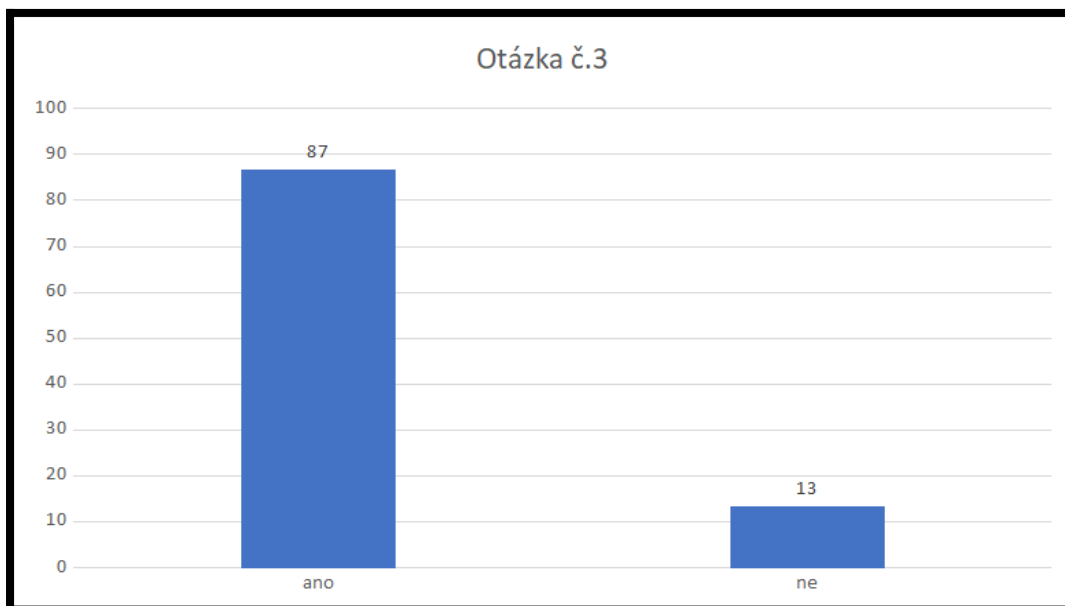
Z výše uvedeného grafu vyplývá, že dotazníkového šetření se mezi žáky zúčastnilo více mužů než žen, celkově je však jejich poměr vzhledem k celkovému počtu vyrovnaný. Relativní četnost uvádí přesněji 43 % žen a 57 % mužů.

Otázka č. 2: Zde, prosím, uveď třídu, do které aktuálně chodíš.

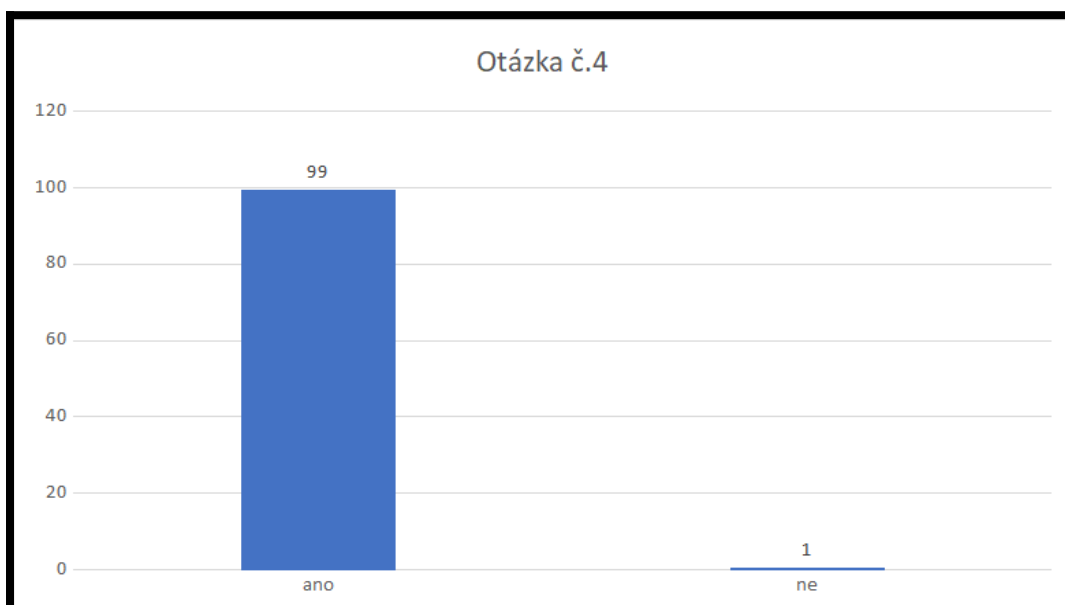
Největší podíl žáků na vyplněných dotaznících měli žáci sedmých tříd (30 %). Poté téměř na shodném pořadí byli žáci šestých (28 %) a devátých tříd (27 %). Nejmenší zastoupení měli žáci šestých tříd, a to 16 %.

Otázka č. 3: Dotazník je zaměřen na rizika online prostředí. Víš, co si pod tímto pojmem představit?

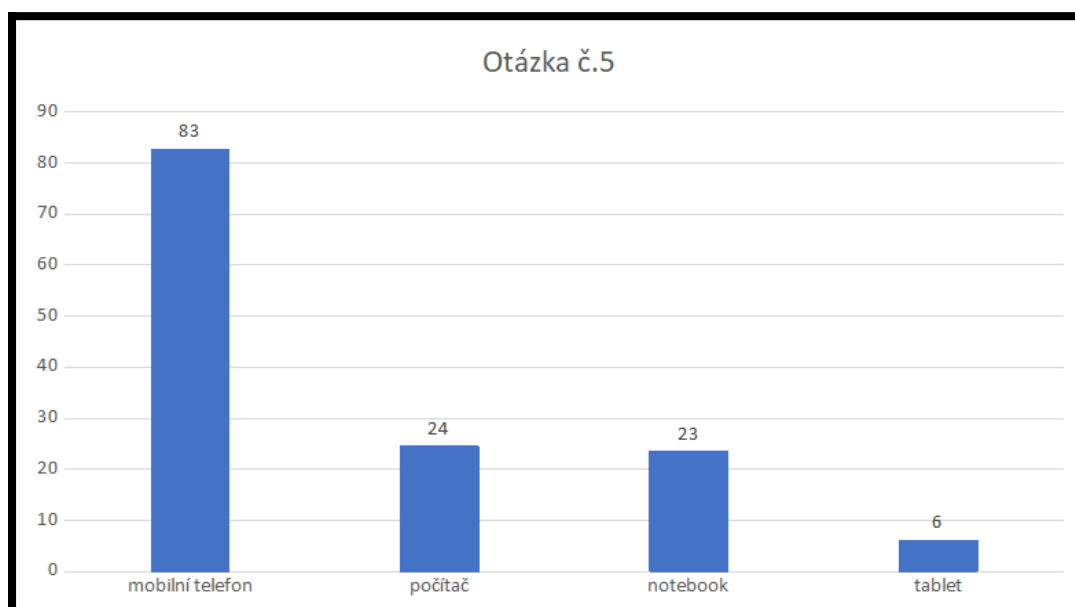
Přestože se většina žáků denně pohybuje na internetu, 13 % žáků odpovědělo na otázku, zda ví, co si představit pod pojmem online prostředí, že neví, co tento pojem znamená. Je patrné, že jde tedy jen o formulaci názvu, jelikož lze předpokládat, že se v tomto prostoru pohybují všichni žáci. Jen jim slovní spojení online prostředí není tak známé, jako např. internet.

Otázka č. 4: Vlastníš mobilní telefon, počítač, notebook nebo tablet?

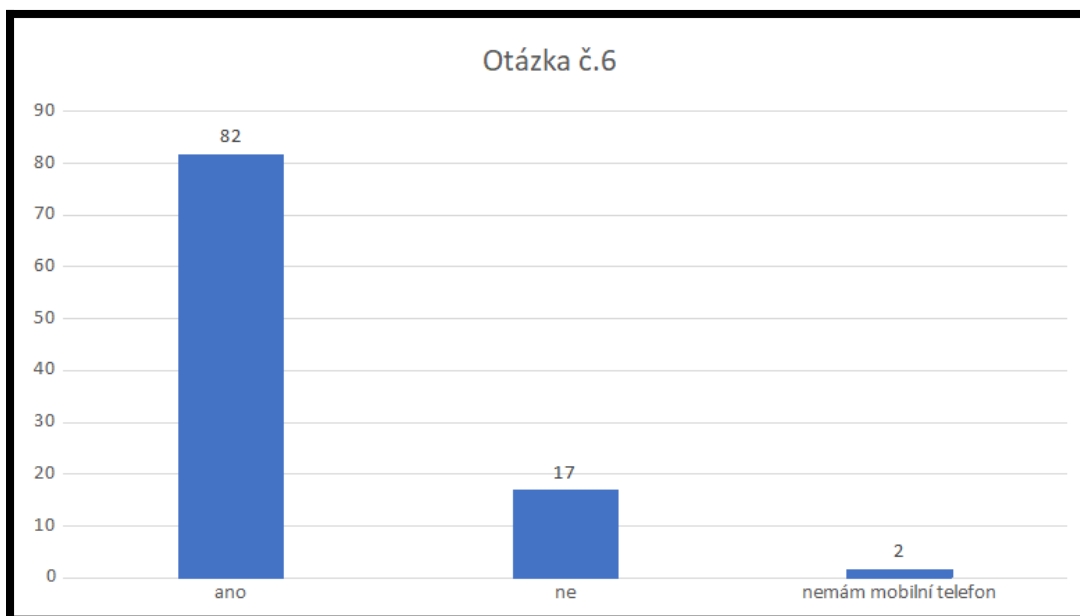
Na následující otázku, jak lze předpokládat, odpověděli téměř všichni žáci, že jsou vlastníkem mobilního telefonu, počítače, notebooku či tabletu (99 %). Vzhledem k tomu, že počet respondentů je 196 a na tuto otázku odpovědělo 197 žáků, došlo pravděpodobně k nějaké chybné odpovědi. Lze tedy předpokládat, že pouze jeden žák druhého stupně nevlastní ani mobilní telefon, ani tablet, počítač či notebook.

Otázka č. 5: Pokud jsi na výše uvedenou otázku odpověděl/a ano, který z těchto nástrojů využíváš nejčastěji?

Co se týče zařízení, které nejčastěji žáci využívají, v odpovědích převažoval mobilní telefon (83 %). Na téměř shodné pozici pak žáci využívají počítač (24 %) a notebook (23 %). Nejméně využívaným nástrojem u žáků je pak tablet (6 %). Tyto výsledky procentuálního využití uvedených přístrojů lze předpokládat i z důvodu toho, že mobilní telefony mohou mít žáci téměř pořád u sebe, kdežto např. počítač či notebook je většinou využíván spíše v domácnostech.

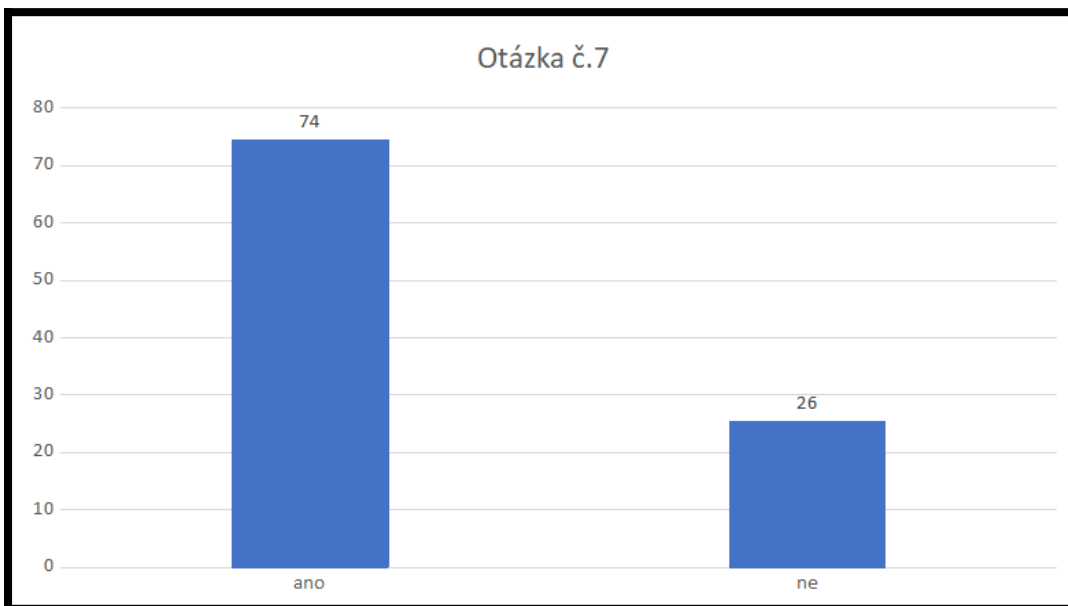
Otázka č. 6: Pokud vlastníš mobilní telefon, máš na něm svá vlastní data?

Další otázka byla zaměřena na to, zda mají žáci na svých mobilních telefonech neomezená data, nebo zda jsou závislí na využívání Wi-Fi sítě. Tento dotaz měl zjistit, zda žáci mají neomezený přístup k internetu, který jim zajišťují neomezená data, nebo zda je jejich přístup omezen na prostředí, kde je možné se připojit k Wi-Fi síti. Dotaz byl položen záměrně s cílem vysledovat, zda alespoň takovým to způsobem rodiče omezují přístup na internet svým dětem.

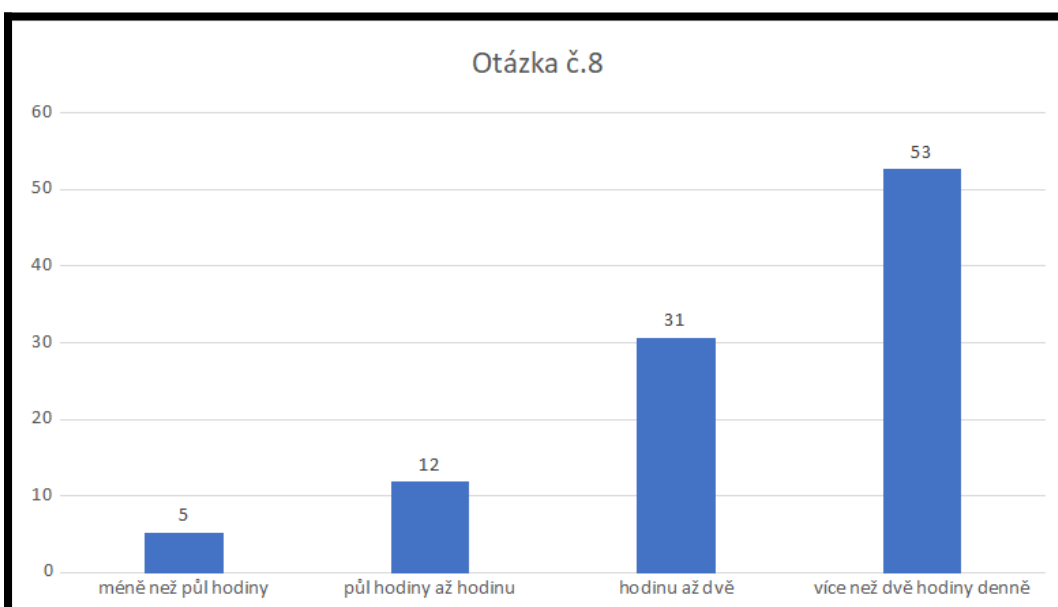
Většina žáků, tedy 82 %, má neomezená data a pouze 17 % žáků je závislá na Wi-Fi připojení. 2 % žáků uvedlo, že nemá mobilní telefon.

Otázka č. 7: Pokud vlastníš počítač, notebook či tablet, máš na něm neomezený přístup k internetu?

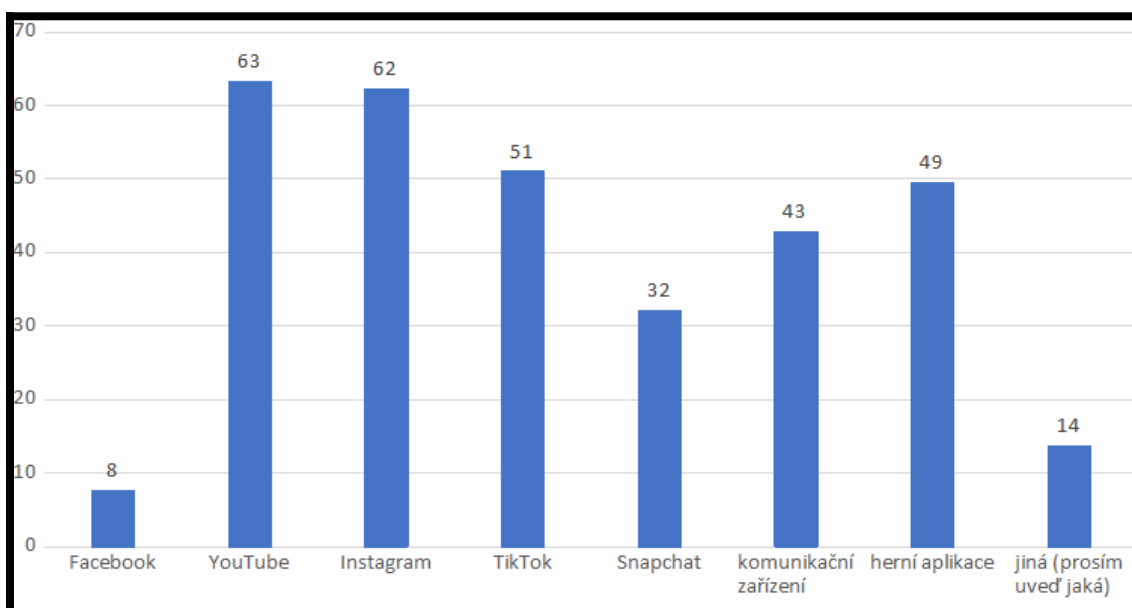
Další otázka pak nesledovala přístup na mobilních telefonech, nýbrž na počítačích, telefonech a tabletech. Žáků jsem se ptala, zda na těchto přístrojích mají neomezený přístup k internetu, tedy zda mohou kdykoli na těchto přístrojích využívat internet. 74 % žáků uvedlo, že ano a 26 % dotazovaných uvedlo, že neomezený přístup nemají. Data se tak příliš neliší od omezení přístupu na mobilních telefonech a na těchto přístrojích.

Otázka č. 8: Kolik času denně trávíš na internetu?

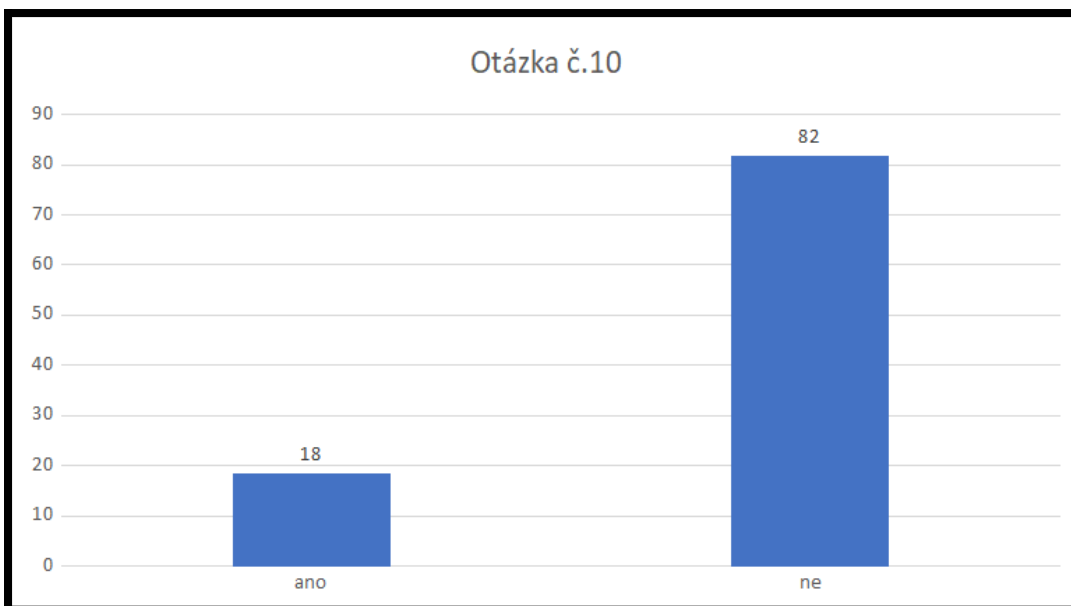
Otázka ohledně času tráveného na internetu ukázala, že větší polovina žáků druhého stupně ZŠ tráví na internetu více než dvě hodiny denně, a to 53 % žáků. Hodinu až dvě tráví denně na internetu 31 % žáků a 12 % žáků pak tráví na internetu půl hodiny až hodinu denně. Pouze 5 % žáků uvedlo, že na internetu denně stráví méně než půl hodiny svého času.

Otázka č. 9: Jaké stránky či aplikace nejčastěji využíváš?

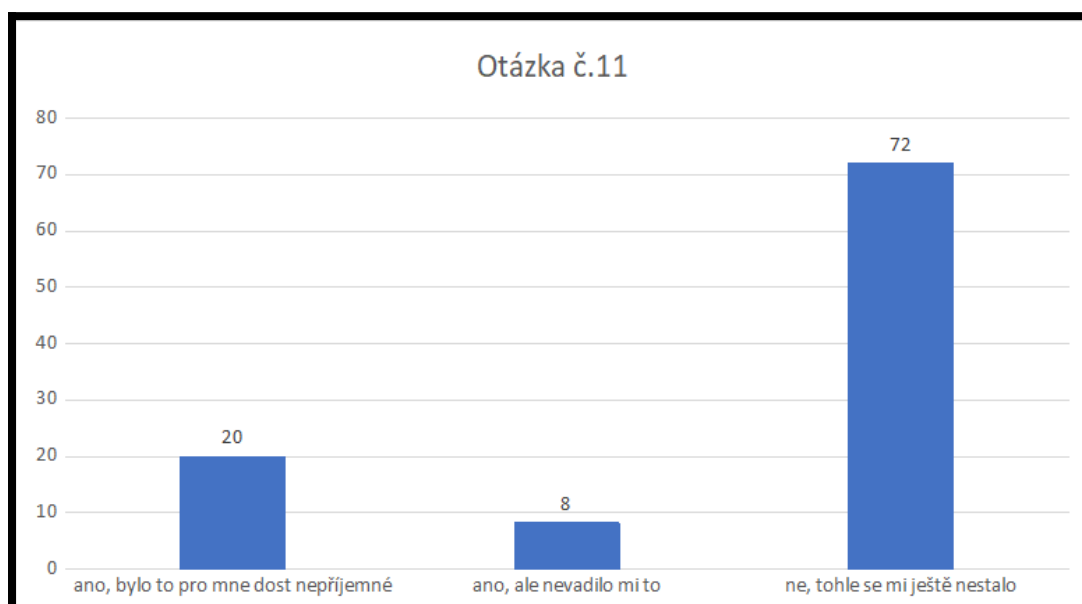
Žáci nejčastěji navštěvovaná online prostředí, jak z uvedené tabulky vyplývá, jsou YouTube (63 %) a Instagram (62 %). Na dalších, čtených pozicích jsou poté aplikace TikTok (51 %), herní aplikace (49 %), komunikační zařízení jako Messenger, WhatsApp apod. (43 %) a Snapchat (32,1 %). Nejméně využívanou aplikací je Facebook (8 %). Mezi jinými žáci nejčastěji uváděli Pinterest, Google, Netflix, Wattpad, Discord či Twitch.

Otázka č. 10: Sdílíš na internetu své fotky a své osobní údaje (místo bydliště, datum narození apod.?)

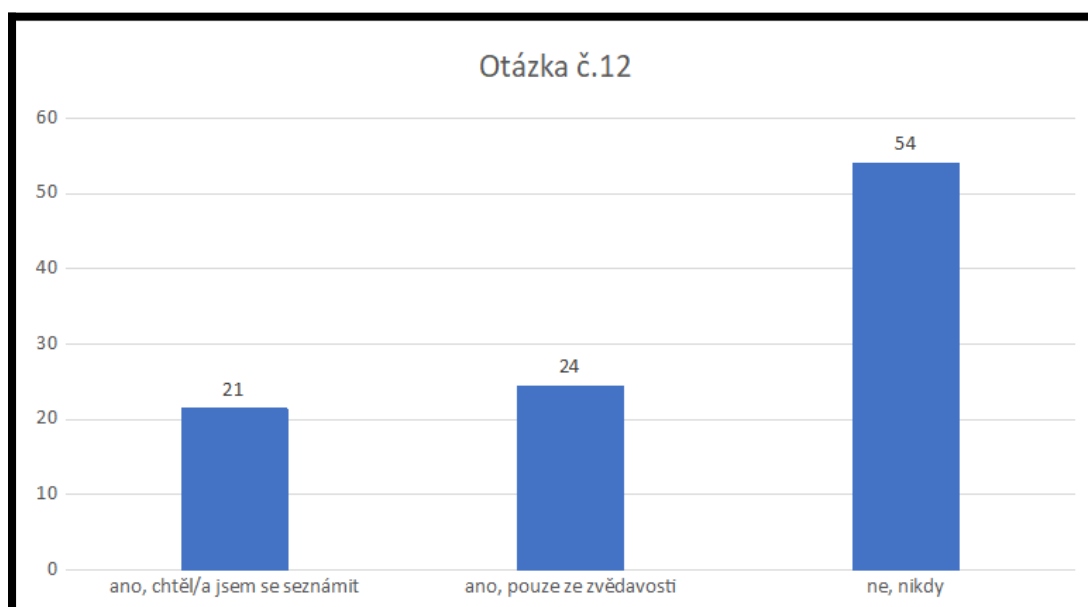
U této otázky lze říci, že je pozitivní vidět, že 82 % žáků si chrání své soukromí a nesdílí na internetu své osobní údaje, ani fotografie, čímž samozřejmě snižují rizika, která je v online prostředí mohou potkat. 18 % žáků však uvedlo, že fotografie a osobní údaje sdílí s ostatními.

Otázka č. 11: Stalo se ti někdy, že tě zkontaktovala cizí osoba přes internet a chtěla po tobě tvé osobní údaje, fotografie nebo dokonce osobní schůzku?

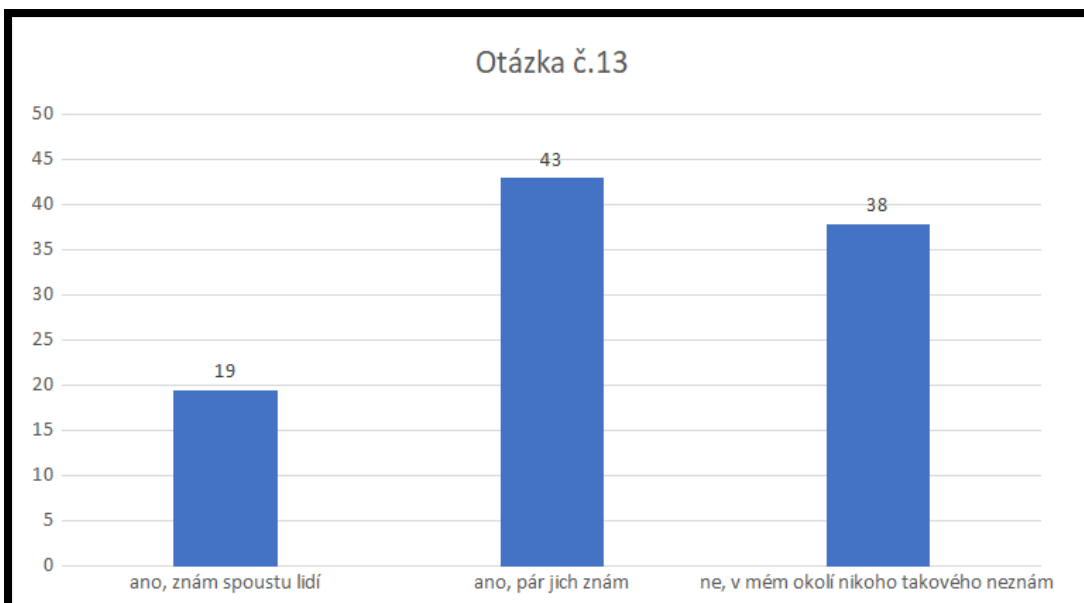
Následující otázka se již týkala přímo kontaktu s nějakou rizikovou formou chování v kyberprostoru, přesněji toho, zda žáky již přes internet zkontaktovala cizí osoba. 20 % žáků uvedlo, že ano a že byla pro ně tato skutečnost nepříjemná. 8 % žáků uvedlo, že se je již někdo cizí pokusil zkontaktovat, ale že jim to nevadilo. Většina žáků, přesněji 72 % uvedla, že se jim ještě tato skutečnost nestala.

Otázka č. 12: Kontaktoval/a jsi někdy ty přes internet osobu, kterou neznáš?

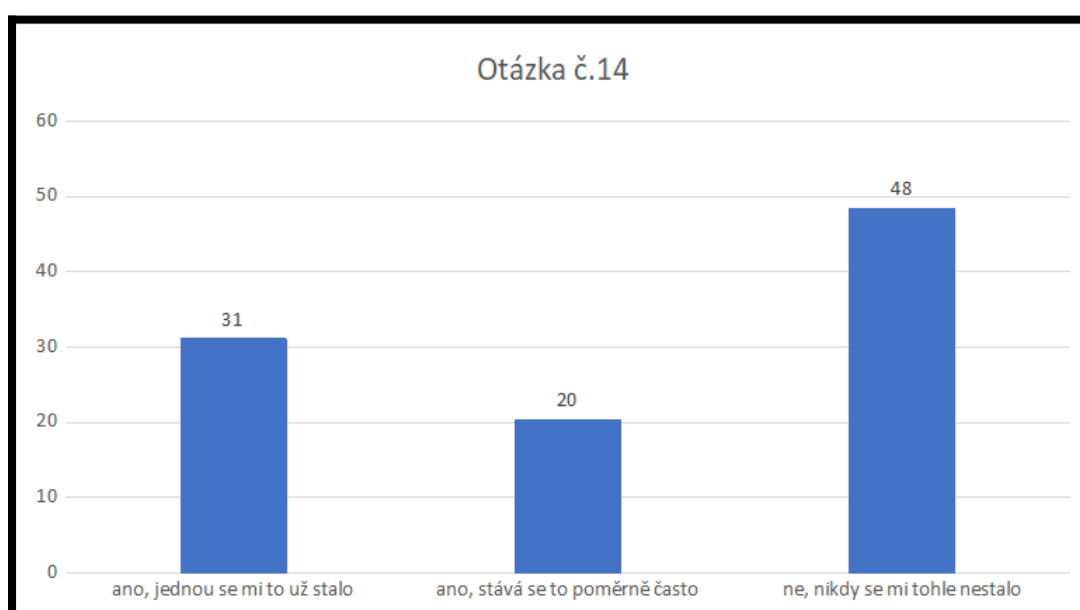
Žákům jsem otázku kontaktování cizí osoby zkusila položit i obráceně, tedy zda oni sami již kontaktovali nějakou cizí osobu přes internet. Za účelem seznámení to udělalo 21 % žáků, ze zvědavosti pak 24 % žáků a větší polovina, tedy 54 % žáků uvedlo, že nikdy žádnou cizí osobu přes internet nekontaktovala.

Otázka č. 13: Znáš ve svém okolí někoho, kdo se setkal s nějakým nevhodným, urážlivým či jakkoli podezřelým chováním na internetu?

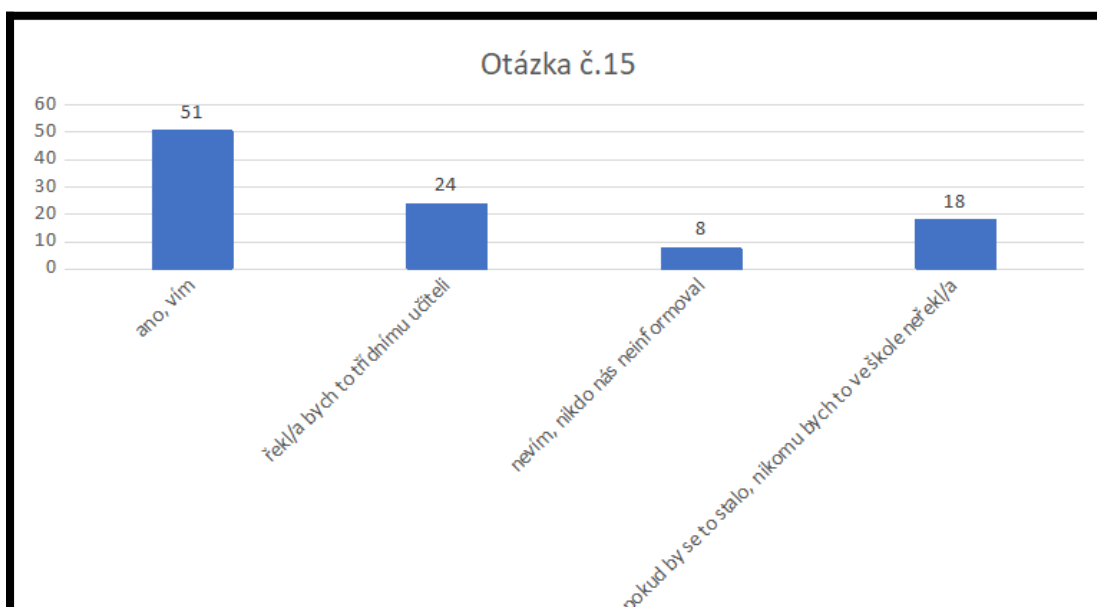
Více než polovina žáků zná ve svém okolí alespoň pár lidí, kteří se již někdy setkali s nějakým rizikovým chováním na internetu. Přesněji 43 % žáků zná pouze pár lidí v okolí, kteří se s rizikovým chováním setkali a 19 % žáků uvedla, že zná spoustu lidí, kteří se s touto formou chování setkali. Menší polovina, a to 38 % žáků pak uvedlo, že ve svém okolí nezná nikoho, kdo by se s rizikovým chováním na internetu setkal.

Otázka č. 14: Setkal/a ses ty osobně někdy s nějakým nevhodným, urážlivým či jakkoli podezřelým chováním na internetu?

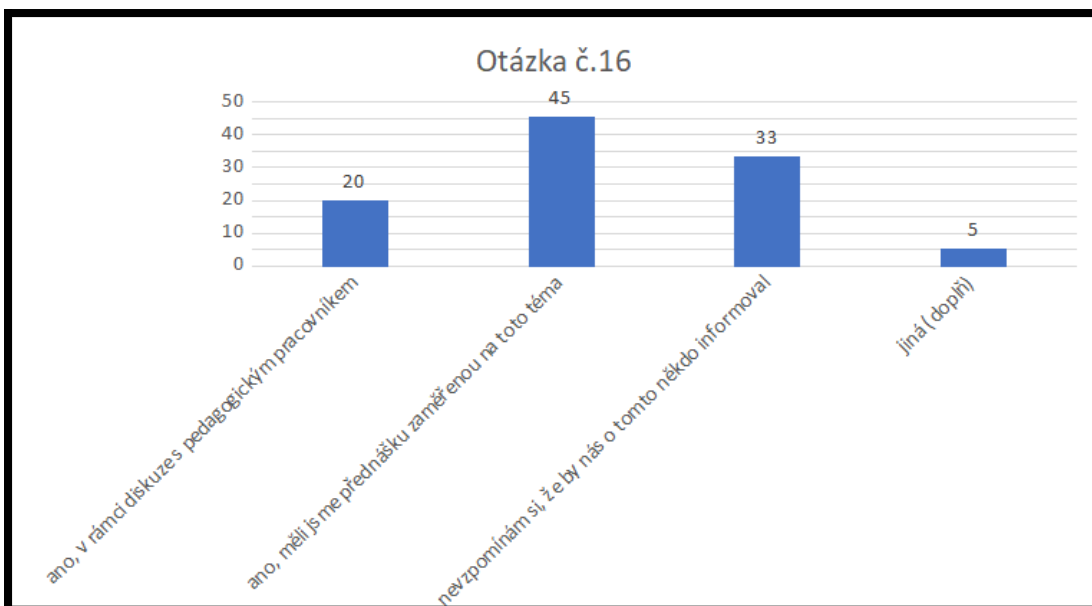
Následující otázka již cílila přímo na samotné žáky, a to, zda se oni osobně již s nějakou formou rizikového chování v online prostoru setkali. Téměř polovina žáků uvedla, že se ještě nikdy s žádnou formou nevhodného chování nesečkala, což lze brát jako poměrně pozitivní číslo. 31 % žáků se už s nějakou formou rizikového chování setkala a bohužel 20 % žáků uvedlo, že se s tímto chováním setkává poměrně často.

Otázka č. 15: Pokud by ses ty nebo někdo z tvých kamarádů/spolužáků stal obětí nějakého podezřelého či nevhodného chování na internetu, víš, na koho se ve škole obrátit?

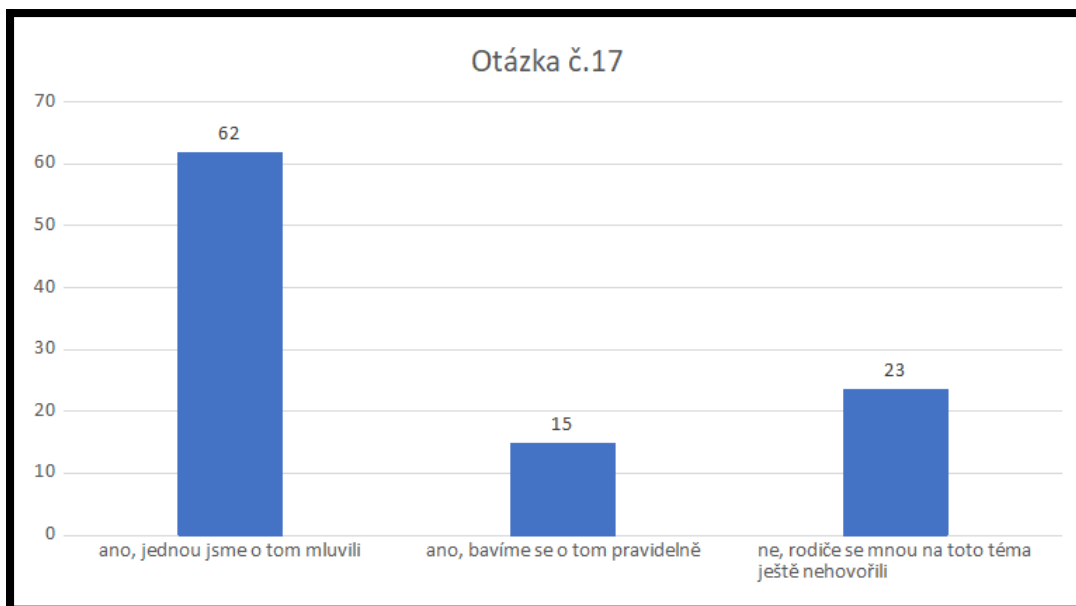
Jelikož je důležité, aby žáci věděli, na koho se ve škole v případě jakékoliv formy rizikového chování na internetu obrátit, další otázka byla zaměřena na tuto problematiku. Uspokojivých 51 % žáků uvedlo, že ví, na koho se v případě potíží obrátit. 24 % žáků by se s problémem obrátilo na třídního učitele a 8 % žáků uvedlo, že neví, jelikož je v této oblasti nikdo neinformoval. Bohužel 18 % žáků by se s tímto problémem nikomu ve škole nesvěřilo. Otázkou pak zůstává, zda by se svěřilo někomu jinému, nebo zda by se nesvěřilo vůbec.

Otázka č. 16: Proběhla u vás na škole jakákoliv forma prevence rizikového chování v online prostředí (v rámci vyučovací hodiny, v rámci diskuze na toto téma, v rámci nějaké přednášky apod.)?

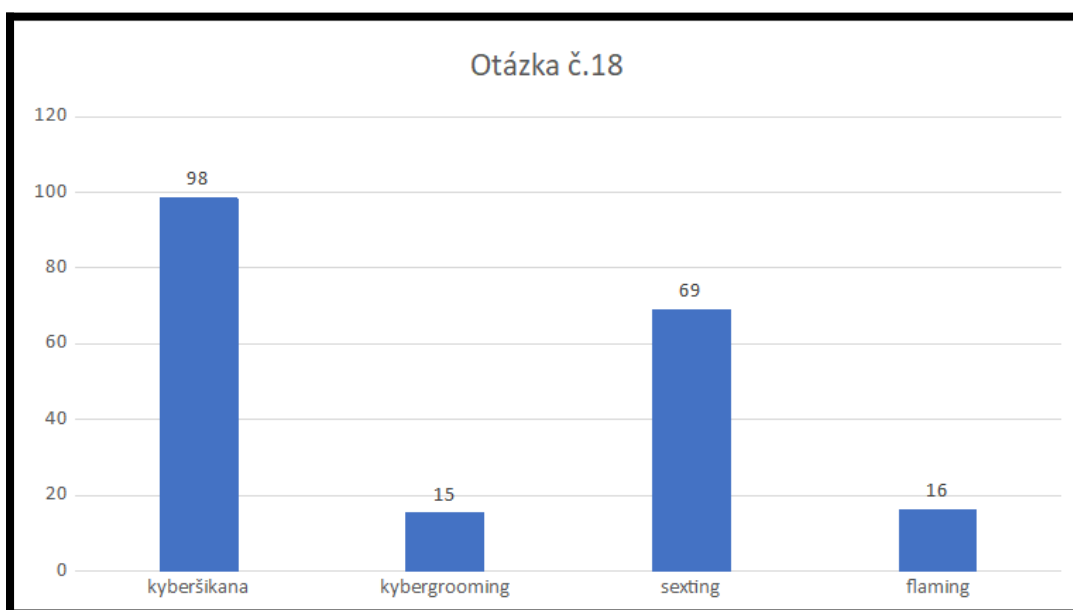
Následující otázka je zaměřena již na samotnou prevenci rizik v online prostoru, a to, zda již na uvedených školách proběhla jakákoliv forma prevence v dané oblasti. Více než polovina žáků uvedla, že u nich na škole určitá forma prevence proběhla, ať už ve formě diskuze s pedagogickým pracovníkem (20 %), nebo ve formě přednášky zaměřené na téma rizik (45 %). Poměrně negativním výsledkem je fakt, že 33 % žáků uvedlo, že si nevzpomínají na jakoukoliv formu prevence u nich na škole. 5 % žáků pak zvolilo odpověď „jiná“, z nichž patřilo mezi hlavní odpovědi, že neví, že je škola v této oblasti líná a také, že prevence proběhla pouze v rámci vyučovací hodiny či probíhá pouze čas od času.

Otázka č. 17: Mluvili s tebou rodiče o rizicích, která ti na internetu hrozí?

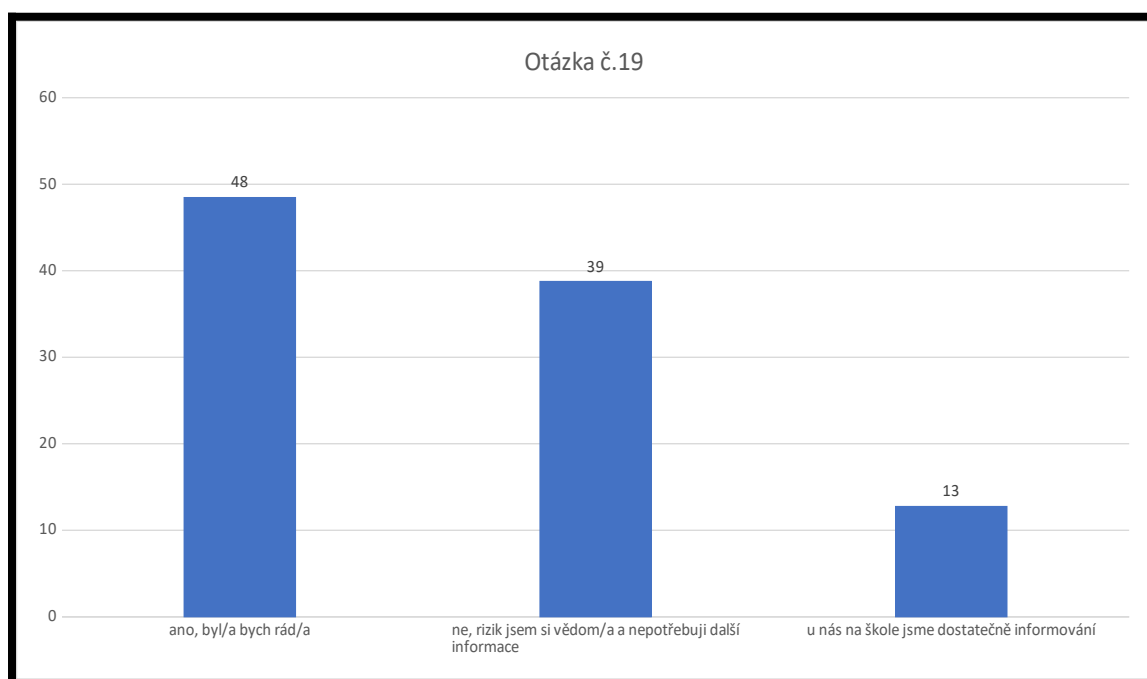
V následující otázce je celkem alarmující fakt, že 23 % žáků uvedlo, že s nimi doposud rodiče vůbec nehovořili o možných rizicích užívání internetu. Vzhledem k tomu, v jak brzkém věku se dnešní žáci na internetu pohybují, je toto číslo poměrně znepokojivé. 62 % žáků uvedlo, že s nimi rodiče jednou o tomto problému hovořili a 15 % žáků s rodiči na toto téma hovoří pravidelně.

Otázka č. 18: Nyní uvedu pár rizik, se kterými se na internetu můžeš setkat. Prosím, vyber ty, které víš, co znamenají.

Předposlední otázka měla zjistit, zda žáci znají rizika, která je na internetu mohou potkat a zda jsou schopni říci, co dané riziko znamená. Nejznámější pro žáky je pojem kyberšikana, tu znali téměř všichni žáci, a to 98 %. Druhým nejznámějším pojmem je pro žáky sexting, který zná 69 %. Téměř neznámé jsou ale pojmy flaming (16 %) a kybergrooming (15 %).

Otázka č. 19: Uvítal/a bys u vás na škole jakoukoliv formu prevence rizikového chování na internetu (např. přednáška, projekt, tematická hodina)?

Poslední otázka u žáků zjišťovala, zda by na škole uvítali jakoukoliv formu prevence rizikového chování na internetu, nebo zda se již cítí v této problematice dostatečně informováni. 13 % žáků uvedlo, že u nich na škole jsou dostatečně a pravidelně informováni. Potřebu dalších informací nepocítuje 39 % žáků, kteří jsou si rizik vědomi. Téměř polovina žáků, přesněji 48 %, by však na škole uvítalo jakoukoliv formu prevence.

7.1.1. Shrnutí výsledků dotazníkového šetření pro žáky druhého stupně

Ačkoli se v online prostoru pohybují žáci denně, někteří z nich nevěděli, co si pod pojmem online prostředí představit. Otázkou je, zda je to pro ně prostředí tak automatické a přirozené, že jej pod tímto názvem ani neuvítají, nebo zda si jen nebyli jistí, co vše do této oblasti mohou zahrnout. Nejčastěji využívaným nástrojem byl dle předpokladu mobilní telefon,

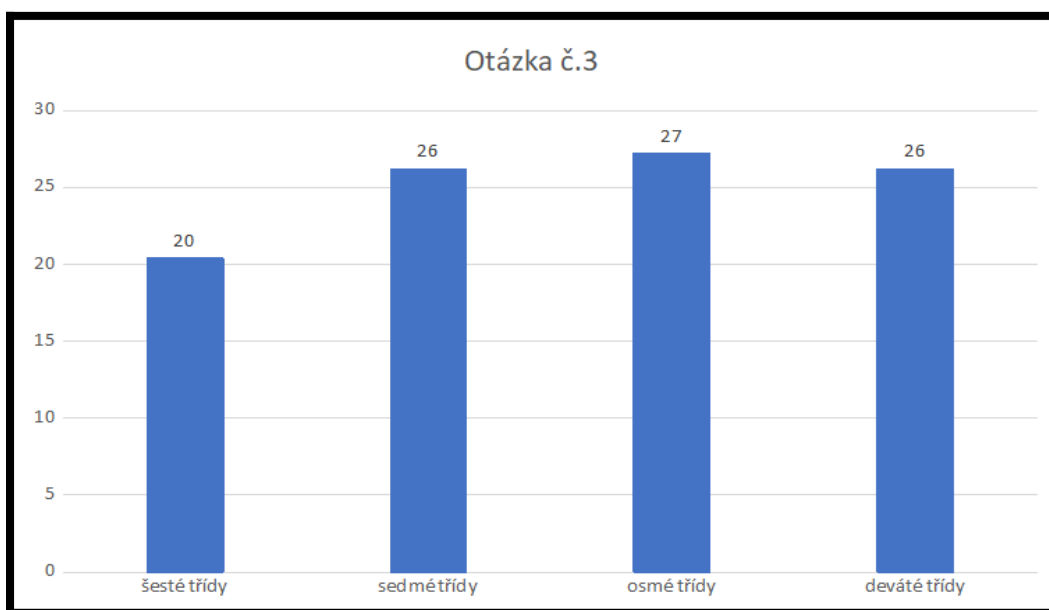
možná trochu překvapivým výsledkem pak byla informace o neomezeném datovém připojení, které má dnes již většina žáků. Otázka zaměřená na čas, který žáci na internetu stráví ukázala, že více než polovina dotazovaných tráví na internetu více než dvě hodiny denně. V oblasti prostředí, jakkoliv je Facebook stále často slýchaným pojmem, žáci druhého stupně jej využívají minimálně. Nejčastěji žáci navštěvují YouTube, Instagram a TikTok. Přestože 122 oslovených žáků vlastní Instagram, 162 žáků uvedlo, že nesdílí na internetu své fotky a osobní údaje a hlídá si své soukromí. Což je vzhledem k hlavní funkci Instagramu dost sporným bodem. Poměrně pozitivním výsledkem bylo zjištění, že většina respondentů se ještě nesetkala s tím, že by jej někdo cizí pomocí internetu zkontaktoval a chtěl po nich jakékoli údaje. Bohužel ale více než polovina oslovených se minimálně jednou setkala s nevhodným či podezřelým chováním osobně. Přestože preventivní programy na školách fungují již několik let, třetina oslovených žáků si není vědoma toho, že by u nich na škole nějaká forma prevence v oblasti internetových rizik proběhla, což je číslo poměrně alarmující. Stejně tak pětina žáků uvedla, že s nimi ani rodiče nikdy na toto téma nehovořili. Jakoukoliv formu prevence by pak na své škole uvítala téměř polovina oslovených žáků.

7.2. Dotazník pro rodiče

Dotazníkové šetření se zúčastnilo celkem 103 rodičů.

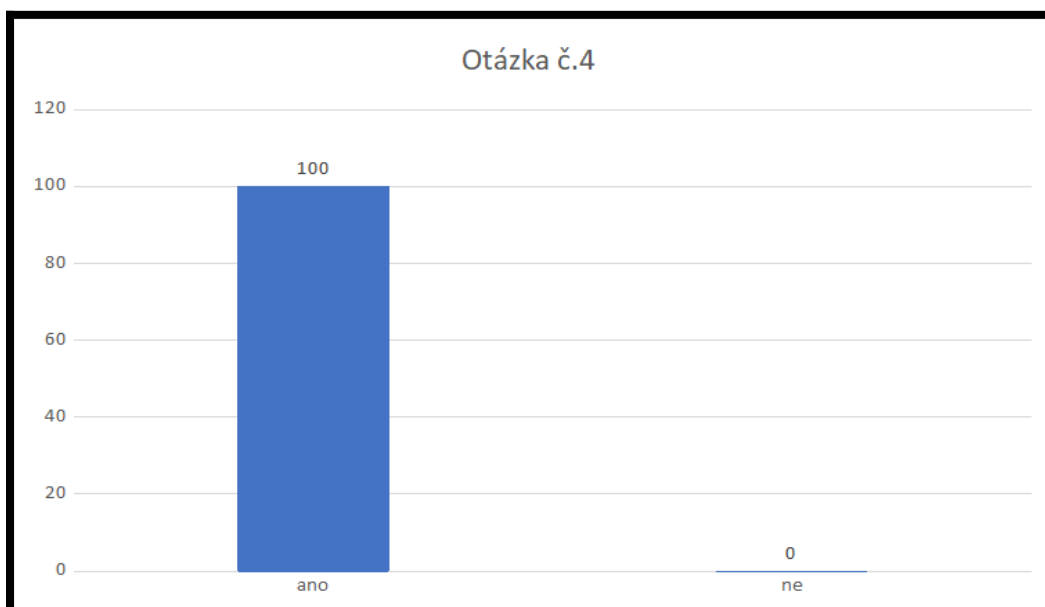
Otázky číslo jedna a dvě zjišťovaly jednak pohlaví rodičů, jednak školu, kterou jejich dítě navštěvuje. Dotazníkového šetření se zúčastnilo více žen, a to téměř většina. Přesněji dotazník vyplnilo 90 % žen a 10 % mužů. Větší polovina rodičů byla od žáků Základní školy v Petřvaldě, a to 60 %, rodičů žáků ze Základní školy ve Staré Vsi nad Ondřejnicí bylo 40 %.

Otázka č. 3: Vaše dítě je žákyní/žákem:

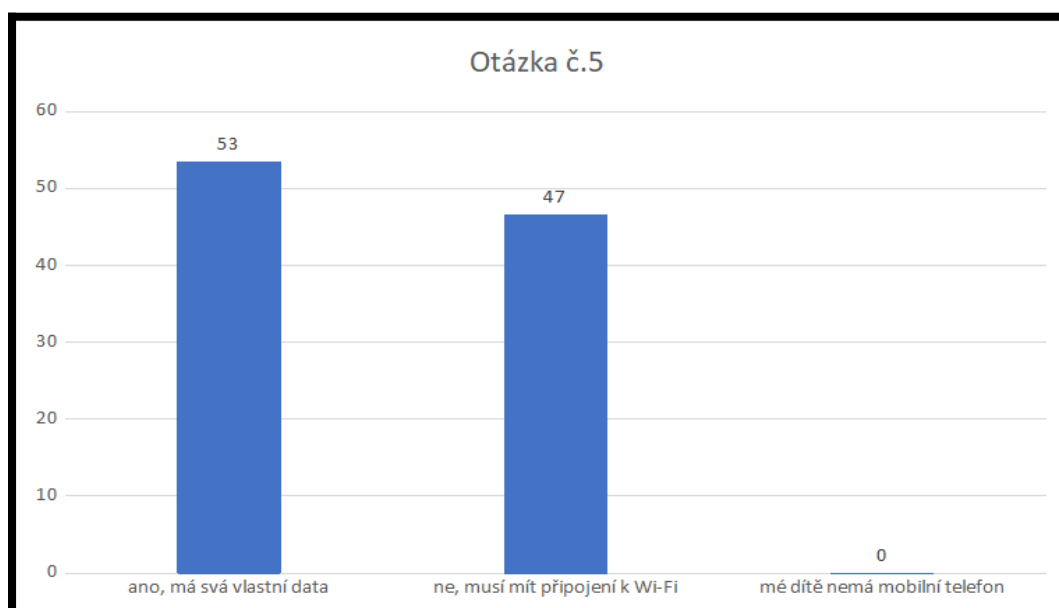
V této otázce byl poměr tříd téměř vyrovnaný. Největší zastoupení měli rodiče žáků osmých tříd, a to 27 %. Ve stejném poměru se pak šetření zúčastnili rodiče sedmých a devátých tříd, a to 26 %. V nejnižším počtu, a to podílem 20 % se zapojili rodiče šestých tříd.

Otázka č. 4: Vlastní Vaše dítě mobilní telefon?

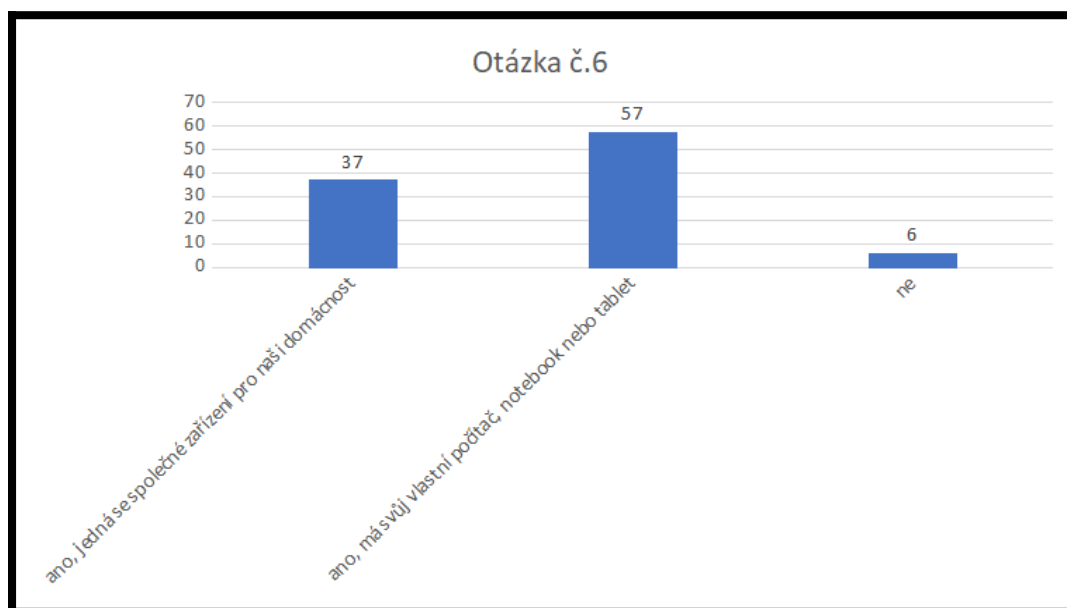
V této otázce byly odpovědi jednoznačné. 100 % žáků na druhém stupni již vlastní mobilní telefon.

Otázka č. 5: Pokud jste na předchozí otázku odpověděl/a ano, má na tomto telefonu mobilní data, a tudíž neustálý přístup k internetu?

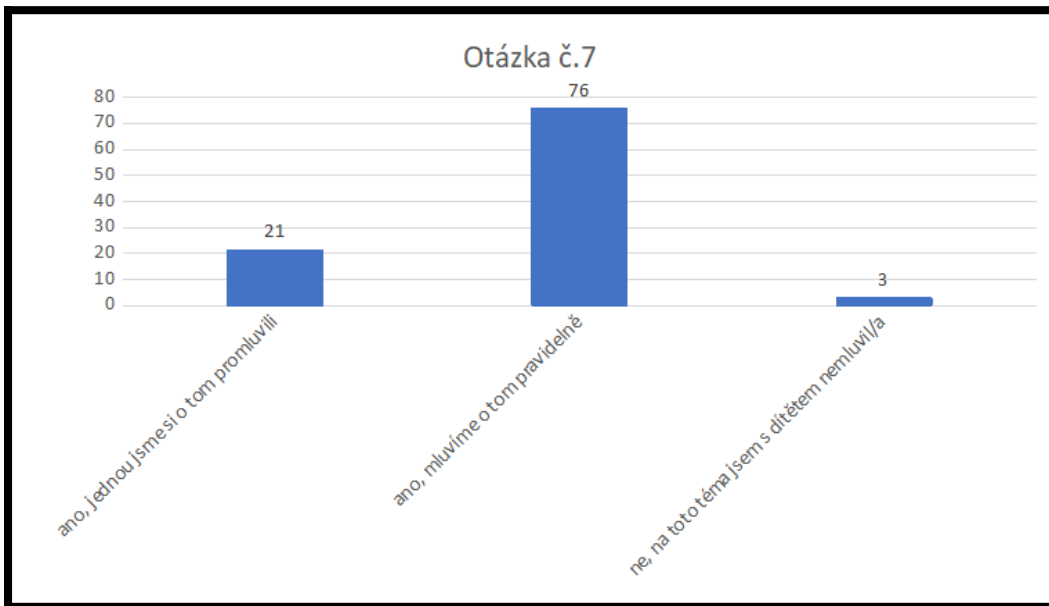
V tomto případě byl poměr odpovědí relativně vyrovnaný. Zatímco 53 % žáků má na svém telefonu mobilní data, tudíž jejich přístup k internetu je tímto neomezen, tak 47 % žáků musí mít k přístupu na internet k dispozici Wi-Fi, tudíž jsou tímto faktem omezeni.

Otázka č.6: Má Vaše dítě počítač, notebook či tablet?

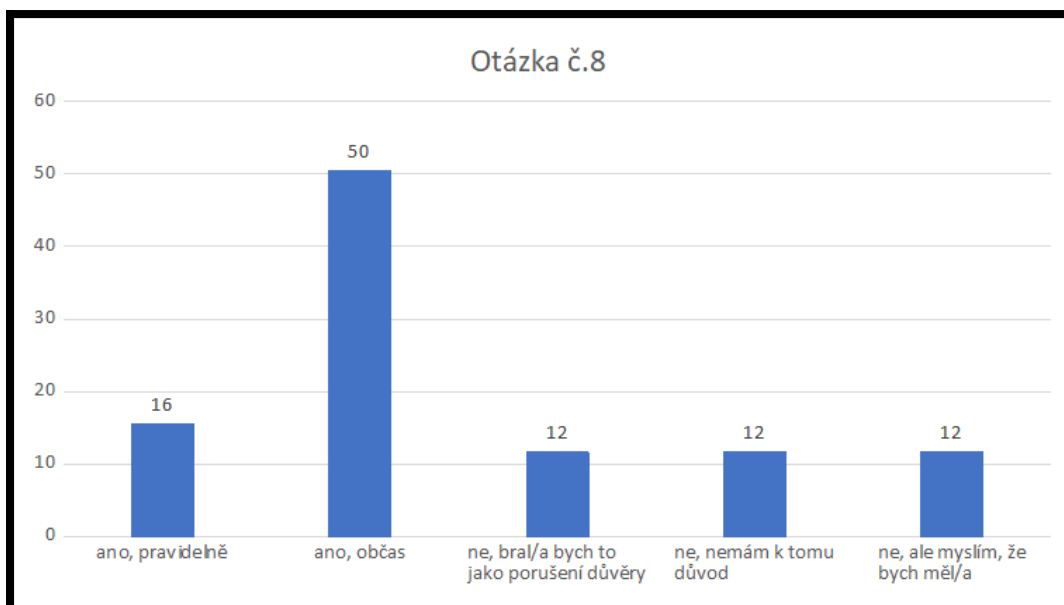
Dalšími nástroji, které dítě může k přístupu na internet využívat, jsou bezpochyby počítač, notebook či tablet. Zatímco 6 % žáků nevlastní ani jedno ze zmíněných, tak 57 % žáků již na druhém stupni má svůj vlastní počítač, notebook či tablet. 37 % žáků má tato zařízení k dispozici, jakožto společné zařízení pro celou domácnost.

Otázka č.7: Mluvil/ jste s Vaším dítětem o rizicích, které internet představuje?

Přestože nebezpečí internetu jsou dnes hodně diskutována, 3 % rodičů ještě stále se svými dětmi na toto téma nehovořila. Jednou si na toto téma promluvil/a se svými dětmi 21 % rodičů a většina, a to 76 % rodičů se svými dětmi mluví na toto téma pravidelně.

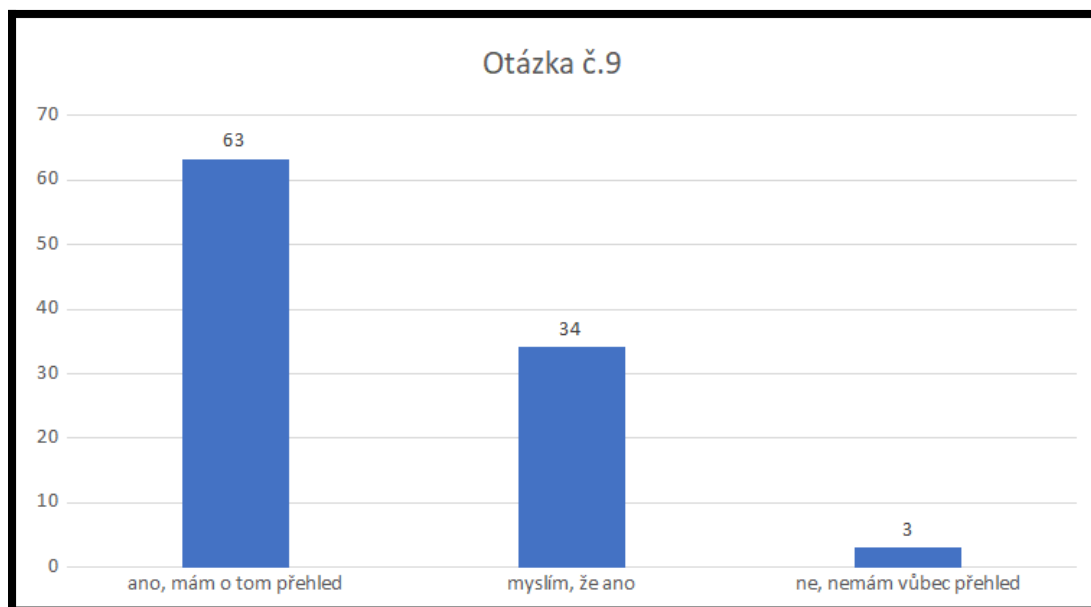
Otázka č.8: Kontrolujete, jaká online prostředí Vaše dítě navštěvuje?

Další otázka byla položena ke zjištění, zda mají rodiče přehled, jaké online prostředí jejich děti navštěvují a zda tedy kontrolují jejich činnost. 66 % rodičů kontroluje, v jakém online prostředí se jejich dítě pohybuje, a z toho 16 % rodičů pravidelně a 50 % rodičů alespoň občas. 12 % rodičů, přestože si myslí, že by činnost kontrolovat mělo, to však nedělá a

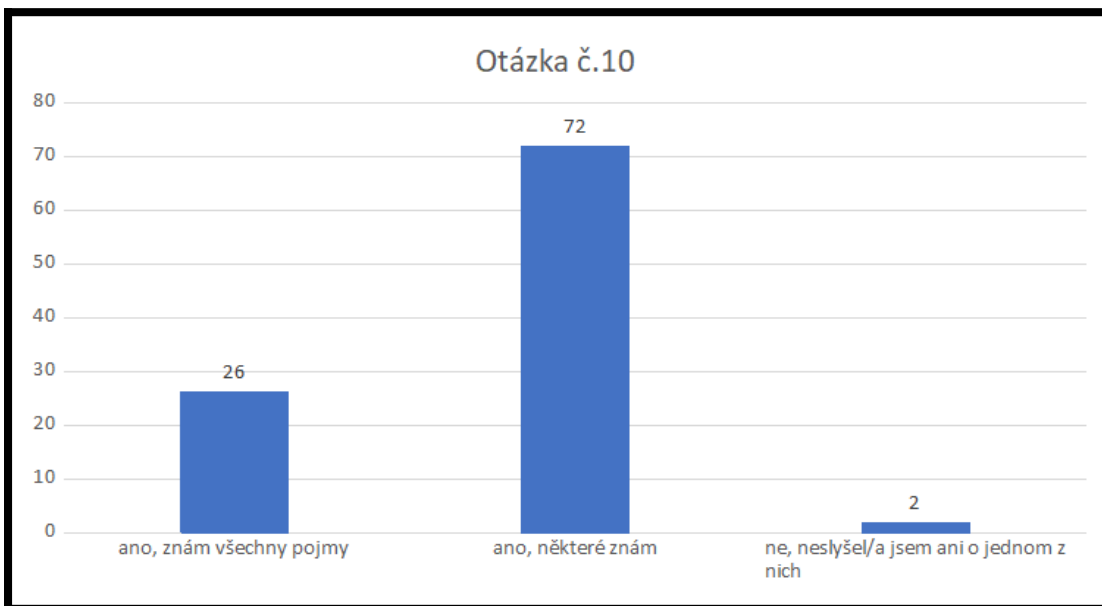
12 % rodičů si myslí, že k tomu nemá důvod. Kontrolu činnosti dětí na internetu bere 12 % rodičů jako porušení důvěry, tudíž tuto činnost u svých dětí neprovádí.

Otázka č.9: Máte představu, kolik času tráví Vaše dítě denně v prostředí internetu?

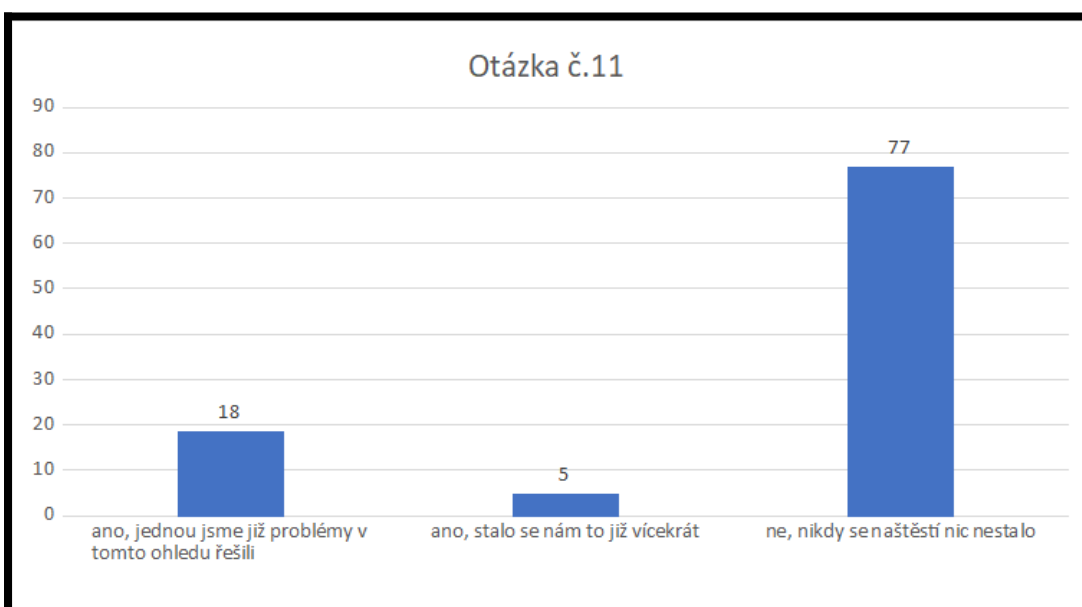
Rodiče samozřejmě vědí, že internet je pro jejich děti naprostou běžnou součástí jejich života, ale ví také, kolik času na něm jejich děti stráví? 3 % rodičů uvedlo, že nemá vůbec přehled, naproti tomu 63 % rodičů si je jistých, že přehled mají. 34 % rodičů si pak myslí, že také.

Otázka č.10: Setkal/a jste se někdy s pojmy jako kyberšikana, kybergrooming, sexting, flaming?

Přestože pojem kyberšikana je dnes pojmem známý, 2 % rodičů se nikdy nesetkala ani s tímto pojmem. Některý z výše uvedených pak již znalo 72 % rodičů, a dokonce všechny vyjmenované pojmy znalo 26 % rodičů.

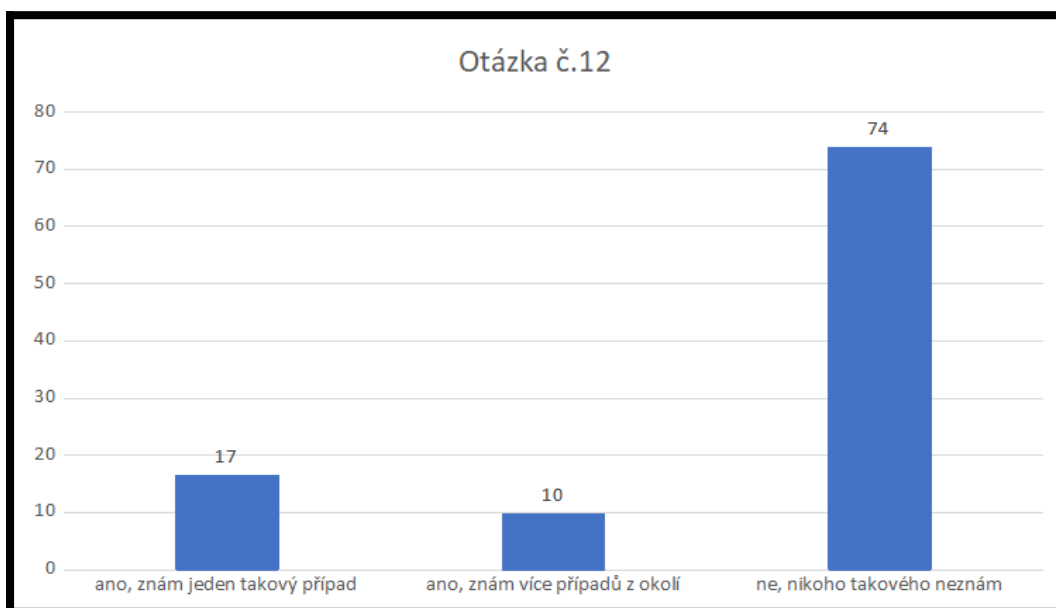
Otázka č. 11: Stalo se Vaše dítě již někdy obětí jakékoli formy rizikového chování na internetu? (slovní urážení, nevhodné zprávy, zprávy od cizích osob, zneužití osobních údajů apod.)

Výsledky odpovědí v této otázce jsou poměrně pozitivní, a to z toho důvodu, že 77 % rodičů odpovědělo, že se jejich dítě ještě nikdy nestalo obětí žádné z forem rizikového chování na

internetu. Jednou tento problém již řešilo 18 % rodičů a vícekrát nějaká z forem rizikového chování objevila u 5 % rodičů a jejich dětí.

Otázka č. 12: Znáte nějaké dítě z okolí, které se stalo obětí jakékoli formy rizikového chování v prostředí internetu?

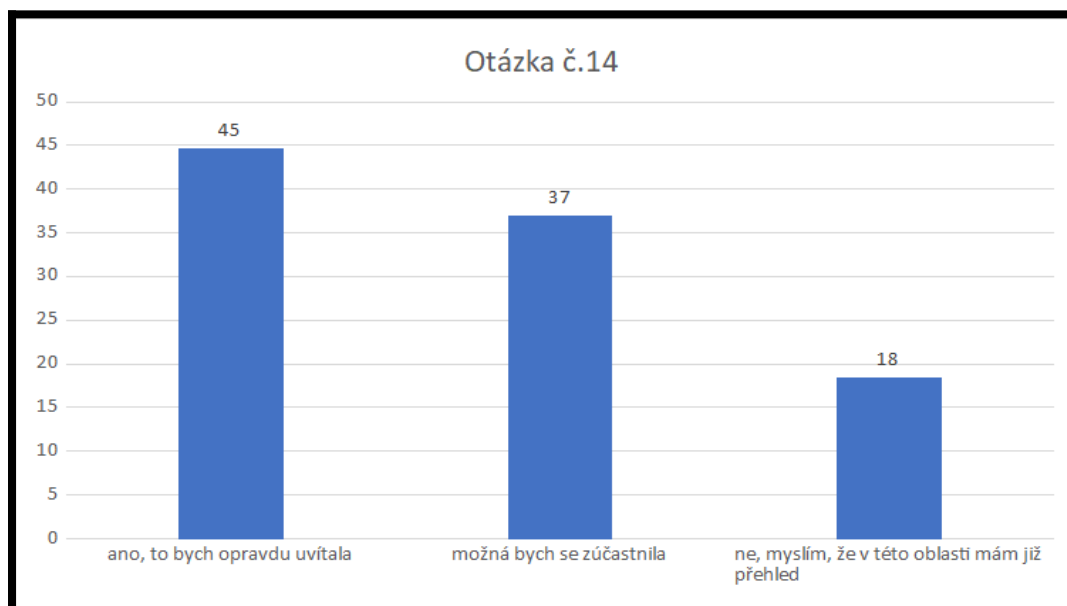

Podobné výsledky jako u předchozí otázky měla otázka na okolí. 74 % rodičů nezná ani v okolí nikoho, kdo by se někdy stal obětí rizikového chování na internetu, jeden takový případ pak zná 17 % rodičů. Více případů z okolí, kdy se dítě stalo obětí nějaké z forem rizikového chování na internetu, zná 10 % rodičů.

Otázka č. 13: Víte o nějakých způsobech, jaké využívá škola Vašeho dítěte k prevenci rizikového chování žáků v online prostředí?

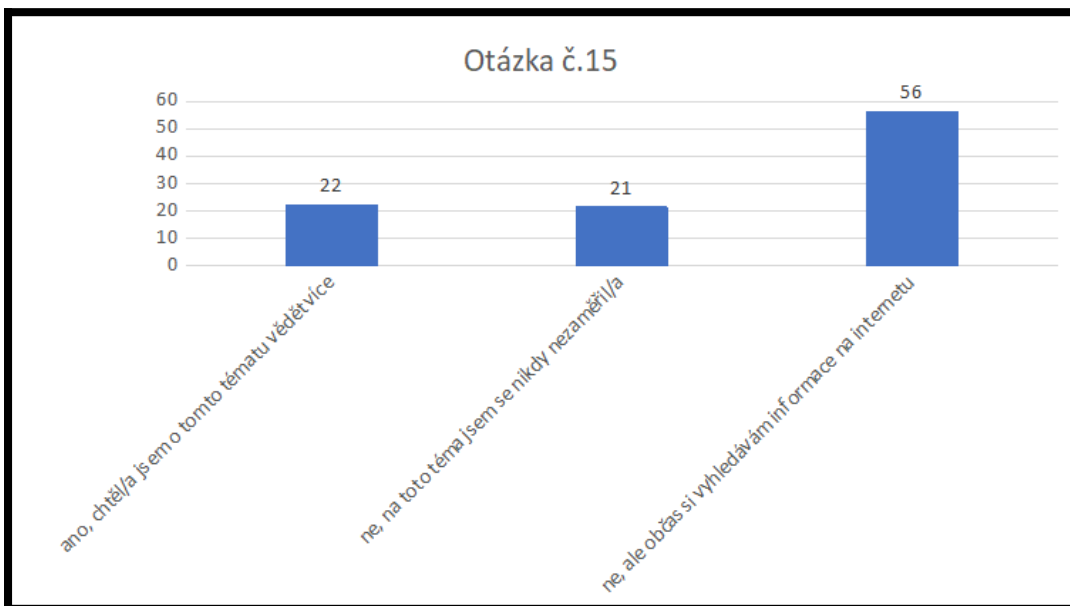
S vyrovnaným podílem odpovědí jsme se setkali u otázky, týkající se prevence na školách. Zatímco 50 % rodičů ví o nějakém programu prevence, který na škole, kterou jejich dítě navštěvuje mají, tak stejný poměr rodičů si žádného způsobu prevence na jejich škole vědomo není.

Otázka č. 14: Uvítal/a byste jako rodič, kdyby škola, kterou Vaše dítě navštěvuje, udělala preventivní program pro rodiče, zaměřený na téma rizik v online prostoru? Zúčastnil/a byste se?

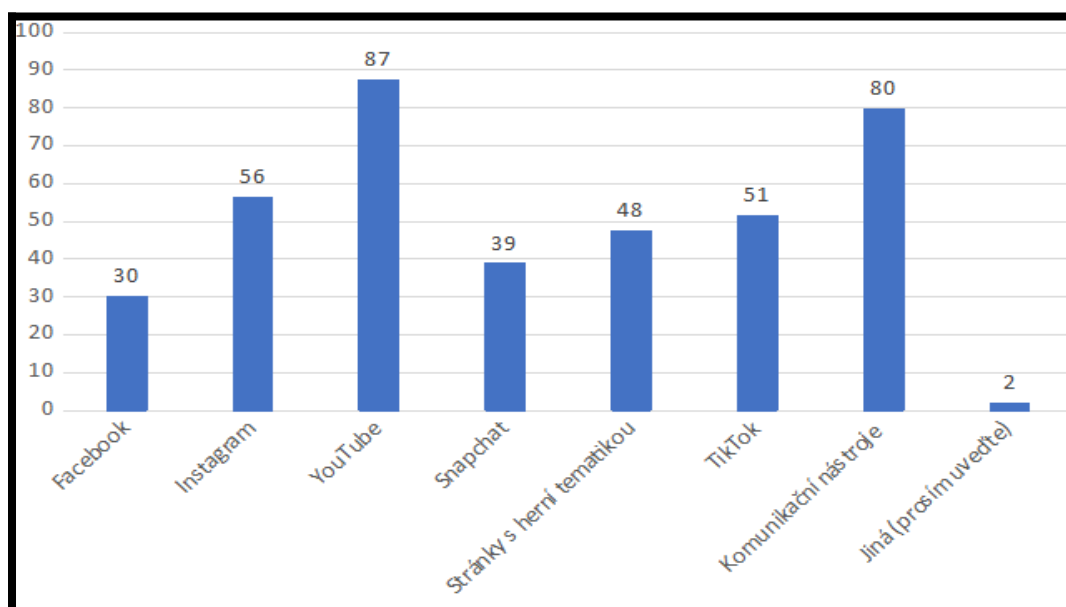
Preventivní program pro rodiče na školách je jednou z forem, jak rodiče o rizicích a také prevenci rizikového chování dětí v online prostoru informovat. 18 % rodičů si myslí, že má v této oblasti již přehled, a tudíž by se takového programu nezúčastnila. Naopak 45 % rodičů by takovýto program přímo uvítala a 37 % rodičů by si účast na tomto programu ještě rozmyslela.

Otázka č. 15: Zúčastnila jste se již někdy nějaké formy prevence rizikového chování dětí v online prostoru? (přednáška, webinář, četba knihy na téma)

Předposlední otázka byla zaměřena na zjištění, zda se již rodiče sami zúčastnili nějaké formy prevence. 22 % rodičů o tomto tématu chtěla vědět více, tudíž se již nějaké formy prevence zúčastnila. Občas si nějaké informace na toto téma vyhledává 56 % rodičů a 21 % rodičů se na oblast prevence rizikového chování dětí v online prostoru nikdy nezaměřila, tudíž se ani žádné formy prevence nezúčastnila.

Otázka č. 16: Zkuste, prosím, vybrat prostředí, o kterých víte, že Vaše dítě navštěvuje.

Na nejnižším stupni se v otázce využití online prostředí umístil také u rodičů Facebook, stejně jako u žáků. Na nejvyšších pozicích se umístil YouTube, komunikační nástroje jako

Messenger či WhatsApp a platforma Instagram. Odpovědi jsou dosti podobné s odpověďmi u žáků, tudíž rodiče mají v tomto ohledu zřejmě přehled.

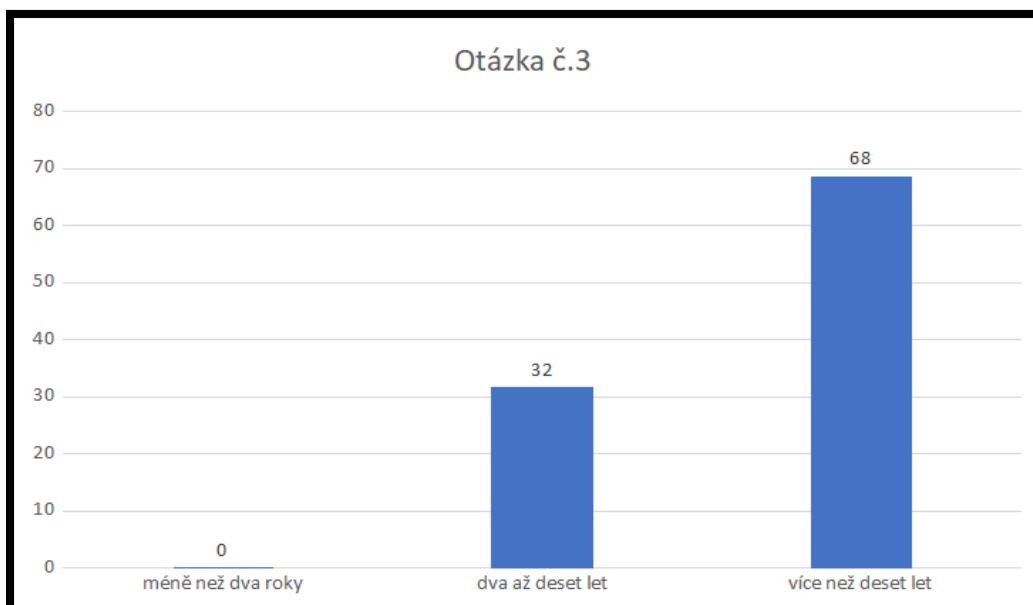
7.2.1. Shrnutí výsledků dotazníkového šetření u rodičů žáků druhého stupně
První otázky dotazníkového šetření byly zaměřeny na zařízení, která jsou jejich dětmi využívána. V tomto případě výsledky korespondovaly s odpověďmi žáků – tedy všichni žáci již mají mobilní telefon a pouze menší část žáků potřebuje k přístupu na internet Wi-Fi. Zajímavým srovnáním byla otázka ohledně toho, zda rodiče se svými dětmi již mluvili o rizicích, která jim na internetu hrozí. Zatímco pouhých 15 % žáků uvedlo, že se s nimi rodiče na toto téma baví pravidelně, u rodičů byl tento podíl 76 %. Také necelá 3 % rodičů uvádí, že s dětmi na toto téma nemluvilo nikdy, u žáků je tento poměr 24 %. Rozdílnost ve vnímání této problematiky si můžeme vysvětlit pravděpodobně rozdílností vnímání obsahu diskuze na toto téma z pohledu dítěte a z pohledu rodiče. Třetina oslovených rodičů nemá přehled o tom, jaká prostředí jejich děti na internetu navštěvují a více než polovina rodičů provádí tuto činnost alespoň občas. Představu o čase, který děti na internetu tráví, má ale drtivá většina rodičů. Co se týče prevence v rámci školního prostředí, polovina rodičů uvedla, že si není vědoma žádného způsobu prevence na škole, kterou jejich dítě navštěvuje. Většina by se tak pravděpodobně takového programu zúčastnila.

7.3. Dotazník pro pedagogy

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 19 pedagogů.

Otázky číslo jedna a dvě, stejně jako v předchozím dotazníku pro rodiče, směřovaly k zjištění pohlaví a také školy, na které daný pedagog působí. Šetření se zúčastnilo 84 % žen a 16 % mužů, což je vzhledem ke složení pedagogického sboru, kde je převaha žen, předpokládaný výsledek. 37 % pedagogů bylo ze Základní školy v Petřvaldě a zbylých 63 % bylo ze Základní školy ve Staré Vsi nad Ondřejnicí.

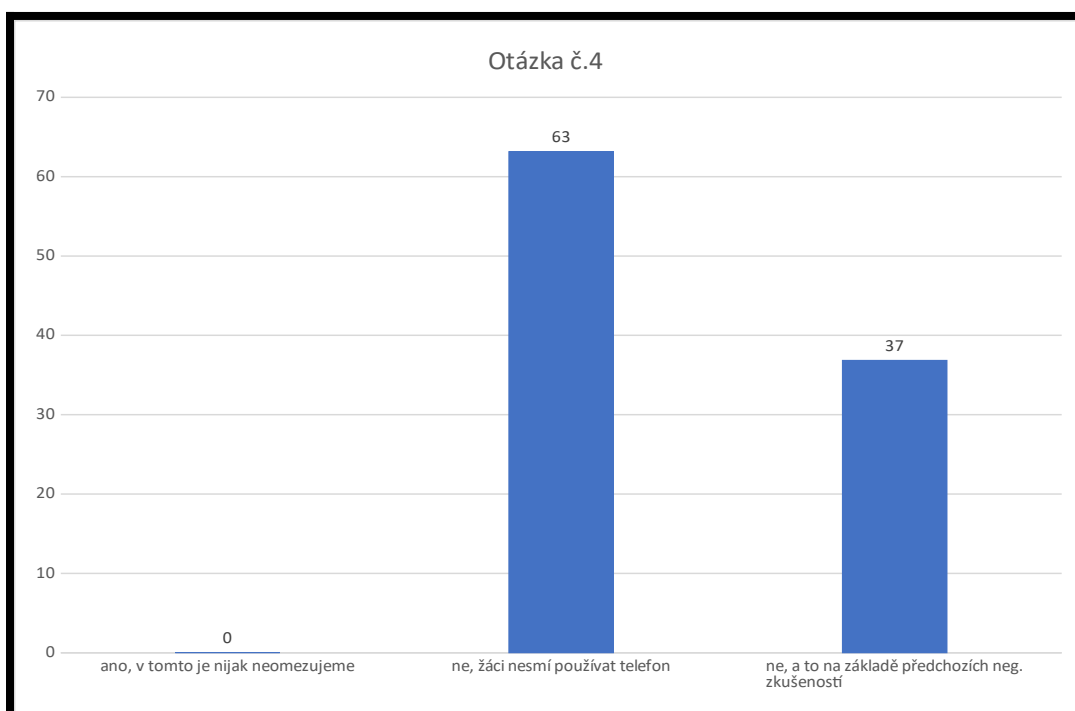
Otázka č. 3: Uved'te, prosím, délku své pedagogické praxe.

Dotazníkového šetření se nezúčastnil žádný začínající učitel s praxí kratší než dva roky.

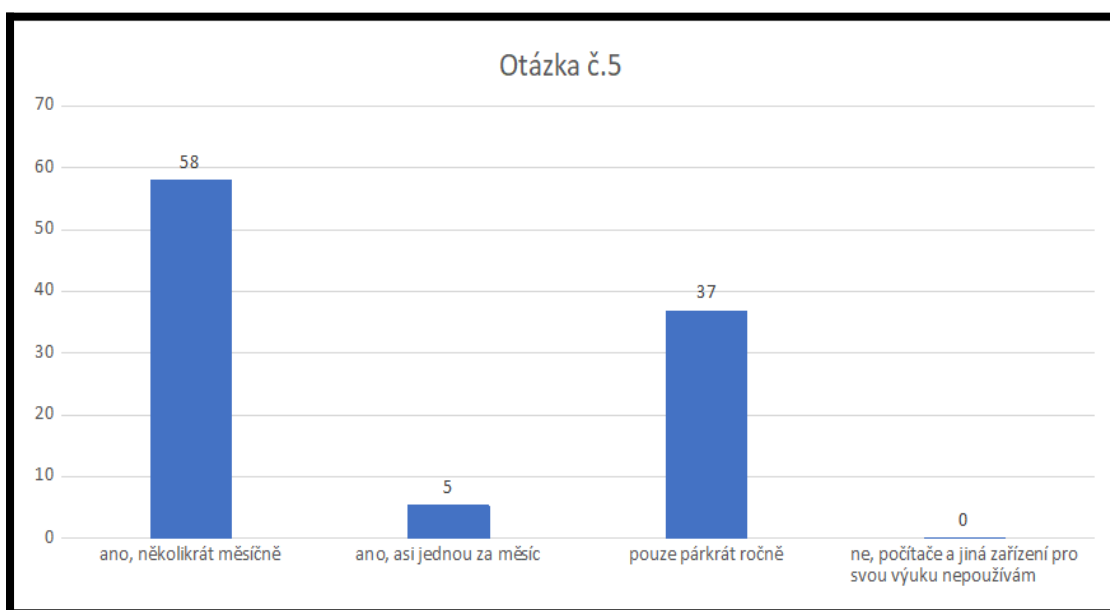
Naopak 68 % dotazovaných pedagogů má praxi již více než 10 let a 32 % pedagogů působí ve školství v rozmezí dvou až deseti let.

Otázka č. 4: Mají u Vás na škole žáci přístup ke svým mobilním telefonům během přestávek?

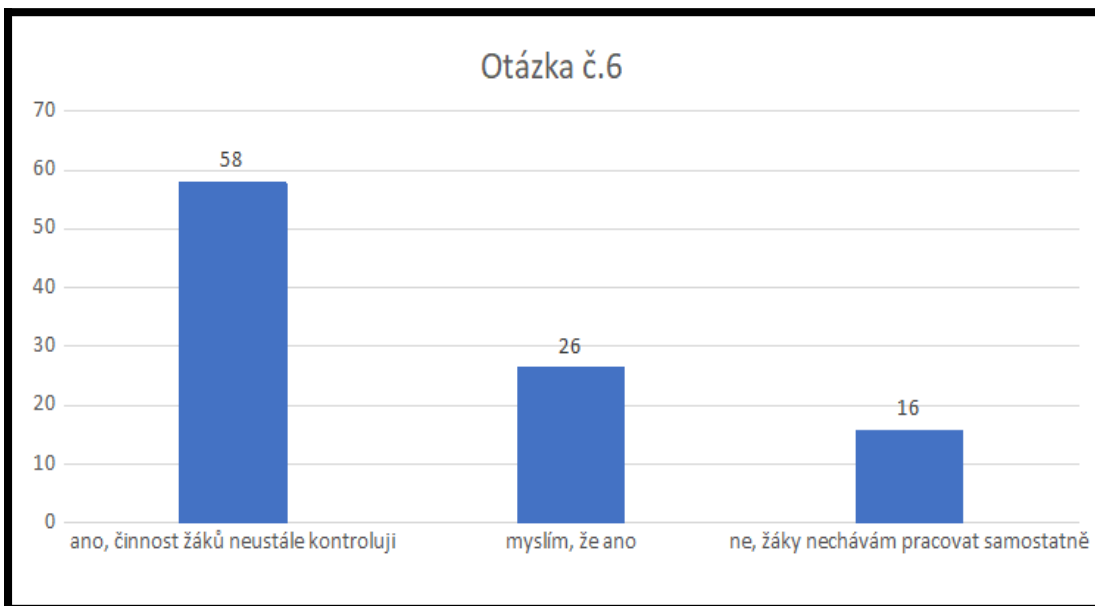
Tato otázka zjišťovala, zda mohou žáci během přestávek využívat svých mobilních telefonů. Na obou školách jsou mobilní telefony jednoznačně v průběhu přestávek zakázány, 37 % pedagogů uvedlo, že byl tento zákaz vydán na základě předchozích negativních zkušeností.

Otázka č. 5: Využíváte ve svých hodinách často digitální technologie, jako počítač, tablet či jiná zařízení, kde mohou mít žáci přístup na internet? (myšleno mimo hodiny předmětu informatika)

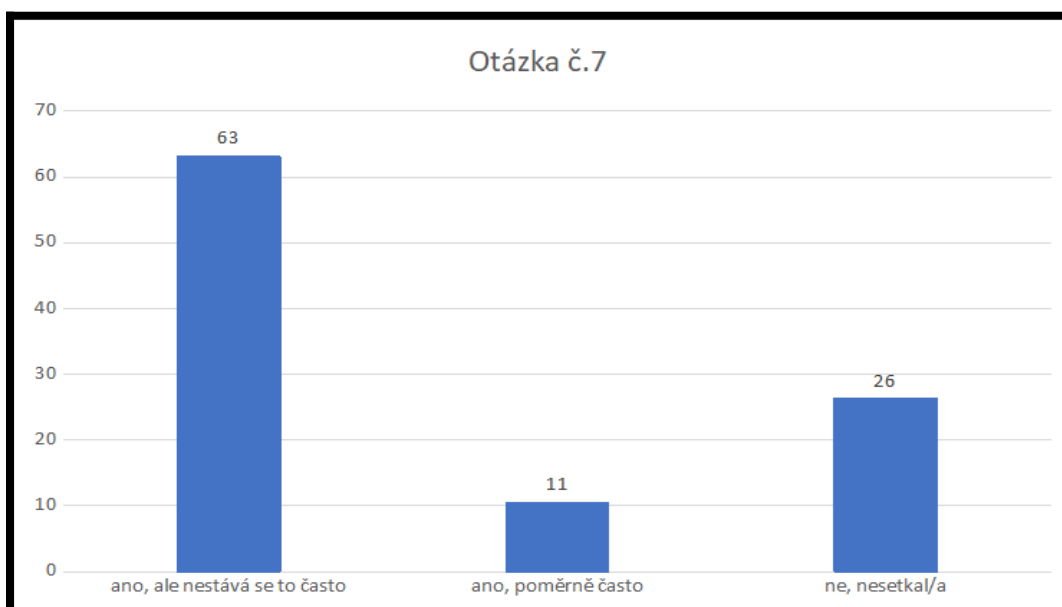
Digitální kompetence, jakožto součást Školních vzdělávacích programů, směřuje učitele k využívání digitální technologie ve výuce. Technologie, v nichž mají žáci přístup na internet, využívá 58 % pedagogů několikrát měsíčně. Přibližně jednou za měsíc je využívá 5 % pedagogů a pouze párkrát ročně pak 37 %. Na školách již není žádný pedagog, který by digitální technologie s přístupem na internet pro svou výuku nevyužíval.

Otázka č. 6: Pokud jste na předchozí otázku odpověděli ano, máte po celou hodinu přehled o tom, na jaké stránky či aplikace jsou žáci připojeni?

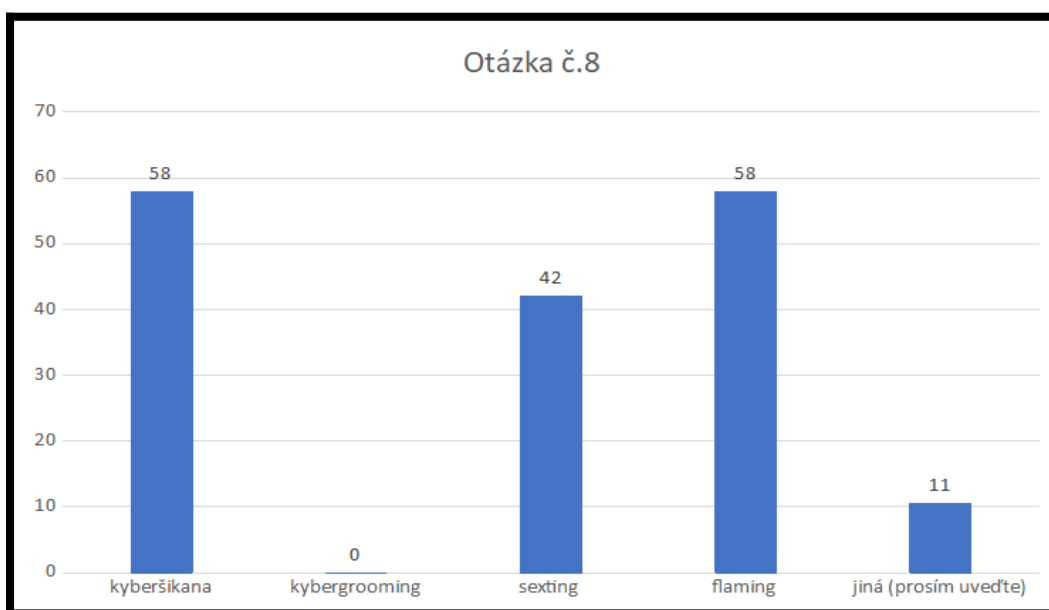
Touto otázkou navazuji na otázku předchozí, zda pedagogové mají při využití digitální technologie s přístupem na internet přehled o činnosti žáků po celou hodinu. 16 % dotazovaných uvedlo, že nikoli, jelikož nechává žáky pracovat zcela samostatně. 26 % pedagogů si myslí, že přehled o činnosti žáků mají a 58 % pedagogů činnost žáků během výuky neustále kontrolují, tudíž mají přehled.

Otázka č. 7: Setkal/a jste se během své pedagogické praxe s jakoukoli formou rizikového chování žáků v online prostoru?

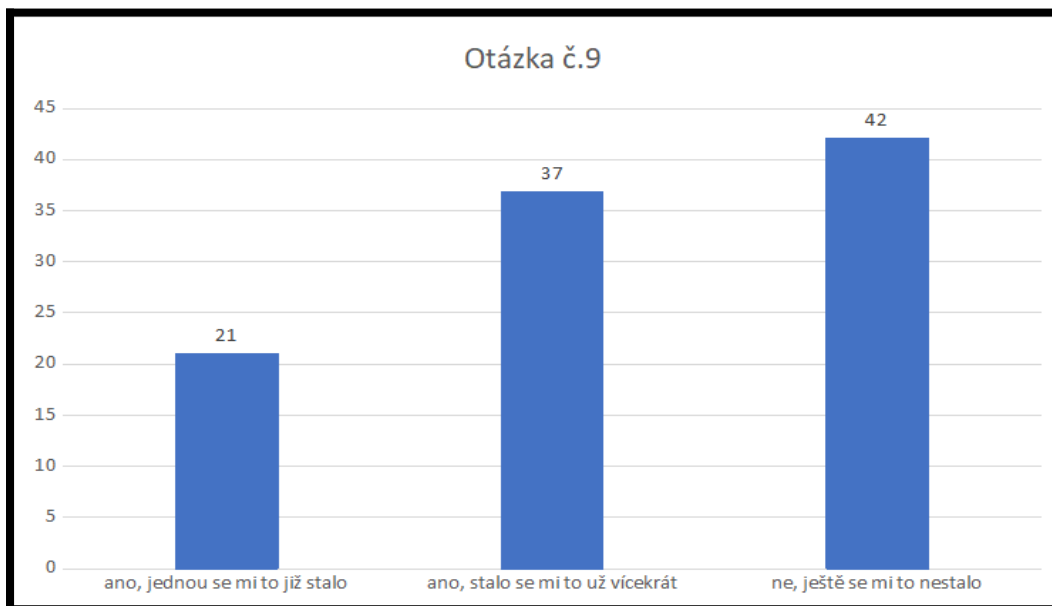
Většina pedagogů se již setkala s nějakou formou rizikového chování žáků v online prostoru, a to 74 % pedagogů. Z toho 63 % pedagogů se s nějakou formou již setkalo, ale nestává se to často, kdežto 11 % se s tímto jevem setkává poměrně často. Nikdy se s žádnou formou rizikového chování v online prostředí nesetkalo 26 % dotazovaných pedagogů.

Otázka č. 8: Pokud jste na předchozí otázku odpověděl/a ano, jaká forma rizikového chování to byla?

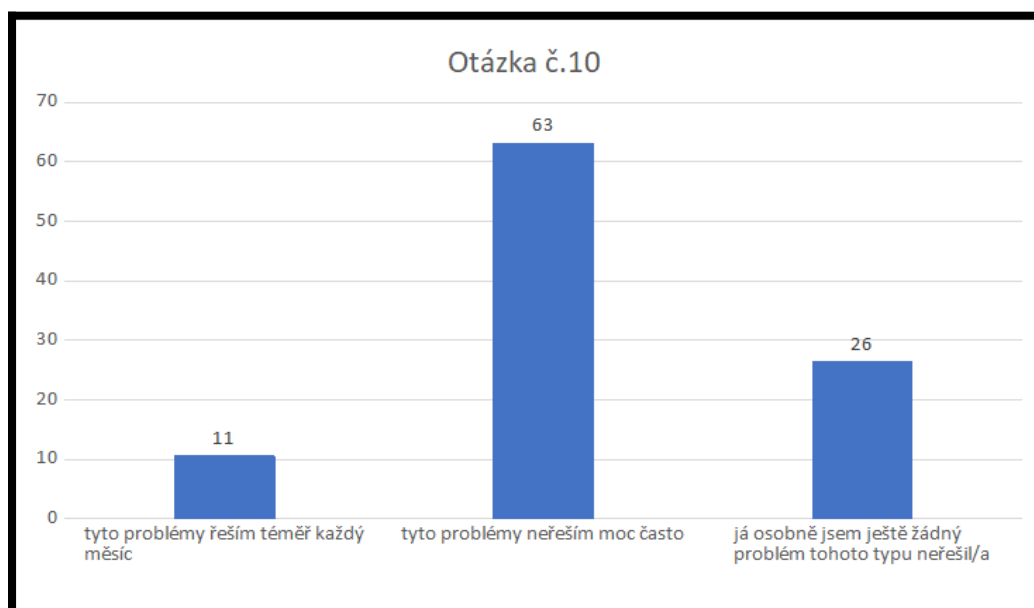
V této otázce mohli pedagogové vybrat více možností. Nejčastěji se pedagogové setkali s projevem kyberšikany, a to 58 %, a s projevem flamingu, a to ve stejném poměru, tedy 58 %. Žádný z pedagogů se nikdy nesetkal s projevem kybergroomingu a 42 % pedagogů se již setkalo s projevem sextingu.

Otázka č. 9: Svěřil se Vám někdy žák s tím, že se setkal s projevem rizikového chování na internetu?

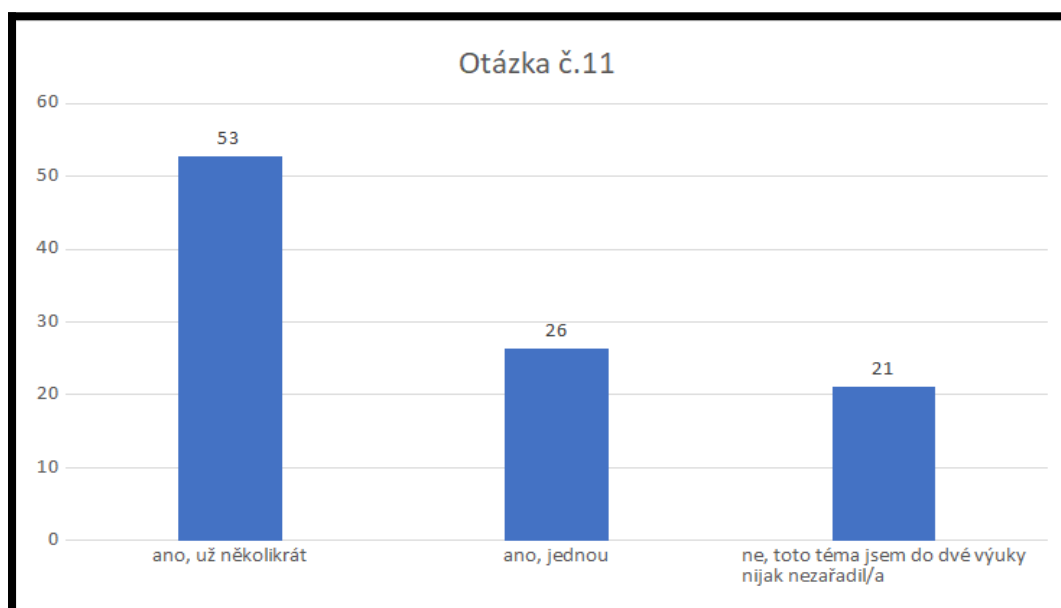
Ještě nikdy se 42 % pedagogů nesetkalo s tím, že by se jim některý z žáků svěřil s tím, že setkal s projevem rizikového chování na internetu. 21 % pedagogů uvedlo, že se jim již jednou nějaký žák svěřil a 37 % pedagogů uvedlo, že se jim žáci svěřili dokonce vícekrát.

Otázka č. 10: Jak často řešíte Vy osobně problémy spojené s pohybem žáků v online prostoru?

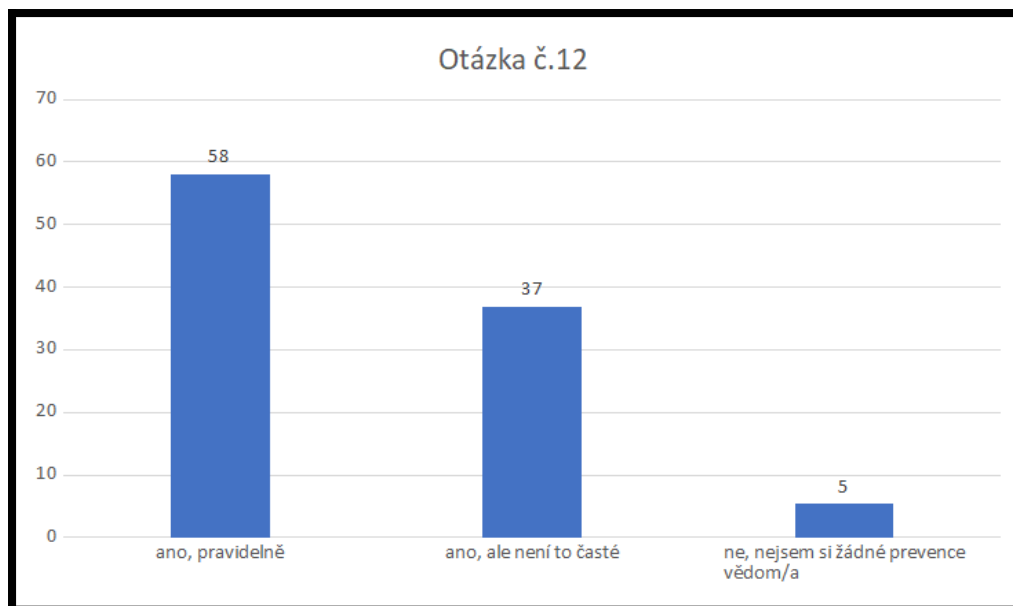
Osobně pak žádný problém spojený s pohybem žáků v online prostředí neřešilo 26 % pedagogů, ne příliš často pak tyto potíže řeší 63 % pedagogů a téměř každý měsíc tyto potíže řeší 11 % dotazovaných pedagogů.

Otázka č. 11: Zařadil/a jste někdy prevenci rizikového chování žáků na internetu do své výuky?

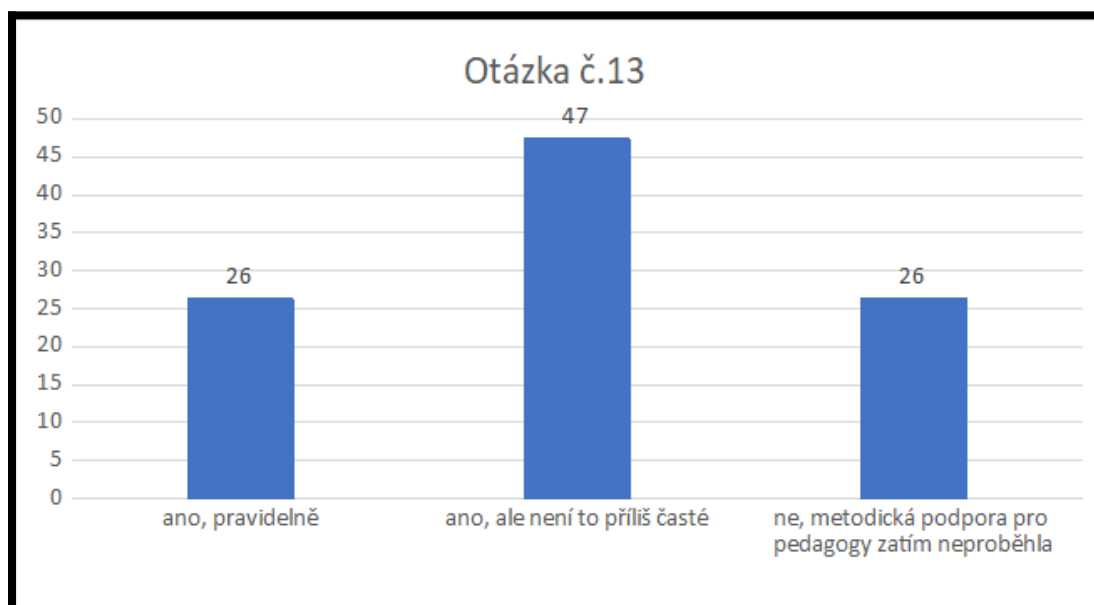
Jednou z forem, jak žáky o prevenci rizik v online prostoru informovat, je zahrnout toto téma do své výuky. Již několikrát to udělalo 53 % pedagogů, jednou pak 26 % pedagogů, a naopak nikdy toto téma do své výuky nezařadilo 21 % pedagogů.

Otázka č. 12: Probíhá u Vás na škole jakákoli forma prevence rizikového chování pro žáky?

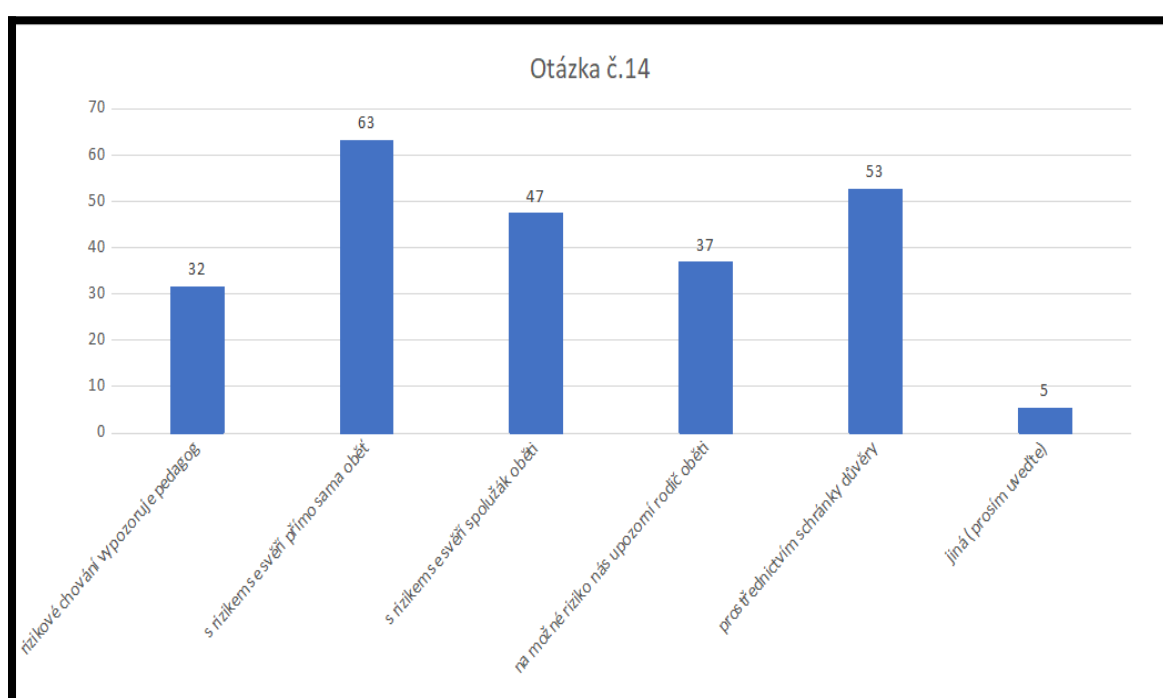
Prevence rizikového chování by měla být neodmyslitelnou součástí školního zařízení. 58 % dotazovaných pedagogů uvedlo, že se u nich na škole provádí prevence pravidelně. 37 % dotazovaných uvedlo, že se prevence provádí, ale její frekvence není příliš častá a 5 % pedagogů uvedlo, že si není žádné prevence vědoma.

Otázka č. 13: Probíhá u Vás na škole pro pedagogy jakákoli metodická podpora v oblasti prevence rizikového chování žáků v online prostoru?

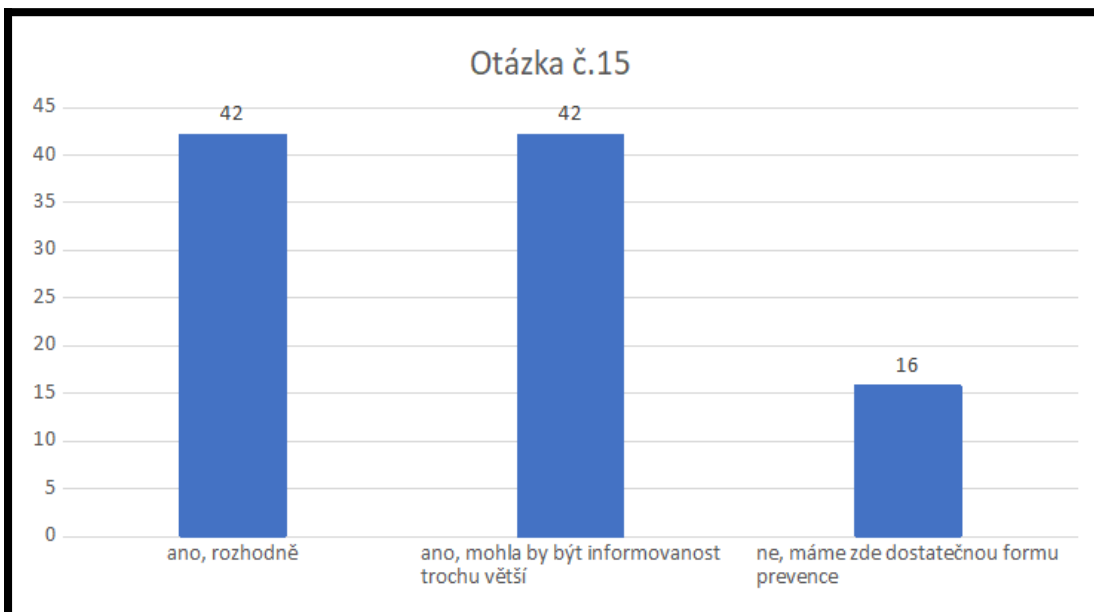
Žádná forma metodické podpory pro pedagogy neprobíhá u 26 % dotazovaných pedagogů. Pravidelná metodická podpora pak probíhá u 26 % pedagogů, a ne příliš častá metodická podpora probíhá u 47 % dotazovaných.

Otázka č. 14: Jaká je u Vás na škole nejběžnější forma odhalení rizikového chování žáků v online prostoru?

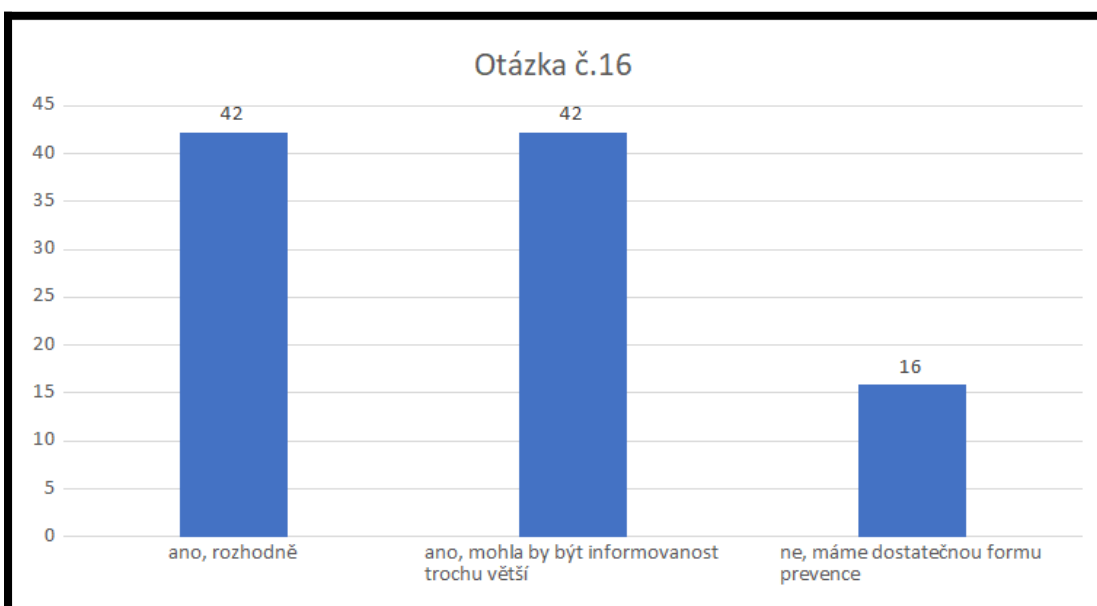
Pokud se již nějaká forma rizikového chování v prostředí internetu na škole objeví, příčinou jejího odhalení je nejčastěji jeho přímá forma, tedy že se sama oběť se svým problémem svěří, a to podílem 63 %. Druhou nejčastější formou odhalení rizikového chování je prostřednictvím schránky důvěry. Této možnosti využívá dle pedagogů 53 % žáků. V 47 % případů se pak s daným problémem svěří spolužák oběti a informuje někoho z pedagogů. Dalšími možnostmi jsou upozornění rodiče, případně problém vyzoruje sám pedagog.

Otázka č.15: Uvítal/a byste pro žáky u Vás na škole větší informovanost o této problematice?

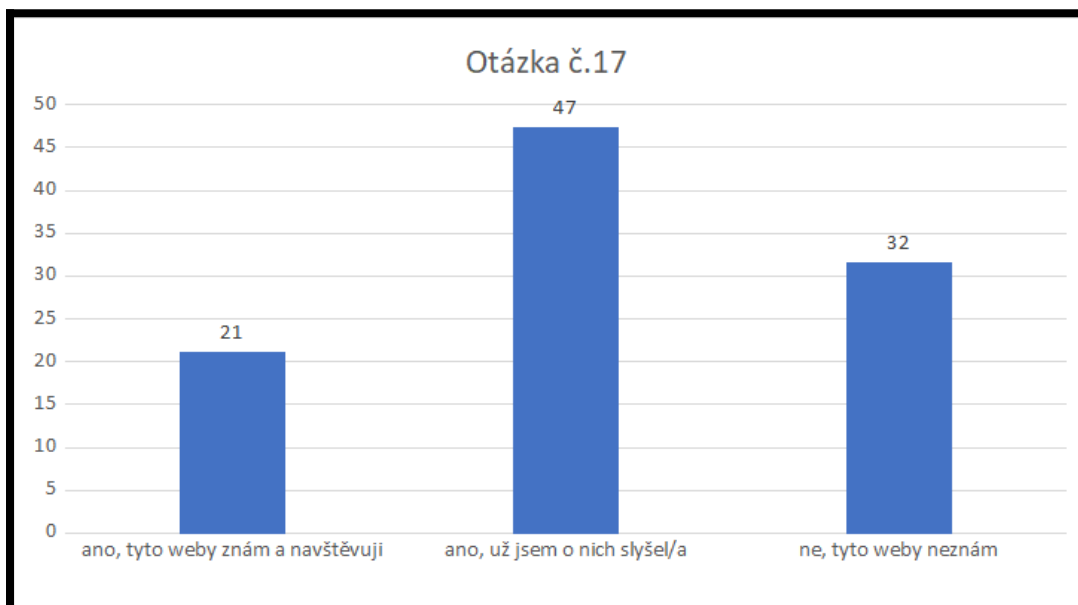
Dostatečnou formu prevence rizikového chování vnímá 16 % pedagogů. Naopak rozhodně větší informovanost by pro své žáky uvítalo 42 % pedagogů a trochu větší formu informovanosti by uvítalo 42 % dotazovaných.

Otázka č. 16: Uvítal/a byste pro pedagogy u Vás na škole větší informovanost o této problematice?

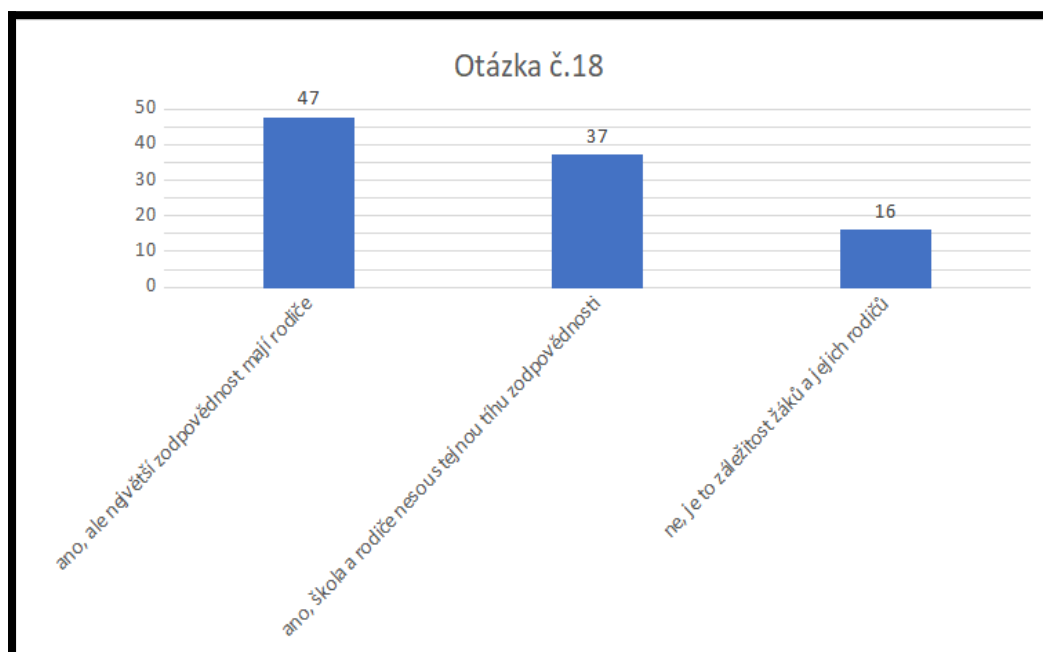
Naprosto shodné výsledky s předchozími ukázala otázka informovanosti pro pedagogy.

Otázka č. 17: Znáte weby jako e-bezpeci.cz, bezpecne-online.cz, pomoconline.cz a jim podobné?

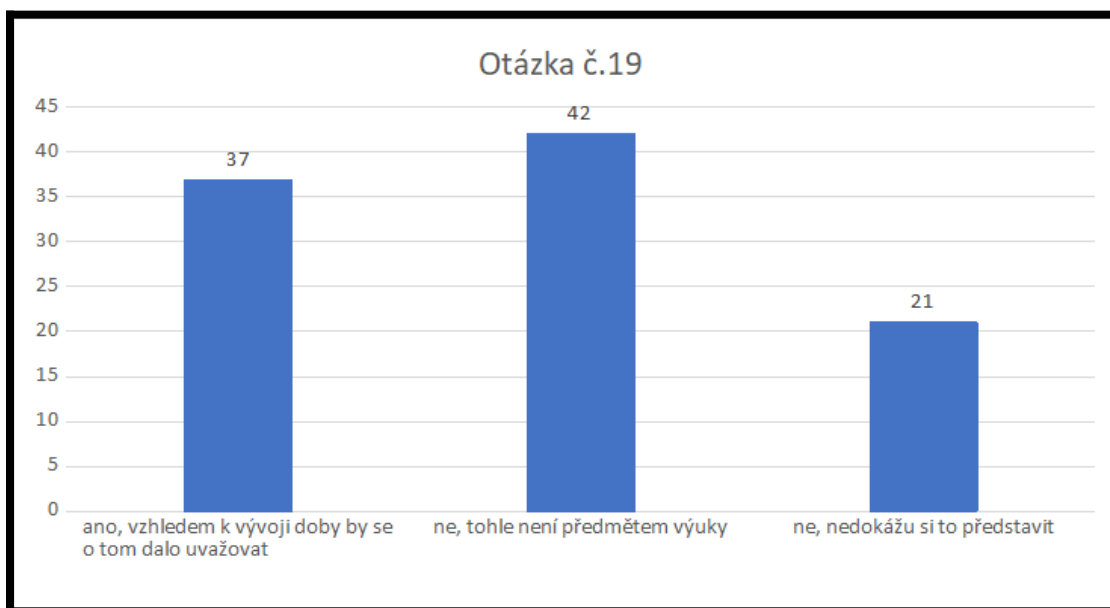
Webové stránky zaměřené na prevenci rizik v online prostoru zná a navštěvuje 21 % pedagogů. Někdy již o těchto webech slyšelo 47 % dotazovaných, ale 32 % pedagogů tyto weby nezná vůbec.

Otázka č. 18: Cítíte se jako pedagog za tuto problematiku zodpovědná/ý?

16 % pedagogů vnímá problematiku rizikového chování v online prostředí pouze jako zodpovědnost rodičů. Částečnou zodpovědnost, ale stále větší míru zodpovědnosti rodičů, pociťuje 47 % a 37 % dotazovaných pedagogů vnímá, že v této oblasti má škola stejnou míru zodpovědnosti jako rodiče.

Otázka č. 19: Vzhledem k neustálému vývoji technologií – zařadili byste oblast chování žáků v online prostředí jako samostatný předmět výuky?

O zařazení této problematiky, jakožto samostatného předmětu výuky, by uvažovalo 37 % pedagogů. 42 % dotazovaných si myslí, že tato oblast není předmětem výuky a vůbec si tuto skutečnost nedokáže představit 21 % pedagogů.

7.3.1. Shrnutí výsledků dotazníkového šetření u pedagogů žáků druhého stupně
Z výsledků dotazníkového šetření vyplynulo, že na žádné z oslovených škol nesmí žáci používat mobilní telefon během přestávek. Někteří z pedagogů uvedli, že se tak stalo na základě předchozích negativních zkušeností. S digitálními technologiemi se žáci setkávají ve výuce a alespoň jednou měsíčně jej využívají téměř dvě třetiny pedagogů. Během své pedagogické praxe se téměř tři čtvrtiny oslovených pedagogů již setkala s nějakou formou rizikového chování žáků v online prostoru, z nichž nejčastější formou byla kyberšikana či flaming. V rámci prevence v této oblasti uvedl pouze jeden z oslovených pedagogů, že si není

vědom žádné formy prevence, která by u nich na škole probíhala. Do své výuky již někdy oblast prevence zahrnuly tři čtvrtiny pedagogů. Co se týče způsobu, jakým dochází nejčastěji k odhalení nežádoucího chování, svěří se s problémem sám žák, a to buď přímo, nebo prostřednictvím schránky důvěry. Téměř všichni pedagogové by v oblasti rizikového chování v online prostředí uvítalo větší informovanost, a to jak pro žáky, tak pro samotné pedagogy. Důvodem může být i to, že naprostá většina pedagogů cítí v této oblasti alespoň částečnou zodpovědnost.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce byla zaměřena na online prostředí. Ať už chceme, či nikoli, je to prostředí, které se dotýká každého z nás. A dotýká se také našich dětí. Ale vědí naše děti vše, co by o online světě vědět měli? Znají rizika, která jim v tomto světě hrozí? A chrání je před těmito riziky jejich rodiče?

Cílová skupina, kterou se ve své diplomové práci věnuji, jsou žáci druhého stupně základních škol. Žáci, kteří se v online prostředí pohybují denně a pro které je toto prostředí naprosto přirozené. Cílem této práce bylo vymezit, která internetová prostředí jsou těmito žáky nejčastěji navštěvovaná, zda se již žáci setkali s nějakou formou rizikového chování na internetu a zda jsou si vědomi nějaké formy prevence, která u nich na škole proběhla či probíhá.

Na tyto otázky jsem hledala odpovědi v rámci dotazníkového šetření. Oslovila jsem ale nejen samotné žáky, ale také jejich rodiče, a také učitele, kteří na druhém stupni základní školy vyučují, jakožto nedílné součásti života každého žáka.

Jakkoli je Facebook známý a rozšířený, nepatří již dnes u žáků druhého stupně mezi nejužívanější online prostředí. Těmi jsou dle dotazníkového šetření YouTube, Instagram či TikTok. Čas, který na internetu děti stráví, často přesahoval dvě hodiny denně, což je poměrně vysoké číslo. I z tohoto důvodu je nutné dbát na včasnou a důslednou prevenci rizik, se kterými se mohou žáci setkat.

Bohužel ale třetina dotazovaných žáků uvedla, že si žádná prevence, která by u nich na škole proběhla, není vědoma. Toto číslo je opravdu vysoké. Navíc až s pětinou žáků na toto téma nehovořili ani rodiče, tudíž na druhém stupni základní školy se mohou najít takoví žáci, které ještě nikdo neinformoval o tom, jaká rizika jim s užíváním internetu hrozí.

Možností prevence přitom mají jak školy, tak rodiče spoustu. Velkým iniciátorem prevence této problematiky je projekt E-bezpečí. Nabízí jednak pomoc online, prostřednictvím online poradny, jednak také besedy a přednášky pro školy, případně online kurzy pro rodiče. Každá škola, rodič, ale i samotný žák, má díky tomu možnost zvolit si alespoň nějaký způsob prevence, případně pokud je již třeba, tak pomoci.

Někteří rodiče svým dětem činnost na internetu nijak neomezují, ba dokonce ani nekontrolují, v jakých online prostředích se jejich děti pohybují. Možná i z toho důvodu se již velká část

dotázaných dětí setkala s nějakou formou rizikového chování v prostředí internetu. Často nevinné komentáře či zveřejnění fotografie mohou skončit kyberšikanou či výhrůžkami. Ačkoli někteří rodiče činnost svých dětí v online prostoru nekontroluje, většin měla přehled o prostředích a aplikacích, které jejich děti využívají.

V prostředí školy mají žáci používání mobilních telefonů, který je žáky nejužívanějším nástrojem k užívání internetu, omezeno. O přestávkách jsou na obou dotazovaných školách mobilní telefony zakázané, a to i na základě dřívějších negativních zkušeností. Dnešní doba, směřující k podporování digitálních kompetencí, však stále více využívá informačních technologií a počítačů také ve výuce. Žáci se tak s online prostředím mohou setkávat i tady. Někteří učitelé činnost žáků v průběhu výuky kontrolují, někteří je však nechávají volně pracovat, aniž by měli přehled o tom, v jakém prostředí internetu se žáci momentálně nachází. Jak také někteří dotazovaní učitelé uvedli, za oblast prevence rizikového chování žáků v online prostředí necítí žádnou zodpovědnost. Přesto by však většina dotazovaných učitelů v této oblasti uvítala větší informovanost.

Zodpovědnost je však možná klíčovým bodem celé oblasti prevence. V některých oblastech své děti a žáky přesvědčujeme, že ještě nejsou dostatečně zodpovědní na to, aby plně problematice porozuměli a dokázali tak vyhodnotit, zda je riziková či nikoli. A rizika online prostředí jsou bezpochyby oblastí, kde bychom dětem měli pomoci a být iniciátory toho, aby se naučili základy bezpečnosti pohybu na internetu a aby si byli vědomi rizik, které jim v tomto prostředí hrozí.

Hlavním pilířem pomoci jsou rodiče, ale škola je v této oblasti neméně důležitá. A její možnosti jsou v oblasti prevence velké, stačí být aktivním iniciátorem. A nejen pro své žáky, ale také pro své pedagogy, kteří by měli mít v této oblasti takové znalosti, aby dokázali v případě potřeby svým žákům pomoci.

Dá se předpokládat, že pohyb v online prostředí bude stále intenzivnější a přirozenější součástí nás všech. Je tedy důležité, abychom děti a žáky naučili pohybovat se v tomto prostředí bezpečně, rozeznávat rizika a využívat internet bez strachu a v plné míře k tomu pozitivnímu, co vše nám nabízí. Možností prevence tady opravdu jsou, jen je nutné o nich vědět a pracovat s nimi aktivně.

POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

ČERNÁ, Alena, Lenka DĚDKOVÁ, Hana MACHÁČKOVÁ, Anna ŠEVČÍKOVÁ, David ŠMAHEL. *Kyberšikana: průvodce novým fenoménem*. Praha: Grada, 2013. 152 s. ISBN 978-80-210-6374-7

DOČEKAL, Daniel, Jan MÜLLER, Anastázie Harris, Luboš HEGER a kol. *Dítě v síti: manuál pro rodiče a učitele, kteří chtějí rozumět digitálnímu světu mladé generace*. Nové Město: Mladá fronta a.s., 2019. 208 s. ISBN 978-80-204-5145-3.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2016. 256 s. ISBN 978-80-247-5326-3.

JIROVSKÝ, Václav. *Kybernetická kriminalita*. Praha: Grada, 2007. 288 s. ISBN 978-80-247-1561-2.

KOPECKÝ, K., Szotkowski, R., Kubala, L. *Bezpečné chování na internetu pro kluky a pro holky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2022. ISBN: 978-80-244-6197-7

KOPECKÝ, Kamil a Veronika KREJČÍ. *Sociální sítě: úvod do problematiky*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2023. 93 s. ISBN 978-80-244-6369-8.

KOPECKÝ, Kamil a kol. *Rizika internetové komunikace v teorii a praxi*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 188 s. ISBN 978-80-244-3571-8.

KOPECKÝ, Kamil a kol. *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. 169 s. ISBN 978-80-244-4861-9.

KOPECKÝ, Kamil, René SZOTKOWSKI, Pavla DOBEŠOVÁ. *Riziková komunikace a seznamování českých dětí v kyberprostoru*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2021. 111 s. ISBN 978-80-244-5914-1.

KOŽÍŠEK, Martin a Václav PÍSECKÝ. *Bezpečně n@ internetu: průvodce chováním ve světě online*. První vydání. Praha: Grada Publishing, 2016. 175 s. ISBN 978-80-247-5595-3.

KRČMÁŘOVÁ, Barbora. *Děti a online rizika : sborník studií*. 1. vyd. Praha : Sdružení Linka bezpečí, 2012. ISBN 978-80-904920-2-8.

ROGERS, Vanessa. Kyberšikana: pracovní materiály pro učitele a žáky i studenty. Praha: portál, 2011. 97 s. ISBN 978-80-7367-984-2.

SZOTKOWSKI, René a kol. Sexting u českých dětí. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2020. 264 s. ISBN 978-80-244-5793-2.

SZOTKOWSKI, René, Kamil KOPECKÝ. Kyberšikana a další druhy online agrese zaměřené na učitele. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2018. 128 s. ISBN 978-80-244-5334-7.

SZOTKOWSKI, René, Kamil KOPECKÝ, Veronika KREJČÍ. Nebezpečí internetové komunikace IV. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2013. 177 s. ISBN 978-80-244-3911-2.

ŠEVČÍKOVÁ, Anna a kol. Děti a dospívající online: vybraná rizika používání internetu. Praha: Grada, 2014. 184 s. ISBN 978-80-210-7527-6.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Anna Halman (Polsko, 2006). E-bezpečí. [online]. 2019. [cit. 2024-06-11]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/72-kazuistiky/1426-anna-halman-polsko-2006>

Aplikace TikTok představuje bezpečnostní hrozbu. NÚKIB. [online]. 2023. [cit. 2024-03-20]. Dostupné z: <https://nukib.gov.cz/cs/infoservis/hrozby/1941-aplikace-tiktok-predstavuje-bezpecnostni-hrozbu/>

Bedrošová, M., Hlavová, R., Macháčková, H., Dědková, L., & Šmahel, D. (2018). Czech children on the internet: Report from a survey at primary and secondary schools. Project EU Kids Online IV – the Czech Republic. Brno: Masaryk University. Dostupné z: https://irtis.muni.cz/media/3137007/eu_kids_online_report_2018_en_main.pdf

Co je to spojení na Messengeru. Facebook. [online]. 2024 [cit. 2024-04-22]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/help/messenger-app/122070095126335>

Činnosti MŠMT v oblasti kyberprevence. MŠMT. [online]. [cit. 2024-05-28]. Dostupné z: <https://www.edu.cz/cinnosti-msmt-v-oblasti-kyberprevence>

Fake News. *E-bezpečí*. [online]. 2017. [cit. 2024-04-12]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/tiskoviny/100-letak-fake-news-nepravdive-informace-a-dezinformace-v-online-prostredi/file>

Hoax. *Internetem bezpečně*. [online]. [cit. 2024-06-02]. Dostupné z: <https://www.internetembezpecne.cz/internetem-bezpecne/dobre-vedet/hoax/#1492560436505-570636f0-92f1412b-edf227c5-c79da29b-5208>

Informace o projektu. *E-bezpečí*. [online]. [cit. 2024-05-13]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/o-projektu/oprojektu>

Jessica Renee Logan. *E-bezpečí*. [online]. 2019. [cit. 2024-06-03]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/72-kazuistiky/1427-jessica-renee-logan-usa-2008>

KOPECKÝ, Kamil. Co je to vlastně ten hoax, dezinformace, misinformace nebo třeba fake news? Čím se tyto termíny liší a co mají společného? [online]. 2022. [cit. 2024-06-02]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/clanky-komentare/2864-co-je-to-vlastne-ten-hoax-dezinformace-misinformace-nebo-treba-fake-news-cim-se-tyto-terminy-lisi-a-co-maji-spolecneho>

KOPECKÝ, Kamil. Digitální wellbeing: Co to je a proč je důležitý?. *E-Bezpečí*, roč. 9 (2024), č. 1, s. 77-79. ISSN 2571-1679. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php?view=article&id=4033>

KOPECKÝ, Kamil. Jste rodiče? A jste aktivní v prostředí internetu? Možná i vy provozujete sharenting. *E-Bezpečí*, roč. 4 (2019), č. 1, s. 12-19. ISSN 2571-1679. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php?view=article&id=1405>

KOPECKÝ, Kamil. Knížka Bezpečné chování na internetu pro kluky a pro holky je tu! Pomůže učitelům integrovat témata spojená s online bezpečností do běžné výuky. *E-Bezpečí*, roč. 7 (2022), č. 2, s. 75-77. ISSN 2571-1679. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php?view=article&id=2943>

KOPECKÝ, Kamil. Modrá velryba – hra motivující děti k sebevražednému jednání? Obyčejný podvod.. *E-Bezpečí*, roč. 2 (2017), č. 1, s. 17-23. ISSN 2571-1679. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php?view=article&id=1230>

KOPECKÝ, Kamil. Podvodná reklama na hubnutí opět v českých reklamních sítích. Slibuje instantní zázraky s přípravkem Fit Moringa. *E-Bezpečí*, roč. 7 (2022), č. 1, s. 40-44. ISSN 2571-1679. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php?view=article&id=2587>

KOPECKÝ, Kamil. Pomoci dětem v nouzi je pro nás prioritní, některé příběhy ale šťastný konec nemají.... E-Bezpečí, roč. 8 (2023), č. 2, s. 42-44. ISSN 2571-1679. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php?view=article&id=3581>

KOPECKÝ, Kamil. Rizikové výzvy v online prostředí (fenomén online challenges). E-Bezpečí, roč. 4 (2019), č. 2, s. 33-37. ISSN 2571-1679. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php?view=article&id=1618>

KOPECKÝ, Kamil. Zásady efektivní prevence rizikového chování v online prostředí. E-Bezpečí, roč. 8 (2023), č. 2, s. 45-47. ISSN 2571-1679. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php?view=article&id=3608>

KOPECKÝ, Kamil a Szotkowski, René. České děti v kybersvětě. *E-bezpečí*. [online]. 2019. [cit-2024-01-05]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/117-ceske-deti-v-kybersvete/file>

Kybernetická bezpečnost. *Edu*. [online]. [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://revize.edu.cz/kyberneticka-bezpecnost>

LABUSOVÁ, Eva. Výzvy a nástrahy adolescence. *Šance Dětem*. [online]. 2014. [cit. 2024-05-22]. Dostupné z: <https://sancedetem.cz/vyzvy-nastrahy-adolescence>

Linka bezpečí naživo. Linka bezpečí. [online]. [cit. 2024-05-29]. Dostupné z: <https://www.linkabezpeci.cz/nazivo>

Majitel OnlyFans Radvinsky si vyplatil dividendu 338 milionů dolarů. *Forbes*. [online]. 2023. [cit. 2024-05-28]. Dostupné z: <https://forbes.cz/majitel-onlyfans-radvinsky-si-vyplatil-dividendu-338-milionu-dolaru/>

Meta Earnings Presentation Q2 2023. *Meta*. [online]. 2023. [cit. 2024-02-13]. Dostupné z: https://s21.q4cdn.com/399680738/files/doc_financials/2023/q2/Earnings-Presentation-Q2-2023.pdf

Méně než polovina rodičů pravidelně kontroluje, co dělají jejich děti na internetu. *E-bezpečí*. [online]. 2015. [cit. 2024-04-22]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/rodice-ucitele-zaci/1099-parental->

Nebezpečné výzvy v online prostředí. *E-bezpečí*. [online]. 2017. [cit. 2024-05-24]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/tiskoviny/99-letak-nebezpecne-vyzvy-v-online-prostredi-pro-rodice-a-ucitele/file>

Nebud' obět'. Rizika internetu a komunikačních technologií, z.s. [online] [cit. 2024-04-12].

Dostupné z: <https://www.nebudobet.cz/?cat=>

Netolismus. *Internetem bezpečně*. [online]. [cit. 2024-06-04]. Dostupné z:

<https://www.internetembezpecne.cz/internetem-bezpecne/dobre-vedet/netolismus/>

O dětském krizovém centru. *Dětské krizové centrum*. [online]. [cit. 2024-05-13]. Dostupné z:

<https://www.ditekrize.cz/o-detskem-krizovem-centru/>

O Jednom světě na školách. *Jeden svět na školách*. [online]. [cit. 2024-05-28]. Dostupné z:

<https://www.jsns.cz/o-jsns/o-nas>

O sdružení. *CZ.NIC*. [online]. [cit. 2024-05-28]. Dostupné z: <https://www.nic.cz/page/351/>

Pavel Hovorka (Česká republika, 2008). *E-bezpečí*. [online]. 2019. [cit. 2024-06-11].

Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/72-kazuistiky/1446-pavel-hovorka-ceska-republika-2008>

Prevence kriminality. *MVČR*. [online]. [cit. 2024-04-12]. Dostupné z:

<https://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09Mw%3D%3D>

Safer Internet. *MVČR*. [online]. 2015. [cit. 2024-05-28]. Dostupné z:

<https://www.mvcr.cz/clanek/safer-internet.aspx>

SCHWEINER, Pavel. Poradna E-Bezpečí - bilancujeme rok 2023. *E-Bezpečí*, roč. 9 (2024), č.

1, s. 1-17. ISSN 2571-1679. Dostupné z: [https://www.e-bezpeci.cz/index.php?](https://www.e-bezpeci.cz/index.php?view=article&id=3786)

[view=article&id=3786](https://www.e-bezpeci.cz/index.php?view=article&id=3786)

Sociální síť. Zásady bezpečnějšího používání. *E-bezpečí*. [online]. 2016. [cit. 2024-04-24].

Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/tiskoviny/bud-v-bezpeci/80-bud-v-bezpeci-socialni-site-zakladni-pravidla/file>

MUSK, Tomáš. Messenger a jeho bezpečnost – nenechte si ji prolomit. *Safer Internet*.

[online]. 2021. [cit. 2024-04-22]. Dostupné z: <https://saferinternet.cz/cs/messenger-a-jeho-bezpecnost-nenechte-si-ji-prolomit/>

MUSK, Tomáš. Snapchat a nebezpečný trend úpravy zevnějšku. *Safer Internet*. [online]. 2021

[cit. 2024-04-22]. Dostupné z: <https://saferinternet.cz/snapchat-a-nebezpecny-trend-upravy-zevnejsku/>

MUSK, Tomáš. Telegram předčí jiné „kecálky“ ve své bezpečnosti. *Safer Internet*. [online]. 2021. [cit. 2024-04-20]. Dostupné z: <https://saferinternet.cz/telegram-predci-jine-kecalky-ve-sve-bezpecnosti/>

MUSK, Tomáš. TikTok aneb jak účinně ochránit své děti. *Safer Internet*. [online]. 2021. [cit. 2024-01-12]. Dostupné z: <https://saferinternet.cz/tiktok-aneb-jak-ucinne-ochranit-sve-deti/>

MUSK, Tomáš. WhatsApp zavádí novou bezpečnostní politiku, pozor na ni. *Safer Internet*. [online]. 2021 [cit. 2024-04-26]. Dostupné z: <https://saferinternet.cz/whatsapp-zavadi-novou-bezpecnostni-politiku-pozor-na-ni/>

MUSK, Tomáš. YouTube a nevhodný obsah-Chraňte své děti. *Safer Internet*. [online]. 2021. [cit. 2024-01-12]. Dostupné z: <https://saferinternet.cz/youtube-a-nevhodny-obsah-chrante-sve-deti/>

Soud poslal muže za zneužívání chlapců na osm let do vězení. *ČT 24*. [online]. 2009. [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/soud-poslal-muze-za-zneuzivani-chlapcu-na-osm-let-do-vezeni-170463>

Stop cyberbullying. [online]. [cit. 2024-01-08]. Dostupné z: [STOP cyberbullying: What methods work with the different kinds of cyberbullies?](#)

Strategie manipulace dětí v online prostředích se zaměřením na tzv. kybergrooming. *Pediatric pro praxi*. [online]. 2015. [cit. 2024-06-03]. Dostupné z: <https://www.pediatricpropraxi.cz/pdfs/ped/2015/05/09.pdf>

Stránky pro všechny zájemce o bezpečný internet. *Bezpečně online*. [online]. [cit. 2024-05-28]. Dostupné z: <https://bezpecne-online.ncbi.cz/uvod/o-nas>

Vzdělávejte se s e-bezpečím! *E-bezpečí*. [online]. [cit. 2024-04-13]. Dostupné z: <https://vzdelavani.e-bezpeci.cz/>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Dotazník pro žáky

Příloha 2: Dotazník pro rodiče

Příloha 3: Dotazník pro pedagogy

Dotazník pro žáky

Dobrý den,

jmenuji se Jana Máchová a aktuálně studuji druhý ročník navazujícího magisterského studia Učitelství českého jazyka a literatury / Učitelství geografie. Tento anonymní dotazník slouží k mé diplomové práci, která je zaměřená na efektivní metody prevence rizikového chování žáků v online prostředí.

Velmi si vážím Vašeho času, který věnujete vyplnění tohoto dotazníku a moc Vám děkuji za ochotu a spolupráci.

V případě dotazů, připomínek či jakýchkoli dalších informací mě, prosím, kontaktujte na e-mail: jana.machova@zspetrvald.cz.

1 Zde, prosím, uveď své pohlaví.

Nápověda k otázce: *Vyber pouze jednu možnost*

- žena
 muž

2 Zde, prosím, uveď třídu, do které aktuálně chodíš.

Nápověda k otázce: *Vyber pouze jednu možnost*

- šestá třída sedmá třída osmá třída devátá třída

3 Dotazník je zaměřen na rizika online prostředí. Víš, co si pod tímto pojmem představit?

Nápověda k otázce: *Vyber pouze jednu možnost*

- ano ne

4 Vlastníš mobilní telefon, počítač, notebook nebo tablet?

Nápověda k otázce: *Vyber pouze jednu možnost*

- ano ne

5 Pokud jsi na výše uvedenou otázku odpověděl/a ano, který z těchto nástrojů využíváš nejčastěji?

Nápověda k otázce: *Lze vybrat jednu nebo více odpovědí*

mobilní telefon počítač notebook tablet

6 Pokud vlastníš mobilní telefon, máš na něm svá vlastní data?

Nápověda k otázce: *Vyber pouze jednu možnost*

ano ne nemám mobilní telefon

7 Pokud vlastníš počítač, notebook či tablet, máš na něm neomezený přístup k internetu?

Nápověda k otázce: *Vyber pouze jednu možnost*

ano ne

8 Kolik času denně trávíš na internetu?

Nápověda k otázce: *Vyber pouze jednu možnost*

méně než půl hodiny půl hodiny až hodinu hodinu až dvě více než dvě hodiny denně

9 Jaké stránky či aplikace nejčastěji využíváš?

Nápověda k otázce: *Lze vybrat jednu nebo více odpovědí*

Facebook YouTube Instagram TikTok Snapchat
 komunikační zařízení (Messenger, WhatsApp,...) herní aplikace
 Jiná (prosím uveď jaká)

10 Sdílíš na internetu své fotky a své osobní údaje (místo bydliště, datum narození, apod.)?

Nápověda k otázce: *Vyber pouze jednu možnost*

ano ne, hlídám si své soukromí

11 Stalo se ti někdy, že tě zkontaktovala cizí osoba přes internet a chtěla po tobě tvé osobní údaje, fotografie nebo dokonce osobní schůzku?

Nápověda k otázce: *Vyber pouze jednu možnost*

ano, bylo to pro mne dost nepříjemné ano, ale nevadilo mi to ne, tohle se mi ještě nestalo

12 Kontaktoval/a jsi někdy ty přes internet osobu, kterou neznáš?

Nápověda k otázce: *Vyber pouze jednu možnost*

ano, chtěl/a jsem se seznámit ano, pouze ze zvědavosti ne, nikdy

13 Znáš ve svém okolí někoho, kdo se setkal s nějakým nevhodným, urážlivým či jakkoli podezřelým chováním na internetu?

Nápověda k otázce: *Vyber pouze jednu možnost*

ano, znám spoustu lidí ano, pár jich znám ne, v mém okolí nikoho takového neznám

14 Setkal/a ses ty osobně někdy s nějakým nevhodným, urážlivým či jakkoli podezřelým chováním na internetu?

Nápověda k otázce: *Vyber pouze jednu možnost*

ano, jednou se mi to už stalo ano, stává se to poměrně často ne, nikdy se mi tohle nestalo

15 Pokud by ses ty nebo někdo z tvých kamarádů/spolužáků stal obětí nějakého podezřelého či nevhodného chování na internetu, víš, na koho se ve škole obrátit?

Nápověda k otázce: *Vyber pouze jednu možnost*

ano, vím řekl/a bych to třídnímu učitelí nevim, nikdo nás neinformoval pokud by se to stalo, nikomu bych to ve škole neřekl/a

16 Proběhla u vás na škole jakákoliv forma prevence rizikového chování v online prostředí (v rámci vyučovací hodiny, v rámci diskuze na toto téma, v rámci nějaké přednášky, apod.)?

Nápověda k otázce: *Lze vybrat jednu nebo více odpovědí*

ano, v rámci diskuze s pedagogickým pracovníkem (učitel/ka, ředitel/ka,...) ano, měli jsme přednášku zaměřenou na toto téma ne, nevzpomínám si, že by nás o tomto někdo jakkoliv informoval

Jiná (doplň)

17 Mluvili s tebou rodiče o rizicích, která ti na internetu hrozí?

Nápověda k otázce: *Vyber pouze jednu možnost*

- ano, jednou jsme o tom mluvili ano, bavíme se o tom pravidelně ne, rodiče se mnou na toto téma ještě nehovořili

18 Nyní uvedu pár rizik, se kterými se na internetu můžeš setkat. Prosím, vyber ty, které víš, co znamenají.

Nápověda k otázce: *Lze vybrat jednu nebo více odpovědí*

- Kyberšikana Kybergrooming Sexting Flaming

19 Uvítal/a bys u vás na škole jakoukoliv formu prevence rizikového chování na internetu (např. přednáška, projekt, tematická hodina)?

Nápověda k otázce: *Vyber pouze jednu možnost*

- ano, byl/a bych rád/a ne, rizik jsem si vědom/a a nepotřebuji další informace u nás na škole jsme dostatečně a pravidelně informováni

Dotazník pro rodiče

Dobrý den,

jmenuji se Jana Máchová a aktuálně studuji druhý ročník navazujícího magisterského studia Učitelství českého jazyka a literatury / Učitelství geografie. Tento anonymní dotazník slouží k mé diplomové práci, která je zaměřená na efektivní metody prevence rizikového chování žáků v online prostředí.

Velmi si vážím Vašeho času, který věnujete vyplnění tohoto dotazníku a moc Vám děkuji za ochotu a spolupráci.

V případě dotazů, připomínek či jakýchkoli dalších informací mě, prosím, kontaktujte na e-mail: jana.machova@zspetrvald.cz.

1 Uvedte, prosím, své pohlaví.

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

žena muž

2 Vaše dítě je žákyní/žákem:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

šesté třídy sedmé třídy osmé třídy deváté třídy

3 Vlastní Vaše dítě mobilní telefon?

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

ano ne

4 Pokud jste na předchozí otázku odpověděl/a ano, má na tomto telefonu mobilní data, a tudíž neustálý přístup k internetu?

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

ano, má svá vlastní data ne, musí mít připojení k wi-fi mé dítě nemá mobilní telefon

6 Mluvil/a jste s Vaším dítětem o rizicích, které internet představuje?

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

- ano, jednou jsme si o tom promluvili ano, mluvíme o tom pravidelně ne, na toto téma jsem s dítětem nemluvil/a

7 Kontrolujete, jaká online prostředí Vaše dítě navštěvuje?

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

- ano, pravidelně ano, občas ne, bral/a bych to jako porušení důvěry ne, nemám k tomu důvod ne, ale myslím, že bych měl/a

8 Máte představu, kolik času tráví Vaše dítě denně v prostředí internetu?

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

- ano, mám o tom přehled myslím, že ano ne, nemám vůbec přehled

9 Setkal/a jste se někdy s pojmy jako kyberšikana, kybergrooming, sexting, flaming?

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

- ano, znám všechny pojmy ano, některé znám ne, neslyšel/a jsem ani o jednom z nich

10 Stalo se Vaše dítě již někdy obětí jakékoli formy rizikového chování na internetu? (slovní urážení, nevhodné zprávy, zprávy od cizích osob, zneužití osobních údajů, apod.)

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

- ano, jednou jsme již problémy v tomto ohledu řešili ano, stalo se nám to již vícekrát ne, nikdy se naštěstí nic nestalo

11 Znáte nějaké dítě z okolí, které se stalo obětí jakékoli formy rizikového chování v prostředí internetu?

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

ano, znám jeden takový případ ano, znám více případů z okolí ne, nikoho takového neznám

12 Víte o nějakých způsobech, jaké využívá škola Vašeho dítěte k prevenci rizikového chování žáků v online prostředí?

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

ano, naše škola má nějaké formy prevence ne, o žádném způsobu prevence nevím

13 Uvítal/a byste jako rodič, kdyby škola, kterou Vaše dítě navštěvuje, udělala preventivní program pro rodiče, zaměřený na téma rizik v online prostoru? Zúčastnil/a byste se?

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

ano, to bych opravdu uvítala možná bych se zúčastnila ne, myslím, že v této oblasti mám již přehled

14 Zúčastnil/a jste se již někdy nějaké formy prevence rizikového chování dětí v online prostoru? (přednáška, webinář, četba knihy na téma)

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

ano, chtěl/a jsem o tomto tématu vědět více ne, na toto téma jsem se nikdy nezaměřil/a ne, ale občas si vyhledávám nějaké informace na internetu

15 Zkuste, prosím, vybrat prostředí, o kterých víte, že Vaše dítě navštěvuje:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

Facebook Instagram YouTube Snapchat Stránky s herní tematikou

TikTok Komunikační nástroje (Messenger, WhatsApp...)

Jiná (prosím uveďte)

Dotazník pro pedagogy

Dobrý den,

Jmenuji se Jana Máchová a aktuálně studuji druhý ročník navazujícího magisterského studia Učitelství českého jazyka a literatury / Učitelství geografie. Tento anonymní dotazník slouží k mé diplomové práci, která je zaměřená na efektivní metody prevence rizikového chování žáků v online prostředí.

Velmi si vážím Vašeho času, který věnujete vyplnění tohoto dotazníku a moc Vám děkuji za ochotu a spolupráci.

V případě dotazů, připomínek či jakýchkoli dalších informací mě, prosím, kontaktujte na e-mail: jana.machova@zspetrvald.cz.

1 Uvedte, prosím, na jaké ZŠ působíte.

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu odpověď*

ZŠ Petřvald u Nového Jičína ZŠ Stará Ves nad Ondřejnicí

2 Uvedte, prosím, své pohlaví.

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

žena muž

3 Uvedte, prosím, délku své pedagogické praxe.

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

méně než dva roky dva až deset let více než deset let

4 Mají u Vás na škole žáci přístup ke svým mobilním telefonům během přestávek?

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

- ano, v tomto je nijak neomezujeme ne, žáci nesmí používat mobilní telefon ani ve vyučování, ani o přestávkách ne, a to na základě předchozích negativních zkušeností

5 Využíváte ve svých hodinách často digitální technologie, jako počítač, tablet či jiná zařízení, kde mohou mít žáci přístup na internet? (Myšleno mimo hodiny předmětu informatika)

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

- ano, několikrát měsíčně ano, asi jednou za měsíc pouze párkrát ročně ne, počítače a jiná zařízení pro svou výuku nepoužívám

6 Pokud jste na předchozí otázku odpověděli ano, máte po celou hodinu přehled o tom, na jaké stránky či aplikace jsou žáci připojeni?

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

- ano, činnost žáků neustále kontroluji myslím, že ano ne, žáky nechávám pracovat samostatně

7 Setkal/a jste se během své pedagogické praxe s jakoukoli formou rizikového chování žáků v online prostoru?

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

- ano, ale nestává se to často
 ano, poměrně často
 ne, neseťkal/a

8 Pokud jste na předchozí otázku odpověděl/a ano, jaká forma rizikového chování to byla?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- kyberšikana kybergrooming (seznámení s obětí s následným úmyslem vylákání oběti a jejího sexuálního zneužití) sexting (zasílání zpráv, fotografií či videí se sexuálním obsahem) flaming (agresivní urážky a nepřátelské vzkazy na internetu)
- Jiná (prosím uveďte)

9 Svěřil se Vám někdy žák s tím, že se setkal s projevem rizikového chování na internetu?

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

ano, jednou se mi to již stalo ano, stalo se mi to už víckrát ne, ještě se mi to nestalo

10 Jak často řešíte Vy osobně problémy, spojené s pohybem žáků v online prostoru?

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

tyto problémy řeším téměř každý měsíc tyto problémy neřeším moc často já osobně jsem ještě žádný problém tohoto typu neřešil/a

11 Zařadil/a jste někdy prevenci rizikového chování žáků na internetu do své výuky?

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

15 Uvítal/a byste pro žáky u Vás na škole větší informovanost o této problematice?

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

ano, rozhodně ano, mohla by být informovanost trochu větší ne, máme zde dostatečnou formu prevence

16 Uvítal/a byste pro pedagogy u Vás na škole větší informovanost o této problematice?

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

ano, rozhodně ano, mohla by být informovanost trochu větší ne, máme dostatečnou formu prevence

17 Znáte weby jako e-bezpeci.cz, bezpecne-online.cz, pomoconline.cz a jim podobné?

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

ano, tyto weby znám a navštěvuji ano, už jsem o nich někdy slyšel/a ne, tyto weby neznám

18 Cítíte se jako pedagog za tuto problematiku zodpovědný/á?

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

ano, ale největší zodpovědnost mají rodiče ano, škola a rodiče nesou stejnou tíhu zodpovědnosti ne, je to záležitost žáků a jejich rodičů

19 Vzhledem k neustálému vývoji technologií - zařadil byste oblast chování žáků v online prostředí jako samostatný předmět výuky?

Nápověda k otázce: *Vyberte pouze jednu možnost*

ano, vzhledem k vývoji doby by se o tom dalo uvažovat ne, tohle není předmětem výuky ne, nedokážu si to představit

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Jana Máchová
Katedra nebo ústav:	Katedra českého jazyka a literatury
Vedoucí práce:	Prof. Mgr. Kamil Kopecký, PhD.
Rok obhajoby:	2024

Název závěrečné práce:	Efektivní metody prevence rizikového chování v online prostředí se zaměřením na školní prostředí
Název závěrečné práce v angličtině:	Effective methods of preventing children's risky behavior in the online environment with a focus on the school environment
Anotace závěrečné práce:	<p>Cílem této diplomové práce je vymežit online prostředí, ve kterých se nejčastěji pohybují žáci druhého stupně základních škol a také rizika, která se s tímto prostředím pojí. Popisuje metody prevence, které jsou žákům, rodičům i školám k dispozici a které tak mohou aktivně využívat.</p> <p>Nedílnou součástí je dotazníkové šetření, které probíhalo na dvou základních školách a jehož se zúčastnili žáci, rodiče i jejich učitelé.</p>
Klíčová slova:	online prostředí, kyberšikana, kybergrooming, sexting, sociální sítě, prevence
Anotace v angličtině:	<p>The aim of this diploma thesis is to describe the online environments in which second-grade elementary school students most often move, as well as the risks associated with this environment. It describes prevention methods that are available to students, parents and schools and that they can actively use.</p> <p>An integral part is a questionnaire survey that took place at two elementary schools and was attended by pupils, parents and their teachers.</p>
Klíčová slova v angličtině:	online environment, cyber-bullying, cybergrooming, sexting, social networks, prevention

Přílohy vázané v práci:	Dotazníky pro žáky, rodiče a pedagogy
Rozsah práce:	105 stran
Jazyk práce:	český